

Wantsum-kanalen

og

Øen Thanet

The Wantsum Channel and The Isle of Thanet

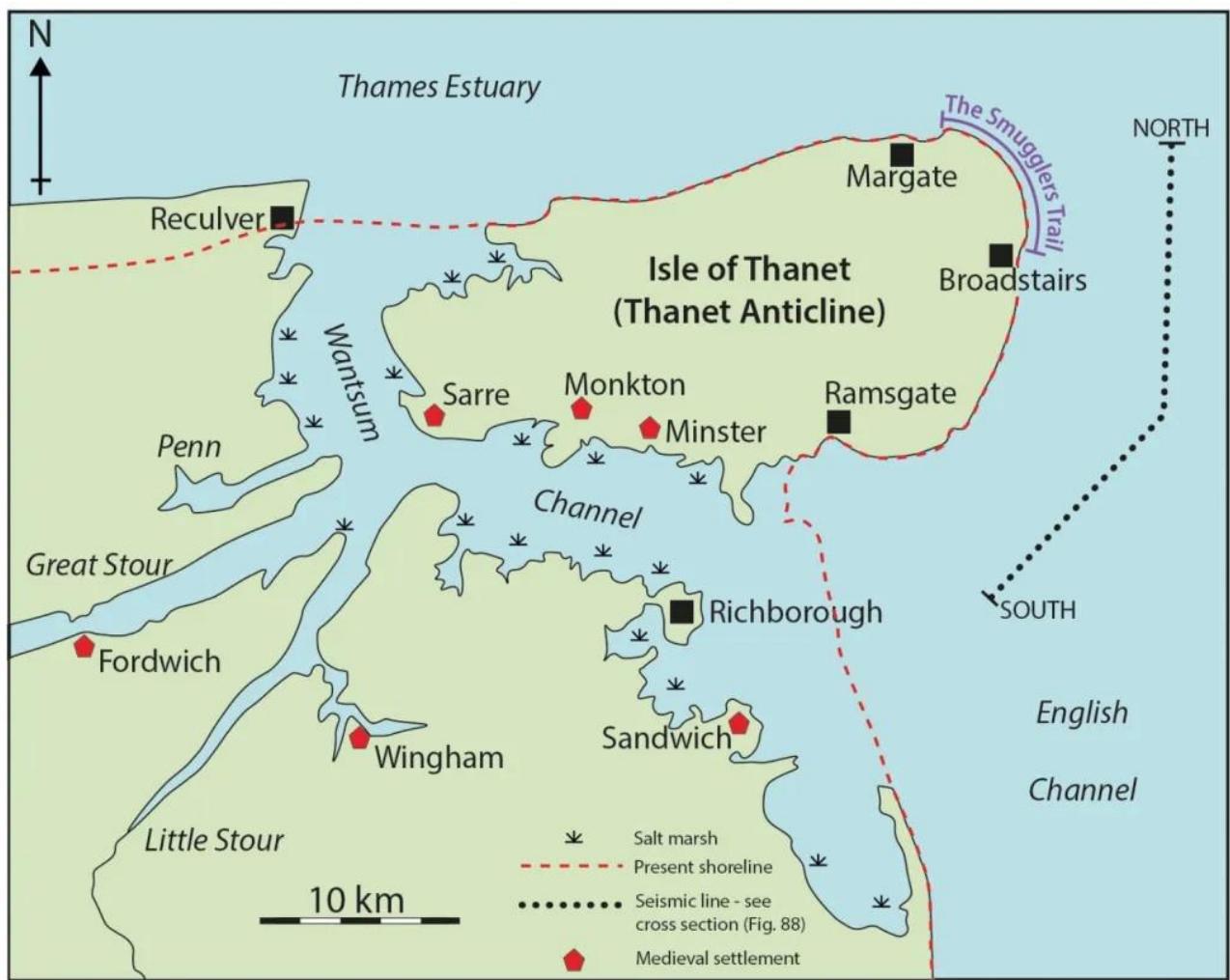
Et hjørne af kentisk historie

A corner of Kentish history

af

Christian Nissen Spangshus

Holstebro, 2025

Copyright © Christian Spangshus, Holstebro, Danmark
1.udgave Holstebro, 2025

Indhold:

Indledning s. 5

Kap.1: Isen s. 7

Kap.2: Fastlandet s. 8

Kap.3: Havet s. 11

Kap.4: Kanalen og Øen s 12

Kap.4a: Kanalen s. 12

Kap.4b: Øen s. 20

Kap.4b1: Geologi og Geografi s.20

Kap.4b2: Bosættelsen s. 25

Kap.4c: Erobrere og Missionærer s. 54

Kap.5: Kanalens langsomme endeligt s. 68

Kap.6: Den nye jord s. 86

Kap.7: Vil havet komme tilbage? s. 126

Afslutning s. 128

Kilder og litteratur s. 130

Indledning

Denne bog omhandler Wantsum-kanalen og Wantsum-marskens historie fra de ældste tider til i dag og øen Thanets historie indtil øen igen blev en del af det kentiske fastland.

Isle of Thanet (Øen Thanet) udgør det nordøstlige hjørne af landsdelen Kent i det sydøstlige England. Administrativt er området i dag District Thanet, der er en del af Kent County.

Ved den sidste istids afslutning var Thanet en højtliggende del af et fastland, der strakte sig fra det vestlige Irland over det Irske Hav og England til Nordvesteuropa. England var således forbundet med den sydlige del af det nuværende Danmark, Nordtyskland, Holland, Belgien og Nordfrankrig. Den del af fastlandet, der dækkede den sydlige del af det senere Nordsøen, er siden blevet kaldt Doggerland.

Dette land var blevet blotlagt på grund af den kolossale mængde af havvand, der var bundet i det kilometertykke isdække over det nordlige Europa, Nordamerika og (en del af) det nordlige Sibirien. Faktisk var havniveauet omkring 130 m lavere end i dag.

Doggerland er også blevet kaldt "landbroen" (til kontinentet), men det var mere end det. Det var et levested for mennesker, der jagede vildt, fangede fisk, fødte børn og blev begravet der. Efter istiden og i varmere perioder under istiden, skete der en folkevandring til og fra det vi nu kalder England.

For omkring 8.000 år siden var de sidste dele af Doggerland igen sunket i havet i takt med stigende vandstand, forårsaget af isens afsmelting. Fastlandet mellem England og Frankrig forsvandt også. Hermed blev forbindelsen til kontinentet afbrudt.

Samtidig trængte havvandet ind over en lavliggende flodslette i Kent og skabte et stræde. Herved opstod en ø, der siden fik navnet Thanet. Denne ø bestod i ca. 7.500 år. Ved slutningen af 1400-tallet var strædet blevet helt opmudret og dele af området indvundet til landbrugsjord. Thanet var på ny en del af Kent.

Anvendte betegnelser for Wantsum Channel:

Strædet mellem Thanet og resten af Kent fik navnet "Wantsum Channel". Men det er jo tydeligvis ikke en menneskeskabt kanal; det er et stræde eller et sund. På samme måde som The English Channel er en havarm og Bristol Channel er en fjord.

Ikke desto mindre vil jeg for at følge den lokale tradition i det følgende kalde dette stræde for hhv. Wantsum, Wantsum-kanalen, Wantsum Channel eller "kanalen".

Kapitel 1.

Isen

Den sidste istid kaldes i England The Devensian Glaciation, mens den andre steder i Europa, således i Skandinavien kaldes Weichsel-istiden. I Weichsel gik grænsen for isens fremtrængen øst for en linie fra The Wash til Middlesbrough on Tees (på østkysten) og videre nordvest for en linie fra Middlesbrough til Bristol Channel. Dvs. at Skotland, Nordengland, Vestengland, en smule af Østengland samt Irland var dækket, mens det meste af Østengland og Sydengland var isfrit med undtagelse af enkelte områder i Devon og Somerset. Altså var hele Kent isfrit. Hvad angår isens dækningsgrad i Nordsøen er der meget delte meninger, men der synes dog at være enighed om, at hovedparten af Doggerland var isfrit. Det skulle så betyde, at man også under istiden kunne færdes til fods fra det eurasiske kontinent via "landbroen" til England.

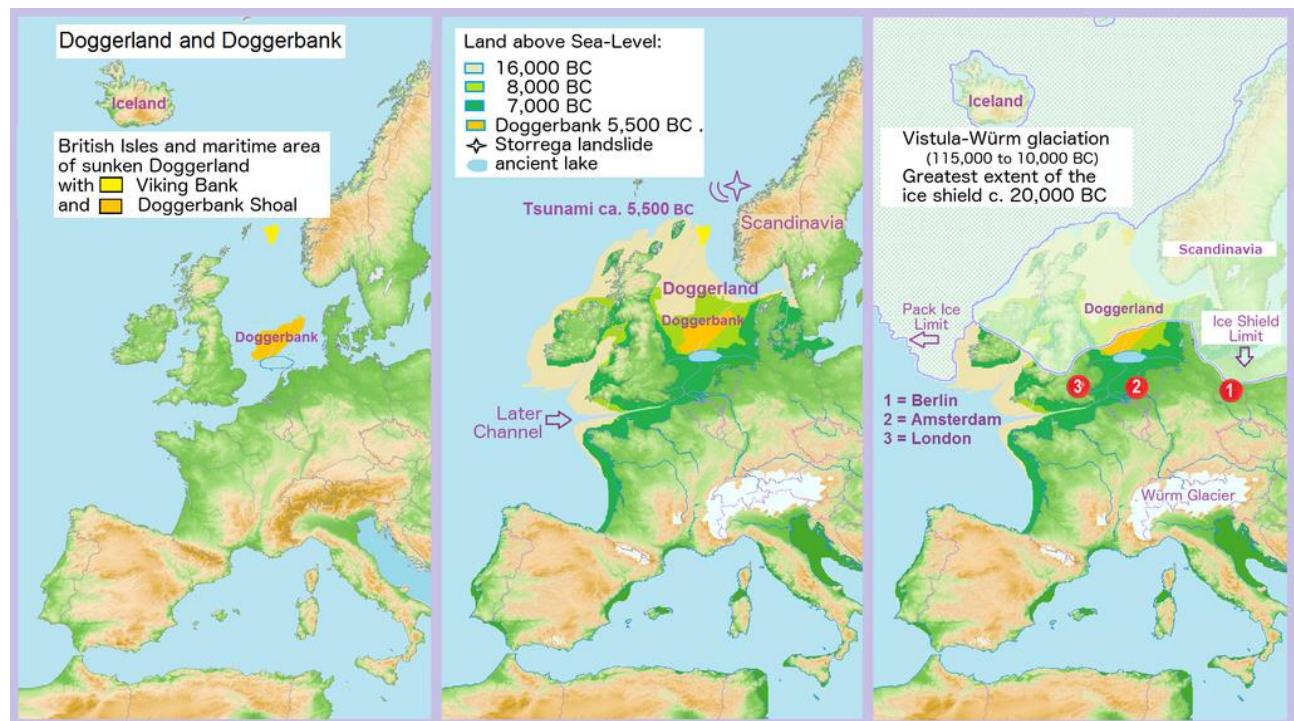

Kapitel 2.

Fastlandet

Under den sidste istid blev en kolossal mængde vand bundet i isen. Vandstanden i havet sank og var ved istidens maksimum omkring 130 meter lavere end nu. Som følge heraf blev store områder af land synlige over havet. Denne fastlandstid, som den er blevet kaldt, varede ved i flere tusinde år efter at vi var gået ind i den nuværende mellemistid.

I fastlandstiden var Thanet og de britiske øer i det hele taget således en del af kontinentet, og det er de for så vidt stadigvæk, dog for tiden med visse partier under havets overflade. Kontinentalskrænten – der markerer overgangen fra kontinentalsocklen til havbunden - befinner sig i Atlanterhavet op til 200 km eller mere fra den irske vestkyst.

Landbroen mellem kontinentet og England – med Doggerland og Dogger Banke. - [Francis Lima, Doggerland3er en, CC BY-SA 4.0](#)

Kalkklinterne ved Dover og på Thanet ligner formationerne ved Calais og Boulogne i Frankrig. Der må i sin tid have været kystforbindelser fra Margate og fra sydkysten af Kent til Calais-Boulogne-området. Der har altså været en adgangsvej til England bl.a. via Thanet. Der er kalkformationer både på hele nordkysten og østkysten af Thanet.

Edward Brayley skrev i 1806 om fastlandsforbindelsen mellem Kent og Frankrig (med henvisning til Edward Hasted's store bog om Kent, hvoraf 1.bind udkom i 1797): "The arguments advanced in support of the idea of Great Britain having anciently formed part of the Continent, are principally derived from the great resemblance which the cliffs of Dover have to those of Boulogne and Calais, on the opposite coast of France. On both shores, these cliffs consist of chalk, with flints intermixed: their faces are rugged and precipitous, appearing as if they had been rent asunder by violence; and their length on both coasts is similar, it being about six miles. In the strait immediately between them, the sea is also much shallower than on either side; and to this may be added, that a narrow ridge of sand, with a stony bottom, called the Rip-raps, extends between Folkstone and Boulogne, its distance from the former being about ten miles, and its length the same: this ridge, at low spring tides, is covered with only fourteen feet water; and another ridge, called the Vane, about six miles off Dover, has scarcely more water on it at the same times, though immediately on each side of both ridges, which are but narrow, the depth increases to twenty-five fathoms." (*Edward Wedlake Brayley: The beauties of England and Wales – Kent. 1806*)

Mudderbanker og kalkklinter i Pegwell Bay. På klinten ses bydelen Pegwell i Ramsgate. -
Mudflats and chalk cliffs, Pegwell Bay by Colin Park, [Mudflats and chalk cliffs, Pegwell Bay - geograph.org.uk - 2153537](https://www.geograph.org.uk/photo/2153537), CC BY-SA 2.0

I den del af den ældste stenalder der fulgte på den sidste istid var landskabet i Kent en tundra, men senere og især i mellemstenalderen bredte skovene sig. Efterhånden som vegetationen blev mere frugtbar trak dyrene over landbroen til Kent og resten af England, og efter dyrene kom menneskene.

Kapitel 3.

Havet

Omkring 6000 år fvt (dvs i mellemstenalderen) var vandet i havene steget så meget at det lavtliggende bælte mellem Thanet og resten af Kent blev oversvømmet og der dannedes en forbindelse mellem Nordsøen og havet øst for Kent, et bælte, der senere fik navnet Wantsum Channel.

Lidt senere brød havet også igennem mellem Kent og det nuværende Frankrig, hvorved Strait of Dover og The English Channel blev skabt. Med andre ord: Thanet var – ligesom hele England - blevet en ø.

I samme periode – 5.500 år fvt. – blev floddalen Solent mellem Hampshire i Sydengland og Isle of Wight oversvømmet.

Vi må forestille os, at Kent's nordlige kystlinie i den periode hvor havet brød igennem lå flere kilometer længere ude i Nordsøen, end tilfældet er i dag. Der var dog en fjord der strakte sig ned til det sted hvor Reculver senere kom til at ligge. Mod øst fra St Nicholas-at-Wade til Margate var kystlinien beliggende meget længere ude. Enorme landarealer er gået tabt til havet i tidens løb. Også mellem Reculver og Herne Bay og endnu længere mod vest er meget store kyststrækninger forsvundet.

“.... on the south coast, the erosion rate will have varied between 28m and 108m per 100 years (Valentin 1971). Between Selsey Bill and the mouth of the Cuckmere in East Sussex, the coastline in AD 400 may have been over 1700m further out (Goudie and Brunsden 1994, 48, fig 33). The coast of the Isle of Thanet and north Kent has lost land to a similar extent with estimates of up to c 3200–4800m for the same period (Brookes 2007a, 44). Between Folkestone and Dungeness in south-east Kent, however, the loss seems to have been far less, estimated at c 3–400m (Hole 1957; Young 2004).” (A Maritime Archaeological Research Agenda for England. The Early Medieval. ([The Early Medieval - A Maritime Archaeological Research Agenda for England \(researchframeworks.org\)](http://researchframeworks.org))

Kapitel 4.

Kanalen og Øen

4a:

Kanalen

Ved foldningerne af grundfjeldet for mange millioner siden blev Thanet formet som en opadbøjet bue, en anticline, der var højest mod vest. Vest for Thanet formedes en nedadbøjet bue, en syncline. Det var i denne forsænkning at havet brød igennem.

Da havet for omkring 8000 år siden dannede Wantsum-kanalen, så blev denne stadig bredere og med dybe fjorde ind i fastlandet. Den modsatte udvikling, tilsandingen og opmudringen må være begyndt tidligt, men først få hundre år efter vores tidsregnings begyndelse blev den omtalt i kilderne som mærkbar.

Kanalens bredde angives hos kirkehistorikeren Bede som 3 furlongs dvs. ca. 600 m. (altså oplysninger fra begyndelsen af 700-tallet). Men det er højst usandsynligt at Bede selv har været på stedet, og hans oplysninger er meget usikre. Bede skrev, at Wantsum kun kan passeres to steder.

"On the east of Kent is the large Isle of Thanet, containing, according to the English way of reckoning, 600 families, divided from the mainland by the river Wantsum, which is about three furlongs in breadth, and which can be crossed only in two places; for at both ends it runs into the sea." (".....Tanatos insula ..... quam a continenti terra secernit fluvius Vantsumu".) (Bede: Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. 731)

Dertil kommer at afstanden mellem strædets bredder har skiftet meget i tidens løb og at bredden har været vidt forskellig på forskellige strækninger.

Bredden af kanalen ved Minster er på et tidspunkt blevet vurderet til 3 km.

Bredden af den nordlige og den østlige udmunding har ca. været hhv. 4000 m. og 3000 m., mellem Sarre og Wall End har der været 1800 m. og mellem Sarre og Stourmouth Island 1500 m. Disse beregninger er foretaget på grundlag af udstrækningen af laget af alluvium, det materiale af sand, mudder og grus, der er medført af floderne og deponeret i Wantsum-kanalen (*Dave Perkins: The long demise of the Wantsum Sea Channel*).

I 1898 skrev H.F. Abell: "... we may estimate the space between Thanet and the mainland to have been at the widest points about a couple of miles, although between the site of Regulbium and where Brook End marks the end of a deep inlet the distance is nearer four miles"

1 mile svarer til 1,6 km. Brook End, i dag Brooksend, ligger nu sydvest for Birchington, ved den østlige ende af et marskområde, hvorfra en stor del ligger mellem 0 og 1 m.o.h. Området gennemstrømmes af Brooksend Stream.

Bede har i sin engelske kirkehistorie en anden reference til Wantsum Channel, nemlig i bog 5, kap. 8. Her skrev han, at Reculver ligger ved den nordlige munding af floden Genlade ("fluminis Genladae"). Ordet Genlade findes i angelsaksiske dokumenter som betegnelse for brede flodmundinger. Når ordet her bruges om den nordlige ende af Wantsum Channel kan det antyde at kanalen var bredere og mere lavvandet her end ved den sydlige munding.

Kanalens oprindelige og gennemsnitlige dybde er indenfor de seneste 100 år blevet målt til ca. 12 meter, at regne ud fra tykkelsen af de aflejringer, der endte med at lukke strædet.

6-12 meters vanddybde har været rigeligt til at søgående fartøjer, herunder fra det europæiske fastland kunne benytte denne vandvej for at forkorte rejsen til London og tilbage. Desuden ville man med den tids fartøjer gerne undgå det frygtede farvand ud for North Foreland på Thanet's østkyst.

Et eksempel på en gennemsejling af Wantsum af en større flåde af skibe på én gang er begivenhederne i 1052, hvor jarl Godwin under sin konflikt med kong Edward ("the Confessor") brugte kanalen som sejlrute for sin flåde, da han drog fra sydkysten mod London.

Tidevandet fra Nordsøen nåede ned til omkring Sarre og dermed også – mod vest - op i den fjord, hvorigennem Great Stour løb ud i Wantsum, samt – mod øst – den bugt, der nu er dækket af Wade Marsh.

Bebyggelser og havne på Wantsum's kyster

Af de lokaliteter langs Wantsum, som vi kender i dag, er de ældste opstået mellem Romersk Tid og tidlig Middelalder. Det er (fra nord):

På Thanet-siden: Saint Nicholas-at-Wade, Sarre, Monkton, Minster, Ebbsfleet, Stonar (Se om disse i kapitel: Øen).

På Kent-siden: Reculver, Chislet, Upstreet, Wall End, Fordwich, Stodmarsh, Grove, Stourmouth, Wingham, Preston, Richborough, Sandwich.

Reculver:

I løbet af det 1. og 2.århundrede voksede der en romersk bebyggelse op ved Reculver. Romernes navn på stedet var Regulbium. Romerne anlagde et fort her, hvor man kunne kontrollere skibsfarten i den nordlige indsejling til Wantsum Channel. I begyndelsen af 200-tallet genopbyggedes denne fæstning i sten. Af fæstningen er der i dag kun ruiner af den sydlige mur og delvis af den østlige og vestlige mur tilbage. Fortets nordlige del er styrtet i havet.

Inden for det for længst forladte forts mure blev der i 669 bygget et kloster. Kirken her blev siden sognekirke, indviet til St. Mary. Oprindeligt stod kirken ca.3 km fra havet, omkring 1550 ca. 2 km, i dag er der kun få meter til skrænten.

I 1086 var der registreret 115 husstande. Til bebyggelsen hørte udeover agerjord: eng, skov, 1 fiskeplads, 5 saltværker og 1 kirke.

Ved en renovering af kirken i det 12.årh. tilføjede man 2 tårne med spir. I dag er det meste af kirken en ruin. Kun tårnene står tilbage (uden spir) og de har gennem flere århundreder fungeret som sømærke.

Der må have været en romersk havn ved fortet i Reculver, men alle spor af en sådan havn er for længst forsvundet i havet.

Chislet:

Landsbyen Chislet nordøst for Canterbury blev i 605 overdraget af kong Ethelbert til St. Augustine's Abbey i Canterbury. Klosteret beholdt Chislet indtil reformationen, hvorefter det overgik til kongen og siden til ærkebiskoppen i Canterbury.

Sognekirken er indviet til Jomfru Maria og stammer fra 1100-tallet.

Landbrug er hovederhvervet i sognet. En del af jorden er marskland.

Navnet var tidligere Cistelet (oldengelsk: kastanjelund) eller Chistlet

Chislet er nævnt i jordebogen Domesday Book, 1086, med 154 husstande.

Upstreet:

Upstreet er en landsby i Chislet sogn.

Wall End:

Til Wall End (nordøst for Upstreet) blev der efter 1485 bygget en dæmning fra Sarre, Sarre Wall, henover den nu næsten opfyldte Wantsum Channel.

Fordwich:

Fordwich lå ved Wantsum i den forstand, at der fra kanalen gik en fjord ind til byen, en fjord, der også var floden Great Stour's munding. Op til Fordwich kunne man sejle, også med mere dybtgående fartøjer.

Fordwich ejedes i 1086 af abbeden for St. Augustins Kloster i Canterbury. Der var dengang 6 husstande.

Stodmarsh:

Stodmarsh har været beboet siden Angelsaksisk Tid. I 686 gav kong Eadric af Kent et område i marsken kaldet "Stodmersh" til St. Augustine's Abbey i Canterbury. Da dette kloster blev opløst i 1537 af Henry VIII, overtoges jorden og bebyggelsen af kongen.

Grove:

Grove var i middelalderen – og er stadig – udgangspunktet for sejlads over og på floden Great Stour.

Stourmouth:

Ved Stourmouth udmundede Great Stour i Wantsum Channel. Stedet er nævnt 1086 i Domesday Book. Det tilhørte ärkebiskoppen i Canterbury, og der var omkring 41 husstande.

Sognet bestod af 2 bebyggelser: East Stourmouth og West Stourmouth. Den sidstnævnte var den vigtigste.

I 885 fandt her et søslag sted mellem kong Alfred og danske vikinger, der tidligere havde angrebet Rochester. Alfreds hær besejrede danskerne og erobrede alle 16 fjendtlige skibe. (*The Anglo-Saxon Chronicle*). Ved år 1500 var Wantsum skrumpet så meget at Stourmouth befandt sig langt fra kysten.

I det sene 18.årh. skrev Edward Hasted i hans "The History and Topographical Survey of the County of Kent", at sognet "*is a lonely unfrequented place, having no road through it elsewhere, and lying so close to the marshes is not a very healthy situation*".

Wingham:

Da Wantsum havde sin største udstrækning, lå Wingham ved en lille vig af kanalen. I Domesday Book oplyses det, at ejendommen tilhører (siden 941) ärkebiskoppen i Canterbury (personligt). Byens kirke – som den fremstår nu - blev opført i 1280'erne (den første del).

Preston:

I 1086 var der her 25 bønder med husstande. Preston hørte under abbeden ved St. Augustine's Abbey.

Richborough:

Romerne byggede her en fæstning der fik navnet Rutupiae. Richborough var dengang en ø.

Omkring fæstningen opstod en by med bl.a. amfiteater og en triumfbue hvoraf der stadig kan ses spor.

Under 1.verdenskrig blev der her bygget en betydelig flådehavn.

Resterne af nordmuren i den romerske borg Rutupiae (Richborough)

The remains of the north wall of [Richborough Castle](#) a Roman Saxon Shore fort in Richborough, Kent, England, UK.

Sandwich:

I 979 gav kong Aethelred byen til Christ Church Abbey i Canterbury, med fritagelse for alle sekulære ydelser og skatter med undtagelse af pligt til at forhindre invasionsforsøg og til at reparere broer og borge.

I 1028 gav kong Cnut (Knud den Store) Christ Church Abbey tilladelse til at drive færgefart fra Sandwich over Wantsum til Stonar og til at opkræve told.

I Domesday Book i 1086 nævnes det at byen (stadig) var ejet af ærkebiskoppen, hvis basis var Christ Church Abbey.

I 1672 fik St. Clement's Kirke i Sandwich nye klokker, fremstillet af Whitechapel Bell Foundry ved John Wheeler, der blev leveret med skib fra London. Dette nævnes, fordi det angiveligt var ved denne lejlighed, at et skib for sidste gang besejlede Wantsum Channel. Hvis oplysningen om denne sejlads er korrekt (hvilket kan betvivles), må altså en smal del af Wantsum stadig have været vandrig nok til at den kunne besejles af mindre fartøjer.

Færger:

I skriftlige kilder omtales 3 færger over Wantsum, den ene ved Sarre (til Wall End ved Upstreet), den anden ved Ebbsfleet. Færgen ved Ebbsfleet gik til Stonar og Each End. Landingspladsen ved Each End havde romerne anlagt. Færgen fra Sandwich gik til Stonar. Sidstnævnte færge blev i 1755 erstattet af en bro.

Færgen ved Sarre

Der var færgefart fra Sarre til det kentiske fastland både i den angelsaksiske tid og det meste af middelalderen. Da der som følge af kristendommens indførelse voksede klostre frem over hele landet, kom disse efterhånden til at råde over store landområder, men derudover også over kommunikationslinier som broer og færgeoverfarter. Rettighederne vedr. trafikken over Wantsum ved Sarre omfattede pligt til at vedligeholde/udskifte færgen og ret til at opkræve færgepenge.

Udsnit af et kort fra 1412, der viser færgeoverfarten ved Sarre. På det tidspunkt havde Sarre i ca 400 år hørt under Christ Church Abbey i Canterbury. Tv. Ses en person, der bliver båret ud til færgen, som åbenbart ikke kunne sejle helt ind til stranden. Nogle af personernes klædedragt tyder på at de er munke

4b:

Øen

4b1:

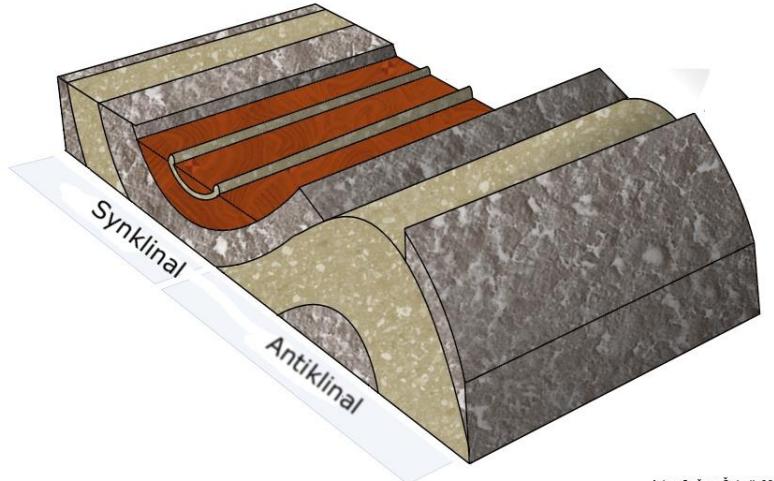
Geologi og Geografi

Wantsum Channel gik på den første strækning fra nord mod syd, fra Nordsøen til det sted hvor kysten ved den senere landsby Sarre på Thanet dannede et knæk. Herfra fortsatte den i en østlig retning indtil udmundingen i The English Channel.

Øen Thanet's areal er naturligvis svært at vurdere, da kysten ændrede sig stærkt i tidens løb. Øen var ca. 109 km² (42 sq mi) dvs på størrelse med den skotske ø Rùm og lidt større end Isle of Sheppey (ved nordkysten af Kent). I forhold til danske øer var Thanet på størrelse med Samsø. District Thanet er i dag på 103,3 km².

Umiddelbart efter dannelsen af kanalen var den nordlige del af øen Thanet meget større - store landtunger som havet siden har taget.

Thanet er geologisk set en opadbøjet foldning af jordskorpen (anticline), men med toppen kun ca 55 m over havet. Det højeste punkt, kaldet Telegraph Hill, er ved Manston Flyveplads. Lige vest for Thanet findes den omvendte type foldning, et såkaldt trug (syncline). Det var i dette lavliggende område, som geologerne kalder Richborough Syncline, at havet brød igennem og dannede et stræde.

Synklinal og antiklinal foldning af bjergarter.

No machine-readable author provided. [Ekko](#) assumed (based on copyright claims)., [Syncline and anticline norw](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Både på nord- og østkysten er kalkstenen i klinterne blotlagt og man ser de smukke hvide klinter, der også kendes fra Dover-området. Kalkklinterne på Thanet udgør den længste strækning – og i alt ca 20 pct - af sådanne i Storbritannien.

Ifølge ældre målinger er det blevet anslået (iflg. Bosworth:Kent), at klintekysten mod nord rykker omkring 2 fod (0,6 m) tilbage hvert år, mens den østlige kyst mister omkring 3 fod (0,9 m) årligt. Aktuelt regnes der dog med en mindre tilbagerykning: ca. 0,1 m årligt.

Der er flere typer kalksten på Thanet. Dels den såkaldte Broadstairs Chalk, der indeholder betydelige mængder af flint, dels den væsentligt blødere Margate Chalk, der har et mindre indhold af flint. Denne sidste er mest utsat for erosion, et resultat af hvilken man kan se i form af kalkstensbuerne og kalkstenssøjlerne på stranden ved bl.a. Botany Bay; de vidner om nedbrydningen af kysten gennem tusinder af år. Som følge af Margate-kalkens blødhed er den ikke egnet som bygningssten.

Den nordøstlige kyst kaldes North Foreland med Foreness Point som det nordligste punkt. Kysten kaldes således til forskel fra South Foreland mellem Deal og Dover (med fyrtårn).

Farvandet ved North Foreland var fra gammel tid kendt som usikkert på grund af mange storme og sandbanke. Skibsfarten undgik det helst og valgte i stedet ruten gennem Wantsum Channel.

Den farligste sandbane i farvandet øst for Kent er Goodwin Sands, der er 16 km lang. Her er talrige skibe i tidens løb grundstødt, således i oktober 1630, hvor troppetransportskibet "Stella" havarerede og sank, hvorved omkring 300 skotske og engelske soldater omkom. Navnet Goodwin forbindes med den berømte jarl Godwin af Wessex, hvis område også omfattede Kent.

Shakespeare nævner Goodwin Sands i "The Merchant of Venice": "*the Goodwins, I think they call the place; a very dangerous flat and fatal, where the carcasses of many a tall ship lie buried*"

Ved North Foreland (i dag i udkanten af Broadstairs) har der stået et fyrtårn i flere århundreder. Det først kendte var fra 1499. I 1636 kom der et egentligt fyrtårn.

Om dette fyrtårn skrev John Evelyn i sin dagbog:

14th May, 1672. "The next day, having visited our prisoners and the Castle, and saluted the Governor, I took horse for Margate. Here, from the North Foreland Lighthouse top (which is a pharos, built of brick, and having on the top a cradle of iron, in which a man attends a great sea-coal fire all the year long, when the nights are dark, for the safeguard of sailors), we could see our fleet as they lay at anchor. The next morning, they weighed, and sailed out of sight to the N. E."

Tånet nedbrændte i 1683. Et nyt fyrtårn af mursten og natursten blev opført i 1691, men i 1693 blev det forhøjet med 2 etager (det nuværende tårn). I 1858 blev der bygget et moderne lanternehus øverst på tårnet.

Ud for det fornævnte Foreness Point er der en sandbane kaldet Long Nose Spit. Denne er kun synlig ved lavvande. Her er flere skibe havareret i tidens løb.

NORTH FORELAND LIGHTHOUSE.

Tegning af fyrtånet på North Foreland fra 1884. Siden er der kommet lav bebyggelse mellem tårnet og kysten.

Da kanalen blev skabt lå Thanet's kystlinie meget længere ude end tilfældet er i dag. Store landområder – både mod nord og øst - er i de forløbne 8000 år blevet tabt til havet.

Navnet Thanet er nævnt i forskellige kilder og i forskellige former fra det 2.årh. og videre. Blandt de ældste former er Tonatis og (fejllæst) Toliatis hos Ptolemæus, en græsk videnskabsmand (år 150).

Næste gang Thanet nævnes er som "Tanatus" i kapitel 22 af Solinus: "Caii Julii Solini de Mirabilibus Mundi" ("Om verdens vidundere") fra første halvdel af 200-tallet.

Gaius (Caius) Julius Solinus var en romersk forfatter og grammatiker. En del af dette værk stammer fra Plinius den Ældres "Naturhistorie" (Naturalis Historia) og fra Pomponius Mela's: "Verdensbeskrivelse" (De situ orbis). Mela var en romersk geograf og kartograf. "De situ orbis" blev formentlig skrevet år 43-44 efter at Claudius havde påbegyndt erobringten af England.

Tredje gang vi hører om Thanet er hos den angelsaksiske kirkehistoriker Bede i hans: "Det engelske folks kirkehistorie" (Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum) fra 731, hvor øen i kapitel 25 omtales som "Tanatos insula". Bede skrev, at Wantsum kun kan passeres to steder.

Det menes at navnet Thanet har keltisk rod.

4b2: **Bosættelsen**

De ældste lokaliteter på Thanet fra Romersk Tid til og med tidlig Middelalder er: Saint Nicholas-at-Wade, Sarre, Monkton, Minster, Ebbsfleet, Clifftsend og Stonar.

Det vil sige at der på den kyst på Thanet der vendte mod Wantsum, kun fandtes landsbyer. Det er også tilfældet i dag. Det indre af øen har altid været meget spredt bebygget. Derimod er der på nord- og østkysten fra middelalderen og frem opstået større byer. Den ældste er Ramsgate. Andre er Margate, Birchington, Westgate-on-Sea og Broadstairs.

Den tidlige ø's indre repræsentes af Manston og Acol.

Havne:

Ved de kystnære landsbyer på Thanet var der ofte i tidens løb blevet hugget adgangsveje gennem den bløde kalksten ned til Wantsum Channel (eller havet) for at få lettere adgang til fiskeri og i mange tilfælde blev der også oprettet en havn her. (Hasted vol.10)

På Thanet var der havne ved Sarre, Minster og Ebbsfleet, på Kent-kysten ved Reculver, Richborough og Sandwich. Af disse var Richborough og Reculver knyttet til de romerske forter på disse steder. Sandwich og Ebbsfleet var beliggende ved indsejlingen til strædet, hvilket var afgørende for muligheden af opkrævning af "sundtold". En sådan opkrævning krævede en tilladelse udstedt af kongen til ejerne af de pågældende byer eller havne.

Ebbsfleet (endelsen -fleet) betyder havn) havde en ydre og en indre havn.

Hele den grund hvor St.Augustine's Golf Club ligger (syd for Clifftsend) har i Wantsum's tidlige periode været Ebbsfleet's ydre havn, dvs ud til Pegwell Bay. Hvor Ebbsfleet Farm ligger ved hovedvej A 256 skråner terrænet ned mod marsken og mod floden Stour. Her må placeringen af Ebbsfleet indre havn have været, dvs ud mod Wantsum-kanalen.

Det var via denne indre havn, man mener at Hengest, lederen af de første germanske krigere omkring 450 og missionæren Augustin i 597 ankom til England.

Havnen ved Minster var knyttet til klosteret på stedet. Ejerskabet til dette kloster såvel som til byen Sandwich og havnene ved Ebbsfleet var i lang tid genstand for en bitter strid mellem det to vigtige klostre i Canterbury: Christ Church Abbey og St Augustine's Abbey. Det endte med at Minster og Ebbsfleet kom under St. Augustine, mens Sarre og Sandwich kom under Christ Church.

Tidsperioder:

De arkæologiske og kulturelle perioder afgrænses officielt i England således (i hovedtræk:)

Ældste Stenalder (Palæolithicum): Indtil 10.000 fvt

Mellestenalder (Mesolithicum): 10.000 – 4.000 fvt

Yngre Stenalder (Neolithicum): 4.000 – 2.200 fvt

Bronzealder 2.600 – 700 fvt

Jernalder: 800 fvt – 43 evt

Romersk Tid: 43 – 410 evt

Middelalder: 410 – 1540 evt

En anden opdeling af Jernalder, Romersk Tid og Middelalder i England kunne være:

Keltisk Jernalder: 800 fvt – 43 evt

Romano-Keltisk Tid: 43 – 450 evt

(Heraf Romersk Tid: 43 – 410 evt)

Angelsaksisk Tid: 450 – 1066 evt

Middelalder: 1066 – 1540 evt

Mellemstenalder og Yngre Stenalder

Det er meget sandsynligt, at der allerede på det tidspunkt hvor havet brød igennem boede mennesker i dalen langs Stour-flodens nedre løb. Men alle spor af en sådan bosættelse er for længst skyllet ud i havet.

I året 1903 fandt man i en klippehule nær byen Cheddar i Somerset, Vestengland, et velbevaret skelet af en mand, hvis alder blev anslået til 9-10.000 år.

Denne "Cheddar-mand", som han blev kaldt, eller hans forfædre må på et tidspunkt have vandret fra det nuværende europæiske fastland via landbroen til England, muligvis gennem det højtliggende Thanet-område.

De første årtusinder efter øens opståen var den periode, der kaldes sen Mellemstenalder, der efterfulgtes af Yngre Stenalder. De mennesker – med en jæger/samler-kultur - der beboede Thanet, havde naturligvis brug for at krydse strædet til fastlandet, og det er sandsynligt at de på et tidspunkt i løbet af de sidste 3000 år før vores tidsregnings begyndelse har benyttet sig af en båd af den type, der blev udgravet i Dover i 1992. Størstedelen af båden findes nu på Dover Museum. Båden var bygget af egeplanker og var i stand til ikke blot at besejle et smalt stræde som Wantsum men også Strait of Dover, altså fra Thanet til kontinentet. Bådens skønnes at være omkring 3.500 år gammel. De 9,5 meter af båden, som der var muligt at udgrave skønnes at være 2/3 af bådens fulde længde.

Ved Laundry Road i Minster blev der i 1995 foretaget udgravninger, hvor man fandt angelsaksiske knive, lervarer fra neolitisk tid, lervarer fra Beaker-perioden, og angelsaksiske begravelser.

Ved Pegwell Bay, nær Ramsgate, blev der ved arkæologiske udgravninger i 2007 fundet dele af et anlæg, omgivet af dybe grøfter, der på engelsk kaldes "causewayed enclosure" og på dansk "Sarupanlæg". Den

boplads, som anlægget har været en del af, stammer fra Yngre Stenalder. Disse, ofte runde eller ovale anlæg med flere passage ind i området, der var karakteristiske for den periode har haft en hidtil ukendt funktion. Det kan have været kultpladser. Fundene på stedet var betydelige og omfattede redskaber, våben, potteskår og talrige spor af de dyr som beboerne har levet af i form af talrige dyrekrogler samt muslingeskaller. Dyrekroglerne stammede fra bl.a. svin, får, geder, kvæg og heste.

Øst for Cliffsend, nær kysten, ved Chalk Hill blev et område undersøgt i 1997 i forbindelse med vejbygning. Resultatet var fund fra den tidligste del af Yngre Stenalder, ca 3700-3600 fvt., både lertøj, flintarbejder og dyrekrogler. Men der var også fund fra tidlig Bronzealder (begravelser fra Beaker-perioden) samt vidnesbyrd om bygninger fra Angelsaksisk Tid.

Bronzealder

Fra begyndelsen af bronzealderen er der i 1995 ved en udgraving på Laundry Road i Minster Thanet fundet lervarer fra Beaker-kulturen (Klokkebægerkulturen), kaldet således efter de karakteristiske bægre/krukker med vandrette dekorationer. Samme sted fandt man også lervarer fra neolitisk tid.

Af bosættelser fra den tidlige Bronzealder kan der uover Minster nævnes Cliffsend Farm, der ligger med udsigt over Pegwell Bay (gravplads og rituel plads), Valletta House i Broadstairs (bronzetidsgrav med skelet) og Manston (skeletdele fra 2132 til 1922 fvt. – hørende til Beaker-kulturen).

Nær Monkton har man fundet et skelet, ca. 4000 år gammelt, i centeret af en ringgrøft, alt hvad der var tilbage af en jordhøj. Begravelsen tilhører Beaker-kulturen og omfatter gravgods, der tydede på en person med en høj status i samfundet. Den afdøde skønnes at være af hankøn. Han blev begravet i sammenbøjet stilling med en Beaker-krukke ved fødderne og (sandsynligvis) en spydspids under skulderen og en håndledsbeskytter af sten.

I 1990 blev der ved Monkton Court Farm afdækket en stor samling af redskaber og våben fra den sene bronzealder, især mange eksemplarer og typer af økser.

Ved North Foreland nord for Broadstairs på østkysten er der fundet en gravhøj omgivet af en ringgrøft fra tidlig til mellemste Bronzealder.

Der har været udgravninger ved supermarkedet Asda på Westwood Road i den vestlige udkant af Broadstairs. Blandt fundene nævnes: en grøft fra Beaker-perioden, 13 gruber og stolpehuller fra sen Bronzealder og tidlig Jernalder.

Bæger fra Bell-Beaker-kulturen - Zde, [Beaker 2](#), CC BY-SA 4.0

Keltisk Jernalder

Der har været en keltisk talende befolkning på De Britiske Øer i mindst 3000 år. De første indvandring fra kontinentet fandt sted omkring år 1000 fvt. Disse stammer bosatte sig i England og (flertallet) i Irland. Man har spekuleret på, om ikke disse første indvandrere benyttede en sejlroute direkte til Irland. Deres sprog har man kaldt goidelic, senere gælisk eller blot irsk. Det var således ét af adskillige sprog, der tilhørte den keltiske sprogfamilie. Omkring år 500 fvt ankom en ny bølge af keltisk talende folk, der bosatte sig på den britiske hovedø. Deres sprog er blevet kaldt brythonic (britannisk), svarende til folkenavnet britanni (briter), som romerne kaldte dem, ligesom de kaldte landet for Britannia. Øen Thanet blev på brythonisk kaldt Ruim. Heraf kommer (måske) første del af bynavnet Ramsgate. Ved Ramsgate og Broadstairs er der fundet spor af landsbyer fra keltisk tid.

Broadstairs ligger på østkysten, mellem Margate og Ramsgate. Fundene er gjort i 1907 og 1909 dels på klinterne ved bugten Dumpton Gap dels ved en vej, der nu hedder South Cliff Parade. Perioden, som fundene er fra kaldes Sen Keltisk Tid; det er nogenlunde de sidste 300 år før vores tidsregning. En af de fundne bosættelser havde været omgivet af en voldgrav. Der blev afdækket gruber og et par grave med hhv. urner og menneskeknogler.

Ved den fornævnte Cliffs End Farm fandtes en gravplads fra jernalderen med vidnesbyrd om de daværende beboeres evne til at sejle over lange afstande.

Cantiaci eller Cantii var det navn som romerne gav den keltiske stamme der beboede Kent – og dermed Thanet - før og under den romerske besættelse. Dette navn var afledt af et oprindeligt keltisk navn. Navnet på Kent var Cantium. Udover det nuværende Kent befolkede Cantii også dele af East Sussex, Surrey og det nuværende hovedstadsområde.

Romano-Keltisk Tid

I Ramsgate, mellem den øverste del af High Street og jernbanestationen er der fundet spor af en britisk (og det vil her sige keltisk) boplads. Flere gruber af forskellig størrelse og dybde er blevet afdækket. Disse gruber indeholdt vidnesbyrd om menneskelig bosættelse i form af lerpotter af forskellig slags såvel som ben og skaller af dyr, der havde tjent som føde for indbyggerne.

Set under ét har disse efterladenskaber påvist eksistensen af en keltisk landsby under den romerske besættelse. Stedet var tidligere en lille landsby ved navn Ellington, og dette navn med den karakteristiske endelse "-ton" såvel som fund af skaller og lervarer i andre gruber på den anden side af den tidligere landsby lader formode, at bopladsen har fortsat med at eksistere ind i Angelsaksisk Tid.

Den romerske bebyggelse af Thanet synes fortrinsvis at have været af privat karakter. Det er dog svært at forestille sig, at romerne slet ikke har sørget for at bevogte det smalle farvand mellem østkysten af Thanet og det europæiske fastland. Netop her kunne man frygte en indvandring eller invasion af germanere og gallere. Udgravninger i Ramsgate tyder da også på en romersk tilstedeværelse her.

På Ebbsfleet-halvøen er der (2010 og siden 2016-2017) fundet en del af et lukket område, omgivet af en grøft. Kulstof-14 datering henfører grøften til det 1.årh. fvt. Da der er ligheder mellem dette anlæg og et forsvarsanlæg i Alesia i Frankrig, som man knytter til Julius Cæsar, tolker man området ved Ebbsfleet som stående i forbindelse med Cæsars militære indfald i England i 54 fvt.

Den ældgammle vej "Dunstrete", der nu i stor udstrækning er hovedvej A 253, og som gik fra Sarre til Ramsgate, var en romersk vej, eller – mere sandsynligt – en ældre vej, der blev genbrugt af romerne. Dette støttes af fund af en lang række gravpladser og spor af bosættelser i hele vejens længde.

Nær klinten East Cliff i Ramsgate er der fundet rester fra romertiden. Der er bevis for at børn er blevet begravet her, hvilket tyder på en fast bosættelse, da kvinder og børn næppe ville kunne forekomme i midlertidige boliger. To af

gravene indeholdt hver skelettet af et barn. Måske står begravelser i forbindelse med gravpladsen i Dumpton lidt nordligere.

East Cliff, Ramsgate, set mod Dumpton Gap (mod nord)

Penny Mayes, [East Cliff Ramsgate - geograph.org.uk - 1666](https://geograph.org.uk/photo/1666), CC BY-SA 2.0

Ved udgravnninger af begravelsespladser er der ofte fundet romerske skeletter ved siden af angelsaksiske. På Thanet gælder det for fund ved Sarre og Ozengell (i den vestlige udkant af Ramsgate).

Angelsaksisk Tid

Størstedelen af England var i løbet af den angelsaksiske tid blevet opdelt i shires, først Wessex og i det 10.årh. resten. Disse shires blev senere underdelt i hundreds. Nogle områder, således Kent, var ikke delt i shires.

Kent var derimod delt i "lathes", en opdeling, der var gennemført længe før den normanniske erobring. Der var fem lathes, hvoraf hvert var opdelt i "hundreds", oprindeligt en opdeling i områder, der hver forventedes at stille 100 krigsmænd i tilfælde af generel mobilisering. En tidligere angelsaksisk betegnelse var wapentake. En tilsvarende opdeling i Danmark var "herred".

Thanet hørte under Ringslow Hundred, der var en del af St. Augustine's Lathe. Ringslow Hundred omfattede følgende sogne; Acol, Birchington, Margate, Minster, Monkton, St.Lawrence (Ramsgate), St. Nicholas at Wade, St. Peter (Broadstairs), Stonar og Sarre.

I Angelsaksisk Tid kaldtes indbyggerne i Kent for cantwara og Canterbury for *Cantwara-burh*. Indbyggerne på Thanet kaldtes tenetwara.

Kongeriget Kent (oldengelsk: Cantwara Rīce) opstod efter at Angelsakserne i løbet af 500-tallet var blevet det herskende folk i England. Den først kendte konge var Æthelberht, der regerede fra 599 til sin død i 616. Han var den eneste af de kentiske konger, der kunne kalde sig "bretwalda", dvs at han var overherre over andre – ikke nødvendigvis alle - engelske konger syd for Humber-floden.

Gillian Draper skrev om Wantsum-området i 700-tallet, at der i 760-erne var en toldstation ved Sarre, og at Sarre var forbundet med Canterbury via en romersk vej og en færge fra Upstreet. Både klosteret i Reculver og nonneklosteret i Minster var undtaget fra told både ved Sarre og Fordwich. De havde deres egne fartøjer og sandsynligvis også værfter. Og hun fortsætter:

"They used their vessels to transport and trade the products of their estates, including sending partly processed iron to Canterbury to be made into implements, and bringing in wine, furs, wax and oil." (Graper, Gillian: New Life in Towns, c.800–c.1220. 2016).

I Angelsaksisk Tid talte den germanske befolkning i England et sprog, der kaldes oldengelsk eller angelsaksisk. Der var dog 4 dialekter af oldengelsk, herunder en kentisk dialekt.

Ved skriftlig kommunikation brugte man i den germanksprogede del af landet runeskrift fra det 5.årh. til det 9.årh., nogle steder til det 11.årh. Det gjaldt også i Kent, hvorunder Thanet. Et bevaret eksempel på en runeindskrift fra Kent er "Dover-stenen" fra 700-tallet, hvor indskriften simpelthen er et oldengelsk mandsnavn: GyOSLHeARD (eller GIOESLHEARD, GISLHEARD).

Fra det 8.årh. begyndte man at bruge et oldengelsk alfabet, baseret på det latinske, men udbygget med bogstaver, der dækkede særlige vestgermanske lyde. Kirkens folk og andre lærde forfattere brugte dog latin helt fra det 7.årh.

Historikeren Bede skrev sit enestående værk om engelsk kirkehistorie (afsluttet 731) på latin, men han talte oldengelsk. Hans bog blev senere oversat til oldengelsk, og hans tekst om Wantsum Channel lyder således på dette sprog:

*Þonne is on eastewearde Cent mycel ealand Tenet, þæt is syx hund hida
micel æfter Angelcynnes æhte. Þæt ealond tosceadeð Wantsumo stream
fram þam togebeoddan lande. Se is preora furlunga brad : 7 on twam stowum
is oferfernes, 7 æghwæþer ende lið on sæ.*

Oldengelsk var meget forskellig fra moderne engelsk. Til gengæld var der ligheder mellem oldengelsk og oldnordisk. Man må formode, at vikingerne og de bosiddende angelsaksere har kunnet forstå hinanden i et vist omfang.

En kirkegård fra Angelsaksisk tid er fundet ved Hollins Bottom mellem Ramsgate og Cliffsend (men nærmest hørende til Ramsgate).

Det drejer sig om en angelsaksisk kirkegård med jordbegravelser. Udgravninger har fundet sted siden midten af 1800-tallet og der er konstateret over 100 angelsaksiske begravelser, hvoraf mange med gravgods, de fleste med dæksten af sandsten. 7 grave indeholder stolpehuller der vidner om en struktur af træ i forbindelse med graven. Gravgodset: især lervarer og våben (herunder spydhoveder) er fra det 6. og 7.årh. En ringgrøft omringer gravene. Disse begravelser hører til den "hedenske" periode af den angelsaksiske tid. I takt med indførelsen af kristendommen i det 7. og 8.årh. blev sådanne gravpladser forladt.

En gravplads ved Sarre fra Angelsaksisk Tid indeholder mange grave og meget gravgods. Arbejdet med udgravnning påbegyndtes i 1862, og det viste sig at være én af de rigeste og mest interessante gravpladser i England fra den tid. Det mest usædvanlige fund blev gjort i 1863; det var en høvl, der lå ved siden af skelettet af en mand. Høvlen er dateret til ca. år 600.

I kong Edgar's regeringstid: 959-975 var England fri for angreb fra vikingernes side. Men i 969 beordrede kongen, at Isle of Thanet skulle plyndres som straf for piratvirksomhed som nogle af øens indbyggere havde begået. Herom skrev John Lewis i sin History of ... Isle of Tenet in Kent. 1723. S.21 (efter forskellige udgaver af Anglo-Saxon Chronicles):

"A.D. 969: K. Edgar ordered this Island to be plundered because the inhabitants had been guilty of a contempt of his Royal Rights, and had rob'd some English Merchant ships, as they sailed, I suppose, thro' the Wantsume."

Minster og Monkton

I den sidste del af Angelsaksisk Tid ejedes jorden på øen Thanet af de to betydelige klostre i Canterbury: St. Augustine's Abbey og Christ Church Abbey (også kaldet Christ Church Cathedral). Heraf hørte Minster med alle klosterets jorder rundtom på Thanet under af abbeden ved St. Augustine's Abbey i Canterbury, mens Monkton og resten af øens jorder tilhørte klosteret Christ Church.

Den engelske ærkebiskop havde sin base i Christ Church. Abbederne på St. Augustine havde på deres side udviklet deres kloster til at indtage en ledende position blandt engelske klostre. Abbeden hævdede at den eneste myndighed de skulle stå til ansvar overfor, var paven i Rom. Således anerkendte de ikke ærkebiskoppen som deres myndighed. Gennem meget lang tid var der stridigheder mellem de to klostre; dette gjaldt også deres ejendomme på Thanet.

Men omkring midten af det 9.årh. kom det (bl.a. som en følge af vikingernes angreb) til en stabilisering og formalisering af grænsen mellem de to klostres ejendomme eller godser (kaldet "manors"). Således kom (meget groft) St.

Augustine's ejendom til at omfatte den sydlige og østlige del (med Minster), mens Christ Church' ejendomme (med Monkton) lå på den nordlige og vestlige del af øen.

Denne fordeling ses på Thomas Elmham's kort over Thanet fra ca. 1412.

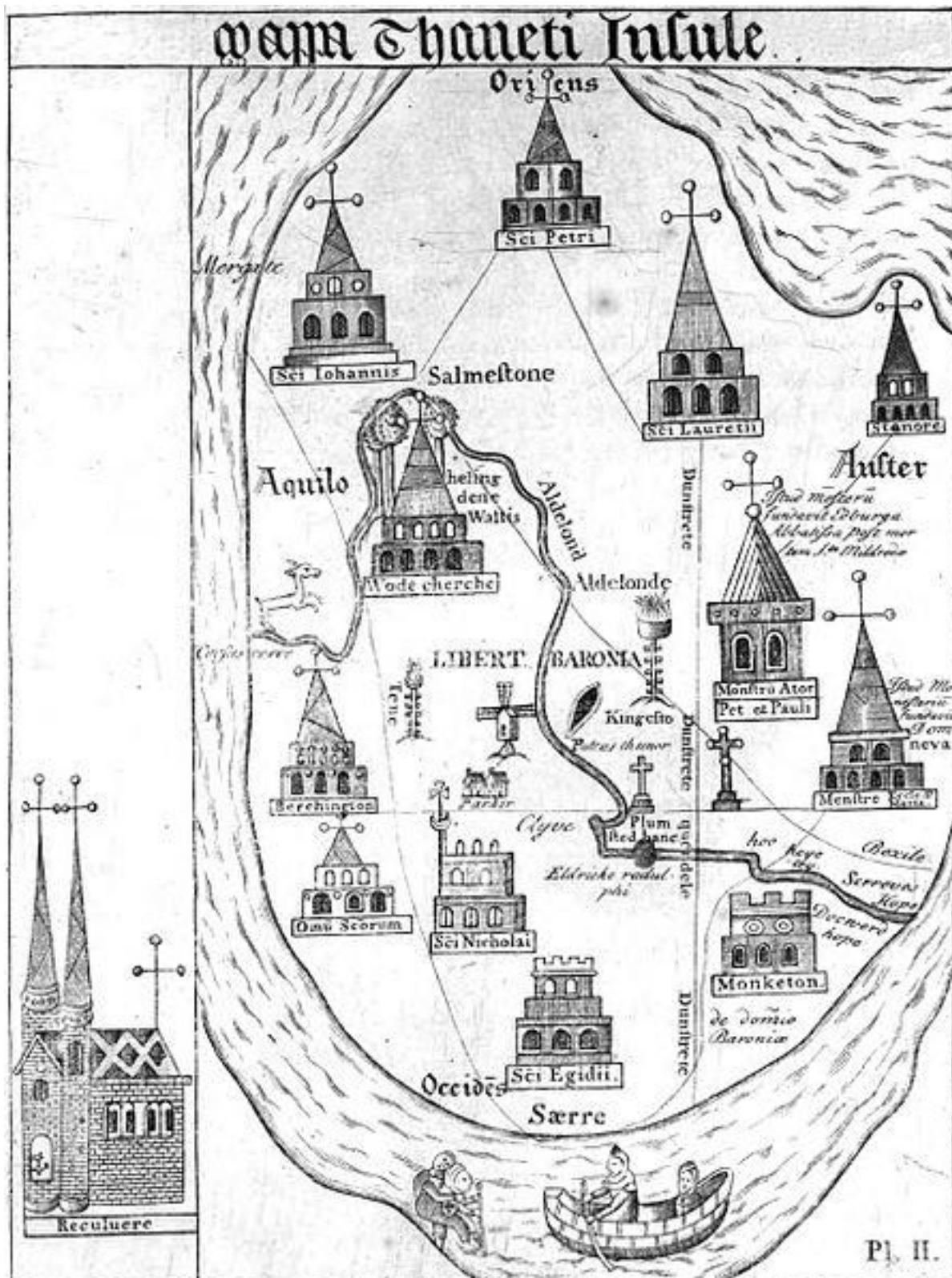
"The eastern half of the Isle of Thanet, with various piecemeal property adjustments and acquisitions over time, came to form the very large holding of St Mildred's Minster and was separated from Monkton by Mildryth's mearc, a lynch or bank. This feature runs across Thanet and appears on Thomas Elmham's c.1412 map of St Augustine's lands on Thanet that illustrates the Mildrith myth". (Draper: Land and Marsh / Kelly, St Augustine's Abbey and Minster- in-Thanet, pp. cxiii–iv.)

"Mearc" skal nærmest forstås som "grænsedige". Dette dige nævnes også i Lewis: History. 1723:

(Thanet) "is divided into the two Mannors of Monkton and Menstre which are bounded by a Lynch which goes quite across the Island and is commonly called St. Mildred's Lynch".

Allerede i 679 havde kong Hlothhere af Kent forære land omkring Sarre til klosteret i Reculver. Men klosteret og klosterkirken var inden 1066 blevet en sognekirke, og i 1086 (Domesday Book) nævnes Reculver som hørende under ærkebiskoppen i Canterbury, dvs at Sarre nu tilhørte Christ Church.

Mappa Thaneti Insula

Thomas Elmham's kort over Thanet fra ca. 1412

Minster

The Manor of Minster (incl. Abbey of Minster), der bestod af en række godser og ejendomme, ejedes i 670 (altså ved klosterets grundlæggelse) af kong Egbert af Kent, men i 1060 tilhørte det St. Augustins Kloster i Canterbury. Af den samlede ejendom var klosteret og den jord, der hørte direkte under dette, tilfaldet St. Augustins Kloster allerede i 1027.

Minster Abbey

Minster er den største af landsbyerne på Thanet. Klosteret Minster Abbey blev grundlagt i 670. De eksisterende bygninger er fra 1027, og nogle bruges stadig, nemlig af nonner fra Benediktinerordenen. En del af bygningerne blev ødelagt under reformationen. Det hus hvor nonnerne residerer i dag, er sandsynligvis det ældste beboede hus i England.

Det første kloster blev grundlagt af Domneva, enke og adelskvinde. Hendes datter, Mildred blev abbedisse efter hende; hun havde ry for sin godgørenhed og milde væsen og var højt elsket i lokalsamfundet. Hun blev helgenkåret i 1388.

Efter Mildred fulgte Edburga, datter af Centwine, konge af Wessex. Under Edburga fik klosteret overdraget store landområder, og det endte med at Minster kontrollerede halvdelen af Thanet.

Den fjerde abbedisse var Sigeburga (fra 751). I hendes tid oplevede klosteret det første vikingeangreb. I 797 blev hun efterfulgt af Siledritha, der arbejdede på at renovere bygningerne. Hun blev brændt levende sammen med de andre nonner, da vikinger satte ild på klosteret. Dette skete i 840.

Klosteret blev igen ødelagt i 980 og i 1011 blev abbedissen, Leofruna, taget til fange af Svend Tveskægs hær. Herefter blev klosteret forladt af nonnerne og kun et par skrivere forblev. Men i 1027 skænkede kong Knud den Store Sankt Mildreds lig og al jord, der hørte under klosteret, til Sankt Augustins Kloster i Canterbury; i 1030 blev liget af Mildred flyttet fra Minster til Canterbury. Der findes dog en beretning, der går ud på, at beboerne i Minster var stærkt imod, at deres helgen skulle tages fra dem; derfor tog nogle munke fra Canterbury om natten til Minster, gravede Mildreds lig op og bragte det med færgen over til fastlandet, inden byfolkene kunne nå at reagere.

Indgangen til Minster Abbey / St Mildred's Priory

Approach to Minster Abbey by Clint Mann, [Approach to Minster Abbey - geograph.org.uk - 3955503](https://geograph.org.uk/photo/3955503), CC BY-SA 2.0

Teksten om godset Minster i Domesday Book (1086) lyder:

"The Abbot himself holds Minster, a manor which is assessed at 48 sulungs. There is land for 62 ploughs. In demesne are 2 (ploughs) and 150 villans (villeins) with 50 bordars have 63 ploughs. There is a church and a priest who gives 29 s a year. There is a salt-pan and 2 fisheries rendering 3 d and 1 mill. TRE (= at the time of Edward the Confessor) it was worth £80; when the abbot received it £40; now £100. Of this manor 3 knights hold as much of the villans' land as is worth £9, when there is peace in the land, and there they have 3 ploughs."

(Ordforklaring se under Monkton)

Klosteret i Minster med dertil hørende ejendomme kom under kronen ved den generelle opløsning af klostrene i 1530-erne. Først under kong James I blev det overdraget til Sir Philip Cary og John Williams, hvoraf den sidste var guldsmed i London.

I *The National Gazetteer of Great Britain and Ireland af Colin Hinson fra 1868* hedder det om sognet Minster:

"The inhabitants are chiefly engaged in agriculture. There are numerous orchards and gardens, but the land is chiefly in pasture and arable. One portion of the surface is exceedingly hilly, but the lands are in general level, and the soil principally clay. The navigable river Stour bounds the parish on the S., and vessels or barges formerly came up to the village. Courts leet and baron are held annually." – Og videre: "There are National and infant schools for both sexes. The Wesleyans have a place of worship. The Isle of Thanet poorhouse is situated in this parish. The Abbey is the principal residence. Marquis Conyngham is lord of the manor, and takes from this place the inferior title of baron. A fair is held on Good Friday."

Udgravninger i Minster i 1995 frembragte bl.a. angelsaksiske knive og omfattede også et antal begravelser.

Monkton

I jordebogen kaldet Domesday Book fra 1086 kaldes stedet Monocstune. Andre steder kaldtes det *Munchetun*, *Munketune* eller *Monkynton*. Disse navne, der betyder Munkebyen, skyldes at Monkton, hvilket vil sige godset Manor of Monkton med alle tilhørende jorder, fra 961 ejedes af Klosteret Christ Church Priory i Canterbury (mere præcist ærkebiskoppens munke). Monkton kaldes i Domesday Book (på latin): Terra Monachorum Archiepi (ærkebiskoppens munkes land).

Klosteret havde fået Monkton som gave fra dronning Ediva, mor til kong Edmund og kong Eadred.

Monkton forblev under Christ Church indtil klostrenes opløsning under Henry VIII 1536-41.

Teksten om Monkton i Domesday Book (1086) lyder:

"The archbishop himself holds Monocstune. In the time of king Edward the Confessor it was taxed at twenty sulungs, and now for eighteen. The arable land is thirty-one carucates. In demesne there are four (ploughs) and four

times twenty and nine villeins, with twenty-one borderers; having twenty-seven carucates. There are two churches, and one mill of ten shillings. There is a new fishery, and one salt work of fifteen pence; wood for the pannage of ten hogs. In the whole value it was worth in the time of king Edward the Confessor and afterwards twenty pounds, and now forty pounds."

"Suling" er en målestok for jord, der kun bruges i Kent. Det svarer ca. til 2 hides, det mål der anvendes i resten af England. 1 "hide" er omrent det jordareal, der kan brødføde 1 husstand. - "Demesne" er den jord, der ejes og dyrkes direkte (af klosteret) og ikke er videreudlejet. -"Villein" er en ufri bonde på jord lejet af godsejeren og boende i en landsby. - En "bordar" er en (ufri) husmand. - "Carucate" (eller "ploughland") er et areal der kan pløjes med brug af et oksespand (eller plovhold) på 8 okser på 1 sæson (svarende til omrent 45 ha.) .- "Hog" er et svin. - "Pannage" er løsdrift af svin (i skove). (En landsby havde ofte som fællesejje et af de ovennævnte plovhold bestående af 8, evt. 4 okser).

Godsets jord omfattede næsten halvdelen af øen Thanet. Under Monkton hørte 2 kirker: Monkton og Woodchurch. Der var en mølle og et saltværk.

I 1480 blev der bygget en sovesal her til brug for de munke fra Canterbury, der besøgte Monkton.

I sognekirken, indviet til St Mary Magdalene, har nogen, sikkert en munk, på muren i vestenden, i middelalderen, skrevet disse verslinier:

"Insula rotunda / Tanatos quam circuit unda / Fertilis et munda, / nulli est in orbe secunda."

(Den runde ø Thanet, omgivet af bølger, er frugtbar og smuk som ingen andetsteds).

Kirken er fra 1100-tallet , med ombygninger i 1400-tallet. En tidligere kirke er dog nævnt i Domesday Book, 1086.

Der har været foretaget adskillige arkæologiske udgravninger ved Monkton, herunder ikke mindst fundet af en angelsaksisk gravplads, der har givet betydelig indsigt i perioden.

Reformationen af den engelske kirke under Henry VIII

Kong Henry VIII's strid med Paven og den katolske kirke endte med udstedelsen af en række love, der bl.a. fastslog den engelske konges overhøjhed over kirken i England, altså en løsrivelse fra romerkirken. Som en følge af denne reformation blev klostrene nedlagt, deres rørlige værdier beslaglagt af kongen, og deres jordegods (som havde et enormt omfang) blev herefter kongelig ejendom.

Denne proces blev ledet af Thomas Cromwell, kongens rådgiver, og den fandt sted fra begyndelsen af 1530'erne, men især fra 1536 og frem.

Klostrenes øverste myndighed var paven i Rom, altså en myndighed uden for England, hvilket var uacceptabelt i henhold til den nye lovgivning.

De afgifter og traditionelle ydelser, som klostrene hidtil havde oppebåret, tilfaldt nu kongen. Det passede kongen særdeles vel, da han behøvede penge til at bekoste sine krige. Så i løbet af kort tid blev disse jorder videresolgt til private, der var i kongens gunst, først og fremmest adelen.

Hvad angår de klostre i Canterbury, der tilsammen ejede øen Thanet, så blev St. Augustine opløst i 1538, mens Christ Church opløstes i 1539.

Horsa's grav

Berettelserne om en grav eller gravhøj med en mindesten over Horsa, den ene af de to legendariske – muligvis mytiske - ledere af den germanske invasion/indvandring i midten af 400-tallet: Hengest og Horsa, må tages med et betydeligt gran salt. Flere steder angives landingsstedet for germanerne at være Ypvines Fleot, dvs Ebbsfleet på Thanet, og det er blevet antydet, at begravelsen skulle være sket nær landingsstedet. Mere er det ikke sikkert at sige om dette emne.

Middelalder

Kongen over det samlede England ejede al jord i riget. Stormændene lejede deres jord af kongen, og de udlejede igen jordstykker til andre. Derfor skulle der betales lejeafgift til stormændene, der igen svarede afgift til kongen. Kongen kunne beslutte, at nogle områder skulle være fritaget for afgifter til kongen. Hvis nogen ønskede at donere jord eller fast ejendom til klostre eller kirker, hvilket mange gjorde for at vise deres fromhed og for at få nogen til at gå i forbøn for dem, så skulle en sådan jordoverdragelse godkendes af kongen. Men kongen kunne af egen drift forære jord, landsbyer m.v. til kirken.

Kirker og klostre

På den måde blev kirken én af de største jordejere i kongeriget.

Det var det der skete på Thanet, hvor Minster Abbey i tidens løb fik flere gaver og udvidede deres jordområde. Efterfølgende delte de to store klostre i Canterbury øen Thanet mellem sig.

Et kloster kunne eje jord, enkelte gårde, hele landsbyer og kirker.

Ejerforholdet kunne tage forskellige former. Abbeden kunne selv eje jord m.v. Det samme kunne prioren og subprioren. Den samme ejendomsret gjaldt selvfølgelig også for en biskop, når klosterkirken var en katedral, og biskoppen dermed var formel abbed for klosteret. Men ejendomsretten blev også udstrakt til munke, der havde særlige ansvar og en særlig stilling, der adskilte dem fra de øvrige munke; det kunne være: kældermesteren, sakristanen, herbaristen (med ansvar for drift og brug af urtehaven).

Ejendomsretten var – i hvert for munke under ledelsesniveau – formel og betød at "ejeren" var personligt ansvarlig for driften af det ejede. Et evt. overskud fra driften af f.eks. en gård skulle afleveres til den, der styrede klosterets økonomi.

På Thanet ejedes Minster Manor af abbeden for St. Augustine's Abbey i Canterbury, mens Monkton ejedes af ærkebiskoppen af Canterbury (Christ Church Abbey).

Ærkebiskoppen rådede over særdeles mange ejendomme i 1086, uover Thanet bl. Reculver og Sandwich.

Mens de ældre havne på vestsiden af Thanet holdt op med at fungere på grund af Wantsum's tilsanding, steg betydningen af havnene på nord- og østkysten: Margate, Broadstairs og Ramsgate.

Margate

Margate var kendt som bebyggelse siden 1086, da jordebogen Domesday Book var udarbejdet.

John Evelyn (The Diarist" skrev i sin dagbog under 1672 om Margate:

"25th March, 1672. I proceeded to Canterbury, Dover, Deal, the Isle of Thanet, by Sandwich, and so to Margate. Here we had abundance of miserably wounded men, his Majesty sending his chief chirurgeon, Sergeant Knight, to meet me, and Dr. Waldron had attended me all the journey. Having taken order for the accommodation of the wounded, I came back ....."

Som det fremgår af tidlige notater af Evelyn fra marts 1672 er der tale om sårede fra slaget 12.-13-marts 1672, hvor 5 britiske krigsskibe foretog et uvarslet angreb på en konvoj af hollandske handelsskibe, der var beskyttet af 5 hollandske krigsskibe. Under dette slag i den Engelske Kanal led englænderne store tab og antallet af sårede var jo nok endnu større.

Det fremgår, at Evelyn har rejst via Deal og Sandwich og har derfor kørt via Stonar-halvøen til Thanet.

Når Evelyn overhovedet kom til Margate på dette tidspunkt, var grunden hans opgave med overopsyn med den statslige forsorg for syge og sårede søfolk såvel som krigsfanger under de hollandske krige.

Om et senere besøg samme år i Thanet og Margate skrev John Evelyn, bl.a. om landbruget på Thanet:

"19th May, 1672. Went to Margate; and, the following day, was carried to see a gallant widow, brought up a farmeress, and I think of gigantic race, rich, comely, and exceedingly industrious ..... - This town much consists of brewers of a certain heady ale, and they deal much in malt, etc. For the rest, it is raggedly built, and has an ill haven, with a small fort of little concernment, nor is the island well disciplined; but as to the husbandry and rural part, far

exceeding any part of England for the accurate culture of their ground, in which they exceed, even to curiosity and emulation.

We passed by Rickborough, and in sight of Reculvers, and so through a sweet garden, as it were, to Canterbury.”

Fra midten af 1730-erne begyndte Margate – skønt dengang kun en mindre landsby – at få betydning som badeby og feriemål, både for folk fra London og fra resten af landet via London, bl.a. på grund af den relativt korte sørejse fra hovedstaden. Søtransporten foregik i lang tid med mindre sejlskibe, såkaldte hoys. Hvis vejret var godt kunne rejsen gøres på 8-9 timer.

Kalkstensklinterne ved Kingsgate Bay ved højvande. Kingsgate ligger mellem Margate og Broadstairs

Peter, [Kingsgate Bay - geograph.org.uk - 248356](https://geograph.org.uk/photo/248356), Height, [CC BY-SA 2.0](#)

Westgate (eller Westgate-on-Sea)

Westgate ligger mellem Birchington og Margate. Stedet fik dette navn fordi det lå ved en vej ned til havet vest for Margate.

Westgate var tidligere et lille gods. Dette gods var i begyndelsen af 1500-tallet ejet af klosteret St Augustine i Canterbury, men efter dette klostrets opløsning under Henry VIII blev det overdraget til Sir Thomas Moyle, der i øvrigt var ansat af kongen til at hjælpe med gennemførelsen af klostrenes opløsning.

Ramsgate

Ramsgate er kendt siden 1274, hvor det var et fiskerleje.

Der er spor efter romersk tilstedeværelse på stedet, inklusive tegn på at en mindre havn har eksisteret på det tidsrum. Stedet var tidligst kendt under navnet Hræfn's Geat, senere som Remmesgate eller Ramesgate. I 1483 blev Ramsgate havn en afdeling af Sandwich havn og indgik dermed i havnesammenslutningen Cinque Ports.

I 1274-75 gennemførte kong Edward I en opgørelse – senere kaldet "Hundred Rolls" - af sine økonomiske aktiver i hele landet, dvs en undersøgelse af, om de kongelige rettigheder blev respekteret lokalt, således at kongen fik alle de indtægter, han havde krav på

Opgørelsen for Kent kaldes således The Kent Hundred Rolls.

I dette dokument, der var udfærdiget på latin, nævnes under Ringslow Hundred at en vis dame, Cristina de Remmesgate samt en Johannes, søn af Martin, har spærret en fællesvej ved "Remisgat", hvorved landet har mistet 2 shilling hvert år. Her er således 2 forskellige betegnelser for den samme lokalitet.

Ramsgate var en mindre fiskeri- og handelsby indtil begyndelsen af 1700-tallet. Her begyndte byen at udvikle særligt gode handelsforbindelser med det østlige England. Meget vigtig var bygningen af en moderne havn med kaj i sidste halvdel af 1700-tallet.

I 1723 skrev John Lewis, at indbyggerne i Ramsgate og Broadstairs i ældre tid levede meget spartansk og fattigt *"eating scarce anything but fish and particularly red herrings"* og senere: *"whereas the town of Ramsgate has all*

this while being growing and encreasing being almost half of it new built and their peer being considerably enlarged, so that there are many wealthy persons among them."

Broadstairs

Byen opstod som et fiskerleje i 1300-tallet og var tidligst kendt som Brodsteyr, Brodestyr og Broadstayer. I 1460 blev der opført en en træbygget kaj, der dog i 1528 blev ombygget i et mere bestandigt materiale.

I 1440 byggede George Culmer en portbue i bymuren over en vej, der gik ned til vandet. I 1540 byggedes porten i mursten. Den spændte over den vej, der nu hed Harbour Street, og som førtes gennem bymuren. Ved ombygningen i 1540 blev York Gate forsynet med to tunge trædøre, der kunne lukkes, hvis havet truede med at trænge ind. Selve porten York Gate findes stadig.

I en beskrivelse af St.Peters Sogn på Thanet skrev John Lewis i 1723 om Broadstairs, der dengang stadig var en mindre bebyggelse:

"To the Eastwards of the Church adjoining to the Sea is a little Vill called Broadstairs from the broadness of the gate or passage here into the Sea. On which account is here erected a Stone Arch or Portal, walled on each side with Flints, to which were formerly fixed strong Gates to prevent any incursions being made here by Privateers, (etc.) to plunder the Inhabitants. These Gates have now for many Years been quite gon(e), having been either taken away, or quite worn out by length of time. At a little distance from this Gate-way is built a small Peer of Timber to the North- East, to make a harbour here to lay up the Fishing-boats which go from hence to the North-sea, and other small craft."

Sarre

Sarre var i mange århundreder et fast overfartssted, men i slutningen af 1400-tallet var der kun ved højvande vand af noget omfang i Wantsum. Færgen kunne ikke bruges mere. Over den nu ganske beskedne kanal kunne man nu bygge en bro og senere en vejforbindelse. Efter 1485 byggedes en

dæmning, Sarre Wall, der bar en vej og også virkede som barriere mod oversvømmelse.

Sarre Wall endte på det sted der nu bærer navnet Wall End, sydøst for landsbyen Chislet.

Birchington

Birchington er kendt som landsby siden 1240 hvor det nævnes under navnet Birchenton (af oldengelsk "bircen tun", en gård hvor der gror birketræer). Men stedet har været beboet både i Romersk Tid og endnu tidligere i jernalderen.

I kirkelig henseende var Birchington oprindeligt en landsby i Monkton sogn, men med sit eget kapel. Den nuværende kirke er fra ca. 1350.

Wood

Wood var en tidligere nu forladt landsby ganske kort syd for Birchington.

I 1637 var et udbrud af pest nået til Thanet, og man kender navnet på en kvinde fra Canterbury, der døde af sygdommen i Wood. Landsbyen endte med at blive affolket.

Acol

Landsbynavnet er kendt siden 1270 med formen Acholt. Navnet betyder "egeskov". Acol ligger et par kilometer syd for Birchington

Oprindeligt stod landsbyen omkring en kilometer fra der, hvor den er nu. I 1348 døde de fleste af indbyggerne af pest. Husene blev brændt ned og de overlevende flyttede til landsbyens nuværende placering. Den nuværende kirke ligger i den alleryderste sydlige ende af den lille landsby, måske 700 meter fra centrum.

St. Nicholas-at-Wade

Landsbyens navn henviser til en beliggenhed ved et vadested eller et andet overgangssted. Et sådant kan der have været i den seneste del af middelalderen, således at man ved lavvande kunne passere Wantsum til

fods. Tidevandsbølgen fra Nordsøen var kraftig i den nordlige del af kanalen. Navnet kan evt. henvise til den vold, der ifølge en kilde blev bygget i den nordlige del af kanalen før 1274.

Landsbykirken stammer fra 1200-tallet.

Manston

Omkring år 1200 boede der en familie ved navn Manston på ejendommen Manston Court, en bygning af sten, der blev opført ca. 1190. I stueetagen var der stalde til husdyr. Menneskene boede på 1.sal. Man mener at munke fra Canterbury Cathedral på et tidspunkt brugte huset som refugium.

En indhegnet plads foran hovedbygningen blev brugt af de lokale som markedsplads.

Gennem hele middelalderen var Manston Court (eller The Manor Manston Court) knyttet til slægten Manstons navn.

I nutiden blev Manston først og fremmest kendt for sin flyveplads/lufthavn.

Stonar

Stonar var en landsby og et sogn umiddelbart nord for Sandwich på Stonar Bank, der først var en ø, siden en halvø.

I løbet af den tidlige middelalder blev Stonar ramt af oversvømmelser og stormfloder med ødelæggende resultater. Det endelig slag kom i 1385, hvor franske tropper først hærgede byen og derefter brændte den ned.

Efter ødelæggelsen af Stonar forøgedes aktiviteterne med udvinding af salt på den søværts side af halvøen.

I 1549 skrev Leland in "Itinerary", vol. 7, s.127, idet han beskriver tilstanden i kong Henry VIII's tid:

"Stonard ys yn Thanet, sumtyme a prety town not far from Sandwich. Now appereth alonly the ruine of the chirch. Sum ignorant people cawle yt Old Sandwiche."

John Lewis skrev om færgen mellem Stonar og Sandwich. Han bruger ordet Wantsum(e) i stedet for Stour:

"A little to the South West af this Town is the Ferry or Passage over the Wantsume to Sandwich for the Security of which a Guard was appointed in ancient times, and the Profits of the Ferry assigned for the maintenance of it."
(Lewis:Tenet 1723, s. 138)

Cliffs End

Cliffs End tager sit navn efter placeringen der hvor kalkstensklippen, der strækker sig fra Ramsgate, slutter.

Ebbsfleet

Ebbsfleet er kendt som stedet hvor både de germanske hjælpetropper landede i 449 og hvor missionæren Augustin gik i land i 597.

Ebbsfleet nævnes som Wippedesfleet i Anglo-Saxon Chronicle for året 465. Det er da stedet for et slag mellem germanerne (sakserne) og de indfødte kelte.

Ganske nye undersøgelser har påvist spor at et militært anlæg (fort) fra det 1. årh. fvt, der med stor sikkerhed knyttes til Julius Cæsars invasion i 54 fvt.

Landsbyen Ebbsfleet er dog opstået væsentligt senere.

Den Sorte Død

Pesten kaldet Den Sorte Død kom til England i 1348. Det første tilfælde var sandsynligvis en sømand, der gik i land i havnebyen Weymouth i Dorset på sydkysten. I løbet af 1349 havde sygdommen bredt sig til hele det sydlige England, inklusive Kent.

På øen Thanet blev bl.a. Sarre affolket som følge af pesten. Sognekirken, indviet til St.Giles, gik i forfald og det oprindelige sogn blev lagt ind under St. Nicholas-at-Wade sogn.

I landsbyen Acol døde de fleste af indbyggerne.

Generelt antages det, at Den Sorte Død dræbte omkring halvdelen af befolkningen. I 1361-62 vendte pesten tilbage. Denne gang døde ca. 20 % af befolkningen.

Nyere tid

1500-1700-tallet

Fra sidste halvdel af 1500-tallet har vi en beretning af William Camden i hans "Britannia" (udkom på latin i 1586). Han omtaler indbyggerne på Thanet - med særlig adresse til befolkningen i Ramsgate, Margate og Broadstairs – som overordentligt driftige, der får deres indkomme ved arbejde både på land og på havet, samtidig med at de på det bedste bestræber sig på at komme til hjælp, når skibe går på grund ud for kysten, hvilket ikke sjældent skete:

" - they deal in both elements, are both fishers and ploughmen, both husbandmen and mariners; and the self-same hand that holds the plough, steers the ship likewise. According to the several seasons, they make nets, fish for cod, herring, and mackerel; go to sea, and export their commodities. And those very men too dung their ground, plough, sow, harrow, reap, [gather] in; being quick at both employments: and thus the course of their labours runs round. And when there happen any shipwrecks, as there do here now and then, (for those shallows and shelves so much dreaded by seamen, lie full over against it, the Goodwin, of which in its proper place among the islands, the Brakes, the Four-Foot, the Whiddick, &c.) they are very industrious in their endeavours to save the lading."

(Camden: *Britannia. Thanet* bd.2, s 219

I 1563, i dronning Elizabeth I's regeringstid blev der opregnede flg. antal husstande i sogne på Thanet (vistnok kun i gårde og ikke i huse/hytter):

St. Nicholas: 33. - Monkton: 15. - St. Lawrence (Ramsgate): 98. - Minster: 53.
- Birchington: 40. - St.Peter's (Broadstairs): 107. - St. John's (Margate): 86.
(Lewis:History. 1723. s.14-15)

I peståret 1665 blev der fra flere dele af landet sendt fødevarer, herunder korn, ad søvejen til den hårdt ramte befolkning i London, og dette fortsatte størstedelen af den tid pesten varede. Denne transport skete bl.a. med fartøjer, der sejlede fra Margate og Sandwich. Herom skriver Daniel Defoe (der i hele perioden opholdt sig i London) i "A Journal of the Plague Year":

"Two particular trades were carried on by water-carriage all the while of the infection, and that with little or no interruption, very much to the advantage and comfort of the poor distressed people of the city: and those were the coasting trade for corn and the Newcastle trade for coals.

The first of these was particularly carried on by small vessels from the port of Hull and other places on the Humber, by which great quantities of corn were brought in from Yorkshire and Lincolnshire. The other part of this corn-trade was from Lynn, in Norfolk, from Wells and Burnham, and from Yarmouth, all in the same county; and the third branch was from the river Medway, and from Milton, Feversham, Margate, and Sandwich, and all the other little places and ports round the coast of Kent and Essex."

Thanet's frodighed og landbrugets tilstand omtales flere steder rosende af samtidige forfattere.

Men på de højeste dele af øen har situationen måske været knap så god.

Således skrev John Lewis i 1723, at muldlaget midt på øen var så tyndt, at der kun var ca. 23 cm ned til kalkklippen.

Senere skrev Lewis om jorden på Thanet, at den mest almindelige jordtype er let kalkjord. Hertil kommer dog lerjorden omkring Manston og den sorte muld i dalen mellem Cliffsend og Sarre; han skønner at våde somre er de bedste for landbruget på øen:

"The several kinds of Soil here are the light or Chalky land which is most common; the cold Cledge or clay about-Manston and the rich gentle black Mold in the Vale betwixt Clif-end and Sarre: But the greatest part of the Island is Chalky light land. On this account, the land here being for the most part Chalkly and dry, a wet sum-mer is reckoned most kind for this Island".

I 1736 skal der have været 2.200 husstande på hele øen.

I 1800 skrev Hasted i vol 10 om landbruget i 1700-tallet:

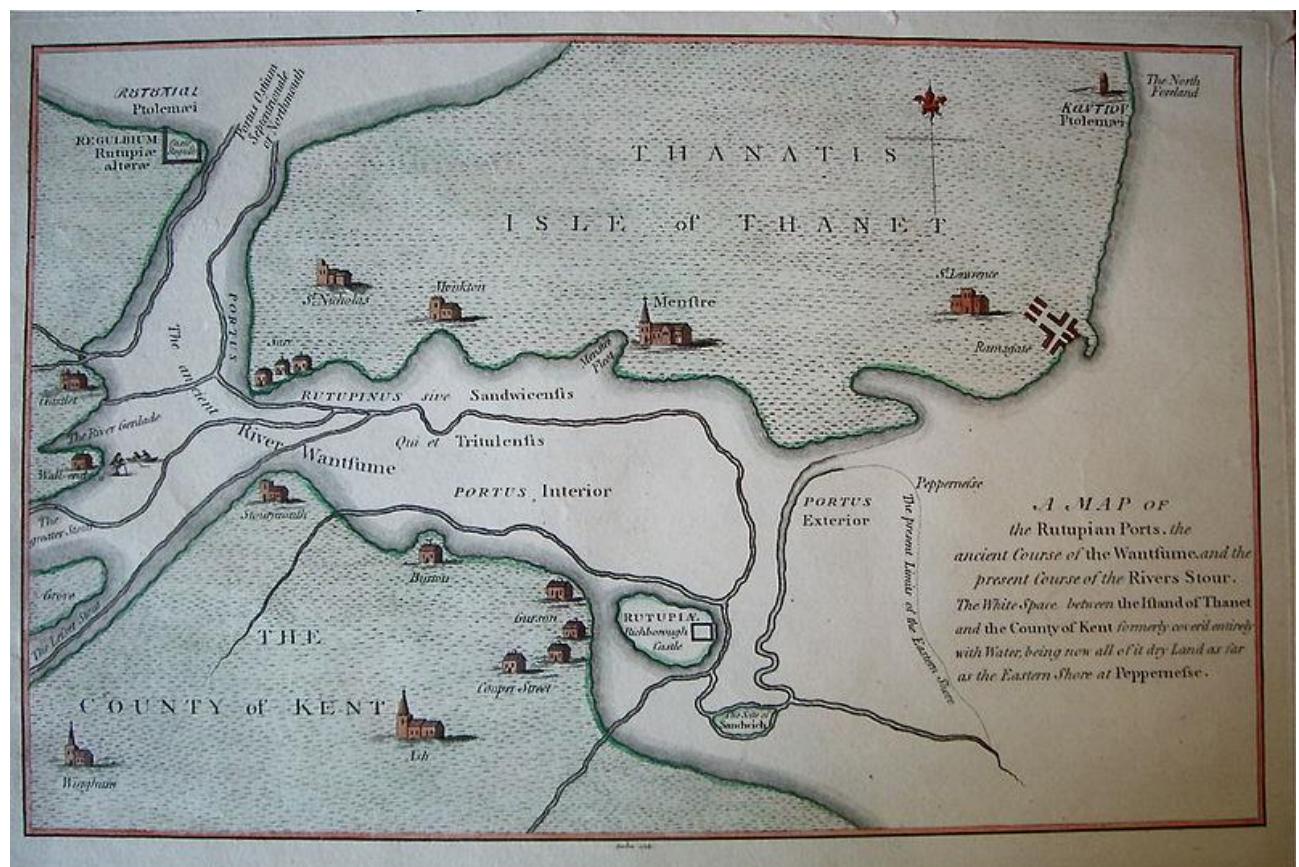
"It is, as to the uplands in general, a chalky light soil, though there are a very few parts in it a stiff clay; but by the excellent husbandry of the landholders, who are noted for it to a proverb in these parts, the crops of corn are abundantly large, and Thanet wheat and barley, for its cleanliness and weight, fetch a superior price at market of all others. Canary-feed is likewise produced on the lands here in great quantities, as well as the seeds of radish, spinach, mustard, cabbage, and other esculent plants, which are sent from hence for the supply of the London markets; in short, the high state of cultivation throughout the island gives an idea rather of the delicate work of a gardener, than the effect of the more enlarged industry of the husbandman. The farms throughout the island are mostly large and considerable, and the farmers wealthy,"

4c:

Erobrere og missionærer

Romerne

Kystlinien af Kent og Thanet i romersk tid. - Tegning fremstillet ca. 1770 af William Barlow.
Kilde: The Maritime Gallery

Romerne i Wantsum, Richborough og Reculver

Da Gaius Julius Cæsar i 55 fvt for første gang gik i land i England, var resultatet magert. Anden gang, i 54 fvt, medbragte han en betydelig hær og flåde og hæren nåede helt til Middlesex i det centrale England, hvor Cæsar besejrede Trinovantes-stammen og gjorde deres leder til underkonge under Rom.

Det er uvist hvor Cæsar landede første gang (55 fvt), men der gættes på kysten mellem Deal og Sandwich. Anden gang (54 fvt) mener man, at han ankom via Ebbsfleet på Thanet. Denne teori er blevet stærkt understøttet gennem udgravnninger på dette sted i 2010 og 2016-17.

I "De bello gallico", bog 5, kapitel 13, skrev Cæsar om England: "Øen er trekantet; heraf vender den ene side mod Gallien. Af denne side er der et hjørne, nemlig Kent, hvor næsten alle skibe fra Gallien søger land, der vender mod øst, mens den nedre side vender mod syd".

Og i kapitel 14 skriver han:

"Af alle briter er indbyggerne i Kent, der udelukkende er et søfartsområde, langt de mest civiliserede og adskiller sig kun lidt fra den galliske leveform."

Den egentlige, effektive invasion fandt sted i 43 e.v.t. under kejser Claudius. Romerne erobrede landet syd for Skotland og i løbet af de nærmeste år konsoliderede de deres magt. England var herefter en provins i Romerriget indtil 410.

Invasionen i 43 skete via Richborough, som dengang var en ø. Mellem øen og fastlandet var der en beskyttet havn, hvor romerne etablerede et brohoved. Senere – efter erobringten – byggede de ved Richborough et fort, som de kaldte Rutupiae. Sammen med det romerske fort ved Regulbium (Reculver) kunne besættelsesmagten kontrollere trafikken gennem og på tværs af Wantsum såvel som trafikken på floden Stour.

En rest af muren omkring det romerske fort Regulbium (Reculver)

Nigel Chadwick, [Roman Wall, Reculver Roman Fort - geograph.org.uk - 1470820](https://www.geograph.org.uk/photo/1470820), CC BY-SA 2.0

Det første skriftlige omtale af Thanet skyldes en romer, Caius Julius Solinus, der levede i midten af det 3.årh. I sit værk: *De mirabilibus mundi* („Om verdens vidunder“) skrev han under beskrivelsen af Britannien (cap. 33):

"Attanatis, insula alluit fræto gallico a Britanniæ continente æstuario tenui separata frumentariis campis felix et gleba uberi." (Thanet, en ø ved det galliske stræde, og adskilt fra det nærliggende Britannia ved en smal flodmunding, med frugtbar jord og flade, rige kornmarker (forg.overs.)).

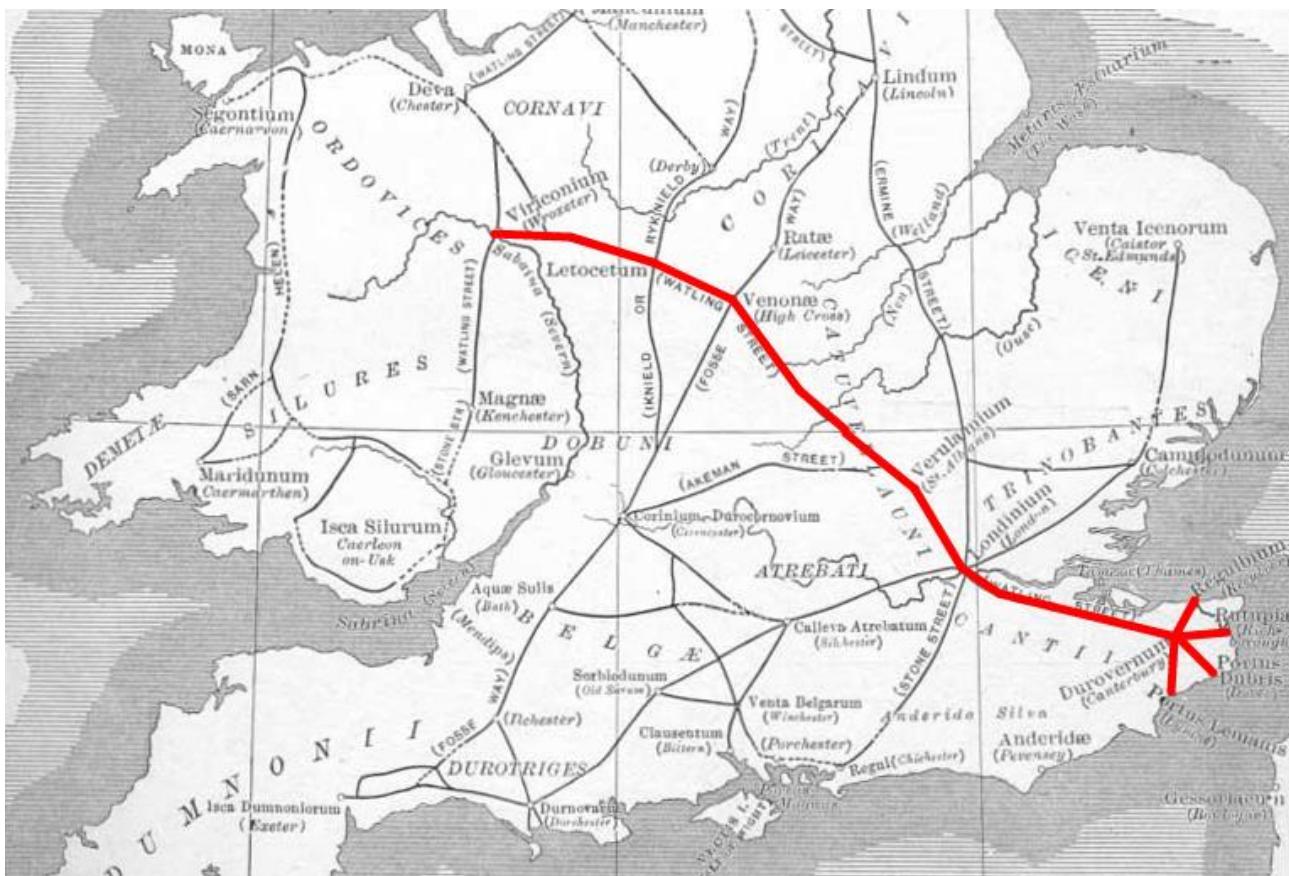
Tilsyneladende byggede romerne, da de kom i år 43, ingen befæstninger på selve Thanet, sådan som det var tilfældet på østkysten af Kent på den anden side af Wantsum. Men der var adskillige romerske bosættelser, ikke mindst i den sydøstlige del. Ud fra bosættelserne fordeling kan man slutte sig til forløbet af de romerske veje på øen. Udgangspunktet for disse har været overfartsstedet ved Sarre.

På Saxon Shore (en stor del af Englands øst- og sydkyst) anlagde romerne et stort antal større forter samt mindre vagtstationer. Det gjaldt også kysten mod

sydøst, herunder Wantsum Channel med Reculver og Richborough samt på sydkysten af Kent: Dover, Lympne og Pevensey i Sussex.

Watling Street (af oldengelsk: Wæcelinga Stræt) er det navn man har givet den gamle hovedvej gennem England fra Dover via Canterbury og London til Wroxeter (ved Shrewsbury i Vestengland). Vejen blev først brugt af kelteerne og siden blev store dele af den brolagt af romerne og forberedt til militær transport og trafik.

Fra Watling Street gik der fra Canterbury stikveje i alle retninger. De vigtigste var mod Reculver (dengang Regulbium), Richborough (Rutupiae), Dover (Dubris) og Lympne (Portus Lemanis), dvs. mod romernes primære havne og fæstninger i dette område. Det er almindeligt anerkendt, at vejen til Reculver deltes i 2, hvoraf den anden vej gik til færgestedet ved Upstreet på kysten af Wantsum, hvorfra der gik færge til Sarre på Thanet.

Watling Street

Hovedvejen på Thanet i den romerske tid synes at have været den såkaldte Dunstreet fra Sarre til Ramsgate. Upstreet og Sarre forbides i dag af hovedvej A28.

Germanerne

I henhold til den engelske "fødselsmyte", der skyldes kirkehistorikeren Bede og hans værk på latin om "Det engelske folks kirkehistorie" stammer de nuværende englændere fra 3 folkestammer eller nationer i det nordvestlige Europa. Til disse nationer havde en keltisk konge (der er blevet kendt under navnet Vortigerrn) sendt bud og bedt dem om at sende hjælpetropper, der sammen med kelteerne skulle kæmpe mod pikterne i det nuværende Skotland, som ustandseligt angreb de keltiske kongeriger. Germanerne kom; de første i 449; de gik efter sigende i land ved Ebbsfleet på Thanet, hvilken ø de fik stillet til rådighed som base og som betaling for hjælpen. De fremmede tropper bekæmpede pikterne i flere slag, men snart vendte de sig mod kelteerne selv og begyndte at erobre landet stykke for stykke.

Gennem mange århundreder gik man ud fra Bede's tekst som værende mere eller mindre korrekt. Senere undersøgelser af gravfund primært fra den engelske østkyst peger dog på en germansk tilstedeværelse her allerede i det 4.årh. En del af disse tidlige germanere formodes at have været ansat som soldater i den romerske hær eller som vagtmandskab. En del af den engelske østkyst og sydkyst blev af romerne kaldt Litus Saxonicum (Saxon Shore / Sakserkysten). Dette navn blev tidligere opfattet som "den kyst hvorfra man forsvarerede landet mod angreb fra saksere", men ifølge senere forskere kan det også forstås som "den kyst hvor sakserne bor".

Ved Pegwell Bay ligger nu et rekonstrueret langskib fra vikingetiden. Det er bygget i Danmark og har fået navnet "Hugin". Det er rekonstrueret efter Gokstadskibet fra ca. 890, men det skal altså minde om germanernes ankomst til Thanet i (angiveligt) 449 og ikke om vingerne. Skibet blev sejlet til England i 1949 (1500-året for germanernes landgang) af en dansk besætning og landede først i Viking Bay ved Broadstairs, hvorefter det blev flyttet til den nuværende placering, der dog er ud for Cliffsend og ikke Ebbsfleet.

Skibet "Hugin" ved Pegwell Bay ud for Cliffsend

Colin Smith, [Replica longboat at Ebbsfleet, Pegwell Bay - geograph.org.uk - 503150](https://www.geograph.org.uk/photo/503150), CC BY-SA 2.0

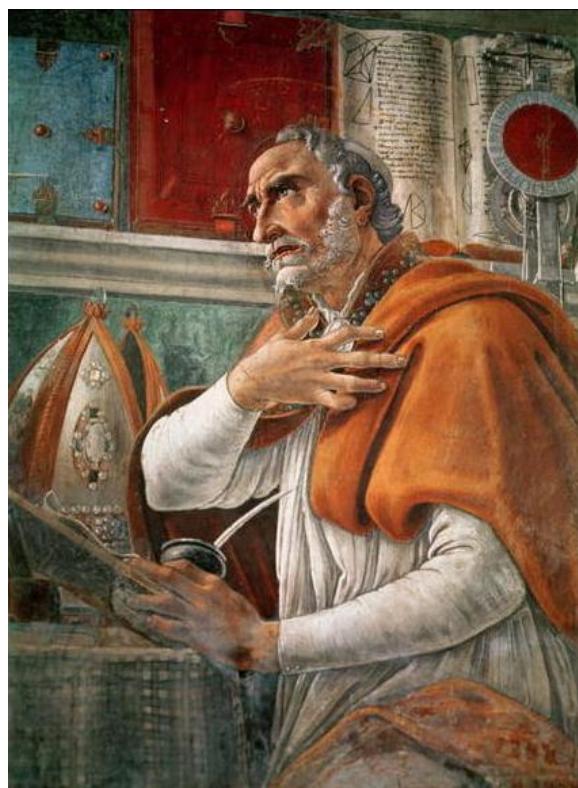
Germanerne bestod – ifølge Bede – af saksere, angler og juter. Sakserne kendtes også i Europa under dette navn, men om identiteten af de to sidste folk og deres hjemsted debatteres der stadig.

Ifølge Bede er det juterne der er stamfædre til befolkningen i Kent (Cantwara). I hvert fald er der flere tegn på, at befolkningen her medbragte en anden kultur end dem der bosatte sig Øst-, Central- og Vestengland.

I The Anglo-Saxon Chronicle noteres det i den oldengelske version (den oprindelige) under året 449 at Vortigern inviterede de to brødre Hengest (Hengist) og Horsa (germanernes ledere) til England for at bistå ham med at bekæmpe Pikterne. Brødrene landede ved Ypwinesfleot (Ebbsfleet), hvorfra de drog videre for at opsogne pikterne.

St.Augustin

De første kristne ideer kom til England i det første århundrede e.v.t., dvs. mens de nye romerske magthavere konsoliderede deres greb om landet. I begyndelsen blev de kristne i flere tilfælde forfulgt af romerne, men det ændrede sig i 2.halvdel af det 4.årh., efter at kejser Constantin den Store havde legaliseret den nye religion. Kristendommen styrkedes langsomt blandt de britiske kelte i tiden indtil romernes tilbagetrækning i 410 og germanernes ankomst i midten af 400-tallet. De indtrængende germanere blev af briterne betragtet som hedninge. I Rom så man med uro på den nye angelsaksiske herskerklasse i den tidligere romerske provins, Britannia (England).

Sankt Augustin. Maleri af Sandro Botticelli

[Sandro Botticelli](#) artist QS:P170,Q5669, [Saint Augustine Portrait](#), marked as public domain, more details on [Wikimedia Commons](#)

I 595 bestemte pave Gregorius I at der skulle udsendes en mission til England under prior Augustinus. Hans primære opgave var at kristne kong Æthelberht af Kent og hele Kongeriget Kent. Det videre mål var at omvende alle angelsaksere til den rette tro.

Augustin landede i Ebbsfleet på Thanet og drog herfra videre til kongens hof i Canterbury. Dette skete i 597. Kong Æthelberht lod sig døbe. Det samme gjaldt mange af hans undersætter. Kongen gav Augustin og hans følge et stykke jord udenfor Canterbury's bymur, hvor de kunne bygge et kloster og lod Augustin udnævne til biskop.

I 601 udnævnte paven Augustin til ærkebiskop over England. Ligesom bispesædet blev ærkebispesædet Canterbury. Augustin døde i (formentlig) 604 og blev efter kort tid helgenkåret.

Augustins antagelige landgangssted ved Ebbsfleet i 597 og det sted, hvor han først mødte kong Æthelberht blev senere markeret med et stenkors. Korset står på sydsiden af Cottington Road, vest for Cliffsend, ca. $\frac{1}{2}$ km fra Pegwell Bay.

Vikingerne

Oftest ser man besøget – ikke nødvendigvis et tiltænkt angreb - af vikinger på øen Portland, en ø ud for Dorset på sydkysten af England, i 787 eller 789, som den første kontakt mellem disse nordiske folk og angelsakserne.

Den næste kontakt var det velkendte angreb på klosteret på øen Lindisfarne ud for Northumberland i 793.

Der er imidlertid usikkerhed om, hvor og hvornår de første vikingetogter til England fandt sted, fordi både samtidige og senere kronikører ikke altid har været orienteret om, hvad der skete i fjernere dele af riget. Således havde man i Northumberland ikke det fulde kendskab til, hvad der var sket i årets løb i Wessex eller Kent, ligesom sydligt baserede skribenter ikke altid havde viden om, hvad der skete i landet nord for Humber.

Vikinger på Thanet og ved Wantsum:

752/53

Det første (kendte) eksempel på vikingers hærgen i England var faktisk deres ankomst til Isle of Thanet i 752 (evt. 753).

I Thomas Elmham's bog om Sankt Augustins Kloster i Canterbury, der blev skrevet i første fjerdedel af det 15.århundrede, beskriver han et vikingeangreb på Thanet med en tidsbetegnelse, der af forskere beregnes til enten 752 eller 753. (Se: Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis by Thomas of Elmham, 1858. Side 221).

Det skal bemærkes, at Elmham betegner begivenheden i 753 som det andet anfald på Thanet fra vikingernes side, idet han betragter germanernes ankomst i (ca.) 449 som det første.

Flere af oplysningerne i Elmham's bog, også i tilfældet med vikingerne, støtter sig på optegnelser i Sankt Mildred's Kloster i Minster-in-Thanet (tidligere Minster Abbey). Dette kloster blev ødelagt af vikinger 840 og 855, men senere blev klosterets land givet til Sankt Augustin's Kloster i Canterbury.

Senere kom vikingerne tilbage til Thanet ved flere lejligheder, og det ser ud til, at de brugte øen som deres base i forbindelse med angreb på andre dele af Kent.

837

Efter plyndringer i Kent overvintrede de på Thanet.

840

I 840 satte vikinger ild på klosteret i Minster, hvorved nonnerne brændte inde.

851

I 851 overvintrede en vikingehær på Thanet. Den Angelsaksiske Krønike meddeler bl.a. om dette år:

"I dette år kæmpede ealdorman (*shire-leder*) Ceorl sammen med mændene fra Devonshire mod de hedenske mænd ved Wembury. Her var der et stort slag og de (*englænderne*) fik sejren. I det samme år kæmpede kong Athelstan (*konge af Kent*) og ealdorman Elchere til søs og slog et stort antal fjender ved Sandwich i Kent og tog ni skibe og jog de andre på flugt; og de hedenske mænd forblev for første gang i Thanet vinteren over".

853

Der var kampe på Thanet, hvorom Den Angelsaksiske Krønike skriver: "The same year also Elchere with the men of Kent, and Huda with the men of Surrey, fought in the Isle of Thanet with the heathen army, and soon obtained the victory".

855

Vikingerne hjemsøgte igen Minster i 855. Herefter overvintrede de (for første gang) på øen Sheppey ved nordkysten af Kent.

865

I The Anglo-Saxon Chronicle læses: "A. 865. This year the heathen army sat down in Thanet, and made peace with the men of Kent, and the men of Kent promised them money for the peace; and during the peace and the promise of money the army stole away by night, and ravaged all Kent to the eastward.

980

I 980 kom vikingerne til øen Thanet.

Der står følgende i Anglo-Saxon Chronicle:

"A.D. 980. In this year was Ethelgar consecrated bishop, on the sixth day before the nones of May, to the bishopric of Selsey; and in the same year was Southampton plundered by a pirate-army, and most of the population slain or imprisoned. And the same year was the Isle of Thanet overrun, and the county of Chester was plundered by the pirate-army of the North. In this year Alderman Alfere fetched the body of the holy King Edward at Wareham, and carried him with great solemnity to Shaftsbury."

1006

Vikingerne tog ophold på Thanet om vinteren

1009

Omkring 1009 blev hele Kent lagt øde af vikingerne, og de overvintrede på Thanet.

1011

I september 1011 blev abbedissen Leofruna fra klosteret i Minster-in-Thanet taget til fange i Canterbury af en dansk hær under Thorkell the Tall. Ærkebiskop Elphege (Ælfheah) og biskop Godwin m.fl. blev også taget til fange.

Danskerne sejlede allerede i august 1011 gennem Wantsum, sandsynligvis via Sandwich-indsejlingen og videre ad floden Stour til Fordwich. Længere

var floden ikke sejlbart for større skibe, men herfra var der kun ca. 3 km til fods til Canterbury.

Indbyggerne i Kent betalte hæren en sum penge for ikke at angribe byen. Alligevel drog hæren videre og hærgede det meste af Kent. Derefter vendte de tilbage for at belejre Canterbury. Angriberne kom ind i byen gennem et forræderi begået – efter sigende – af ærkediakon Elfmar (eller Almeric eller Almer). Byen blev plyndret. Ærkebiskoppen blev siden dræbt.

1013

På sit erobringstogt til England stoppede Svend Tveskæg først ved Sandwich. Derfra drog han videre til East Anglia og munningen af Humber-floden. Siden sejlede hans flåde op ad Trent. Undervejs sikrede han sig støtte fra hvert enkelt shire, herunder også Lindsey, og han tog overalt gidsler som sikkerhed.

1014

Efter kong Svends død i Gainsborough, var hans søn, Knud, den naturlige arvtager. Men de fleste angelsaksiske stormænd gik ind for en tilbagevenden af den hidtidige konge, Æthelred II. Knuds hær var ikke tilstrækkelig til med magt at genvinde riget. Derfor måtte han midlertidigt vende tilbage til Danmark. Men på vejen gjorde han et besøg i Sandwich.

Det forholdt sig sådan, at kong Svend ved sin ankomst til England i 1013 havde sikret sig støtte hos stormænd i bl.a. Lindsey. Til sikkerhed for at de ville overholde deres løfter om bistand, gav de gidsler til Svend. Efter Svends død stod den danske flåde og herunder gidslerne under Knuds kommando. De stormænd, der havde givet Svend gidsler, gik over til Æthelred, og Knud ville nu hævne sig på gidslerne for at straffe de engelske stormænd for deres løftebrud.

Knuds flåde sejlede ind gennem Wantsum fra nord og ankrede op ved Sandwich. Her blev gidslerne sat i land og efterladt, men først efter at de havde fået hænder, næser og ører hugget af.

1046

Den Angelsaksiske Krønike:

"And in this same year Lothen and Irling came with twenty-five ships to Sandwich, and there took unspeakable booty, in men, and in gold, and in silver, so that no man knew how much it all was. And they then went about Thanet, and would there do the like; but the land's-folk strenuously withstood them, and denied them as well landing as water; and thence utterly put them to flight".

1048

I 1048 kom en flåde af norske pirater til Sandwich, hvor de plyndrede og afbrændte byen. De forsøgte et angreb på Thanet, men blev slået tilbage, herunder af gejstlige (ecclesiastics) fra Minster Abbey (kilde: Abell).

Normannerne

Normannernes erobring af England i 1066 er én af de vigtigste begivenheder i Englands historie. Erobringten betød en ny overklasse; den betød – som sædvanligt – ødelæggelser og mange døde før de sejrende havde fået fuld kontrol med landet; og den betød – i en periode – et nyt officielt sprog.

Den normanniske hær under William, hertug af Normandiet, gik ikke som andre erobrere i land i Kent, men ved Pevensey i Sussex.

Efter invasionen lagde de Thanet øde, således at eventuelle vikingestyrker hverken kunne finde føde eller husly der. Det var en forfærdelig tid for befolkningen.

De normanniske herrer byggede talrige borge over hele landet, ikke blot rettet mod ydre fjender, men lige så vel for at afskrække lokalbefolkningen fra at gøre oprør. Og der blev bygget kirker. Mange. Måske så mange som 7.000 i

løbet af de første 100 år efter invasionen – hvilket formentlig gælder både nybygninger og ombygninger. Således er kirken St John the Baptist i Margate bygget omkring 1050, men udvidet mellem 1100 og 1250. I alt opstod 8 kirker på øen. Kirkerne blev bygget eller ombygget i den stil der senere blev kaldt romansk.

Kapitel 5.

Kanalens langsomme endeligt

Wantsum Channel forsvandt ved en kombination af naturlige processer og menneskelig indsats. De naturlige processer var dels en tilmudring (siltning) med materiale, som floden Stour medbragte og som blev aflejret i strædet, dels dannelsen af banker af sand og grus især ud for dens østlige munding. En sådan banke er Stonar-banken (Stonar Bank) syd for Ebbsfleet-halvøen, der dels er opstået ved transport mod øst og aflejring af det såkaldte Thanet sand fra området mellem Minster og Ebbsfleet, dels ved kyststrømmens sydgående transport af eroderede flintrullesten fra klipperne på østkysten af Thanet.

Desuden blev der tilført – og aflejret – materiale der kom med tidevandet fra nord – gennem Northmouth. Det materiale der fra Stour's flodsistem blev skyllet ud i Wantsum kunne ikke i fuldt omfang bevæge sig ud i den Engelske Kanal på grund af sandbankerne, så det blev dels bundfældet i Wantsum, dels – og ikke mindst – aflejret på den vestlige side af Stonar Bank, hvilket bidrog yderligere til bankens vækst.

Efterhånden som siltningen fortsatte, udvikledes der mudderbanker, fulgt af saltmarsk, der blev overskyldet af tidevandet og var beovset med salttolerante græsarter og andre mindre vækster. Marskdannelsen begyndte langs kanalens bredder og med tiden mindsmedes vanddybden i hele kanalen. I slutningen af middelalderen var der kun vandløbene tilbage, men marsken blev stadig overskyldet af tidevandet fra nord.

Der er delte meninger om rækkefølgen af disse processer, om en bankedannelse af sand ved den østlige udmunding forstærkedes ved aflejring ved denne banke af grus fra havklinterne – eller omvendt. Det man kan konstatere at de to processer påvirkede hinanden således at banken voksede, blev til en ø og siden en halvø.

Lukningen af Wantsum var dog ikke en forløbende proces; tildyndingen blev afbrudt flere gange, i hvert fald én gang i tidsrummet mellem 4.300 og 3.900 fvt. og muligvis igen mellem 3.000 og 1.600 fvt.

Stonar Bank udviklede sig fra syd mod nord. Den var bredest nær Sandwich. Banken var beboet allerede i den romerske tid.

Den middelalderlige by Stonar lå sydligst på odden, overfor Sandwich. Der var således tidligere både en nordlig og sydlig adgang til strædet fra østsiden. Den nordlige kaldtes Ebbsfleet Channel og den sydlige Sandwich Haven.

Banken Stonar endte som en forlængelse af Ebbsfleet-halvøen, hvorved den nordlige indsejling til Wantsum var blokeret.

Den anden vigtige banke var Deal Spit, der opstod langs østkysten ved Deal, og hvis materiale med tiden udvidede sig i nordlig retning og nåede den sydøstlige adgangsvej til strædet, Sandwich Haven.

Ved kanalens nordlige udmunding byggedes et havdige mellem Reculver og Westgate i 1808. Hermed var lukningen af Wantsum Channel fuldstændiggjort.

Floden

Floden Stour er en af hovedpersonerne i denne fortælling. Stour var der før Wantsum Channel opstod. Den var der i de omkring 8000 år hvor dens nedre løb var et bredt stræde; den trodsede alle forhindringer undervejs; og floden er der også i dag, hvor den stadig udtømmer sine vande i Den Engelske Kanal.

Flodens løb for 8000 år siden og tidligere kender vi ikke nøjagtigt.

Da strædet blev skabt, fik Stour sit primære udløb i dette, nemlig der, hvor der nu ligger to landsbyer: West Stourmouth og East Stourmouth, dvs syd for Sarre. Navnet Stourmouth betyder: Stour's munding.

Stour har flere tilløb. I sit øvre løb kaldes hovedfloden Great Stour og det vigtigste tilløb er Little Stour (fra syd). Efter disse floders sammenløb kaldes floden blot Stour.

Stour havde i en periode 2 udløb i den Engelske Kanal via strædet: nord for Stonar-øen ved Ebbsfleet og syd for Stonar. Den nordlige vej var dog formentlig den primære.

Efterhånden som tilsandingen og tilmudringen af strædet ved Ebbsfleet tog til og endte med helt at lukke dette udløb, banede Stour sig en ny vej uden om Stonar-halvøen, forbi Sandwich og derfra igen ad en nordlig rute mellem Stonar og Deal Spit, nord om odden og herfra den korte vej ud til havet, hvor floden udmundede i Pegwell Bay, nordøst for Ebbsfleet, et punkt der tidligere kaldtes Pepperness.

I den angelsaksiske tid havde kanalen stadig 2 østvendte indsejlinger: ved Ebbsfleet og ved Sandwich. Det ser ud til, at den nordlige indsejling var den mest foretrukne på den tid. Via Ebbsfleet var der kortere afstand til havnen ved Minster (klosteret her blev grundlagt i 670). En anden grund til at man med Minster som destination fravalgte Sandwich-ruten kunne have været, at midten af kanalen på dette tidspunkt var blevet tildyndet i betydelig grad.

Klosteret i Minster så gerne, at indsejlingen ved Ebbsfleet blev bevaret på grund af trafikken til deres havn, men andre så mere på vigtigheden af at skabe mere god landbrugsjord ved indvinding fra havet.

I det 11.årh. forsøgte man stadig at holde Ebbsfleet-sejlruten åben. På det tidspunkt var den sydlige indsejling via Sandwich Haven i almindelig brug og byerne Sandwich og Stonar var i stærk vækst.

I 1313 blev Ebbsfleet-kanalen endeligt lukket for at forhindre oversvømmelse af nyligt indvundet og dyrket land.

Gennem mange århundreder var der havne ved Wantsum både ved Ebbsfleet, Minster og Sarre på Thanet samt ved Richborough og Sandwich i Kent.

Ebbsfleet og Sandwich stredes i meget lang tid om retten til opkrævning af told af de skibe, der besejlede strædet. Ebbsfleet var ejet af St Augustine's Abbey og byen Sandwich af Christ Church Abbey, de to betydelige klostre i Canterbury.

Wantsum var i sin levetid den foretrukne vej for skibe fra kontinentet til London. Dels var denne rute kortere, dels undgik man herved den farlige vej langs North Foreland – Thanet's nordøstlige kyst.

Efterhånden om sejlbarheden gennem Ebbsfleet-åbningen blev ringere, gik trafikken forbi Sandwich.

På Stonar blev der i middelalderen en vis bebyggelse. Der var byen Stonar med kirke. Da forholdene på øen efterhånden blev utålelige på grund af oversvømmelser og franskmændenes angreb, blev byen forladt og bygningerne nedrevet og materialerne genbrugt andre steder. Det meste af den tidligere by forsvandt i havet, men der kan dog stadig findes enkelte spor efter den gamle bebyggelse.

Den tilmudring af Wantsum der skyldtes flodaflejringer fra Stour blev ledsaget af havets materialetransport der endte med at lukke den østlige åbning. Den nordgående strøm langs Kents østkyst medførte sand og grus fra Dover strækningen, der blev deponeret langs kysten fra Deal og nordpå, hvorved Deal Odde (Deal Spit) blev skabt. Den strakte sig med tiden op til nord for Sandwich. En sydgående kyststrøm ved Thanet's østkyst transporterede eroderet materiale fra kalkklinterne langs Thanet's østkyst. En del af dette materiale blev bundfældet ud for Wantsum's østlige åbning, hvorved øen Stonar opstod. Stonar Bank forstærkedes ved deponering på landsiden af sand og grus, som flodvandet førte østpå.

Dybden af den tidligere Wantsum Channel er i den seneste tid blevet målt til ca. 12 meter.

Det vil sige afstanden fra marskjordens overflade ned gennem årtusinders aflejringer til den nederste bund af det aflejrede alluvium i det dybeste område.

Hvor længe var Wantsum Channel sejlbar i sin fulde længde?

Dette spørgsmål må være ganske vigtigt i en beretning som denne, og der hersker åbenbart tvivl om tidspunktet – eller blot det omrentlige tidsrum.

Hertil kommer, at der synes at være tvivl om, hvilken rute, der kan betegnes som en ”gennemsejling”. Mit eget skøn vil være: omkring 1500 eller – som det seneste: første halvdel af 1500-tallet, når der med ”gennemsejling” menes hele ruten fra Northmouth ved Nordsøen til Pegwell Bay eller – i det mindste – til Sandwich.

Med en række eksempler og citater forsøger jeg i det følgende at vise rækkevidden af de gennem tiderne fremkomne udsagn vedrørende dette spørgsmål.

Bygningen af den første bro over Wantsum Channel viste at kanalens sidste sejlbare dage var kommet.

I 1485 da kanalen var blevet meget smal byggedes broen ved Sarre og erstattede dermed færgeoverfarten. Man ved ikke med sikkerhed hvornår det sidste skib passerede kanalen, men det kan have været i 1.halvdel af 1500-tallet.

Dave Perkins skrev i 2007:

“By an Act of Parliament of Henry VII, in 1485 a bridge was allowed to replace the ferry at Sarre, since the channel was so silted there that neither the ferry or other vessels could pass except on spring tides. Even so it was

stipulated that the arches had to be big enough for boats and lighters to pass, in the hope that 'the water shall happen to increase' (Scott-Robertson 1878). Of this bridge the writer can find nothing more recorded. In order to fulfil the above condition it was presumably built of wood and long ago rotted. The present structure is a small stone bridge carrying the Sarre Wall road across the cut that joins the Stour to the Wantsum brook and the drainage system of Birchington marshes. It would seem to have been constructed in the late eighteenth century". (THE LONG DEMISE OF THE WANTSUM SEA CHANNEL: A RECAPITULATION BASED ON THE DATA. DAVE PERKINS)

Det er det eneste sted jeg har fundet en bemærkning om, at den første bro var planlagt med så store buer, at skibe kunne passere.

Edward Hasted skrev i: The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 10. Canterbury, 1800:

"Even so late as the latter end of the 15th century, the Wantsume continued navigable, not only for lesser boats, but for greater barks and merchant ships, which sailed back ward and forward betwixt this island and the continent."

Og videre:

"... so that about king Henry VII.'s time, that part of the Wantsume, which ran by Sarre towards the Genlade, or north mouth, and where the Stour intermixed with it, ceased to be a continued stream."

(Her menes den nordlige strækning fra Sarre til Reculver ved den nordlige munding. Henry VII regerede fra 1485 til 1509.)

Og videre:

"... yet the remains of the Wantsume, and the stream of the river Stour mixing with it, served still, especially after great rains, to preserve the harbour of Sandwich from entire ruin, and to scour it from those sands which otherwise would have entirely stopped it up. This stream is still of sufficient depth for the passage of lighters and barges, between Fordwich and Sandwich, laden with coals, deals, and such like sort of heavy carriage".

Der er tale om den sydlige strækning, tydeligt forklaret som ruten fra Fordwich ved Canterbury til Sandwich ved den østlige munding, dvs den strækning der gennemstrømmes af floden Stour.

Edward Hasted skrev i: The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 4. Canterbury, 1799:

"The Sarre Wall which was wide enough for use as a road, under an act of **1485 when the Wantsum Channel had silted up so much that the area between Thanet and the Mainland was covered with water only at high tides**, making the ferry impracticable." (2-3)

Her siges tydeligt, at Wantsum i 1485 kun var dækket med vand ved højvande.

I talrige bøger og artikler fremsættes flg. påstand:

I 1672 sejlede et skib gennem kanalen, der bragte en ladning af kirkeklokker til Sandwich, til St.Clement's Kirke i denne by. Det kan sagtens verificeres, at denne kirke har modtaget klokker, der er støbt af firmaet The Whitechapel Foundry i London i 1672 ved (bl.a.) klokkestøberen John Wheeler. Det fremgår simpelthen af inskriptionen på klokkerne. Så klokkerne er sandsynligt nok blevet leveret i samme år.

Inskriptionen på klokkerne: "*The Church consists of 3 ailes and a Chancel, is a spacious structure, and very well lighted. In the tower are five Bells, each of them is inscribed: John WHEELER, John HODSON made mee 1672. Christopher Hodson, Isaac PEARCE, Church Wardens.*"

Herom William Boys, 1792:

~~There are five bells, not very tuneable, and consequently of little use but to hasten the downfal of the venerable steeple in which they hang. They were cast in 1672 by John Wheler and John Hodson.~~

~~Memorials of persons buried in the church~~

(Boys, William: Collections for an History of Sandwich in Kent. Canterbury, 1792)

Det forekommer mig dog usandsynligt, at man på dette tidspunkt skulle kunne gennemseje kanalen i hele dens længde og tilmed medbringende en

så tung last som kirkeklokker. Kilden til oplysningen om skibets rute er desværre ikke kendt.

En henvisning til at Wantsum skulle have været sejlbart i første halvdel af 1500-tallet citeres hos Graves: The Bay and Town of Bannow:

"This channel, called the Wantsum, continued navigable for ships of considerable burden in the reign of Henry VIII.; and yet, at the present day, a pedestrian may leave the island at Sarre, or any point thereabout, without perceiving where the island begins or ends". (Graves, J. (1850). The Bay and Town of Bannow. No. 1. *Transactions of the Kilkenny Archaeological Society*, 1(2), 187-193)

Altså under kong Henry VIII der regerede 1509-1547.

I sin "Itinerary", skrev John Leland om Thanet tiden omkring 1540:

"Thanet is yn lengthe from Nordmuth to Sandwich yn strayt yorney vii miles and more and in brede from the river of Sture and goith not far from Mystre Mergat, that is to lay from sowth to north a iiiii myles and so is yn circuit by estimation a xvii or xviii myles. At Northmuth where the entery of the sea was, the salt water swellith yet up at a creek a myle and more toward a place cawled Sarre, which was the commune fery when Thanet was fulle illed."

På den tid kom der altså stadig saltvand ind via Northmouth, der strømmede ned til "et sted kaldt Sarre, hvor der var en færge dengang Thanet helt var en ø".

Færgedriften var således indstillet i – og formentlig længe før – 1530'erne.

I 1723 skrev John Lewis I sin bog om Thanet:

"(By these means) the lands covered by the stream of water which anciently flowed in at the North Mouth and Ebbs Flete are now dry."

I et manuskript fra ca. 1650, tilhørende arkivet I Quex Park, Thanet, indeholder en beklagelse fra et medlem af familien Crispe (ejerne af Quex House på dette tidspunkt) klages der over, at en båd ikke længere kan sejle fra Stourmouth til Northmouth, “*as the Wantsum has been let to be overgrown with trees*”. (Perkins: Long demise)

John Twine, der skrev i 1590 (citeret af Scott-Robertson 1878) hævdede:

”.. *there are eight worthy men still living who have seen not only (?) smallest boats but larger barks pass and repass between that isle and our continent.*”

Altså: *der skulle have været* 8 troværdige mænd I live, der havde set store skibe sejle igennem. Det kan således have været i 1.halvdel af 1500-tallet, eller med andre ord I kong Henry VIII's regeringstid. Det er dog muligt, at Twine's udsagn var en gentagelse af en lignende påstand fremsat omkring 1510. (Abell: History of Kent. 1898)

Der peges på tidsrummet 1460-1485 hos Charles Harper: The Kentish Coast. London, 1914 (kapitel 9):

”*Yet this Wantsum appears to have been practicable for small vessels until 1460, and it was not until 1485 that it had narrowed sufficiently for the original bridge, dating from that year, to be built. That bridge was of course a work of piety, owing its origin to the monastery of the Abbey of SS. Peter and Paul, at Minster, which had from ancient times owned the ferry and had derived from it a handsome revenue. In a curious map of Thanet, the work of one of the monks of St. Augustine's, Canterbury, and now in the library of Corpus Christi College, Cambridge, is to be found a representation of the ferry-boat, with a boatman and a nun, while a man is observed wading from the shore to the boat, carrying a monk as passenger on his back. He is evidently one of those employed at the ferry by the Abbey, for he wears a cross-badge on his right arm*”.

Om brugen af Wantsum som kommunikationsvej mellem London og Den Engelske Kanal:

"This Estuary was a much used line of communication between London and the Channel, **and so existed until about the year 14G0 (??),** and perhaps from this trade connection with London, the ancient name of Stonar— Lundenwic may be traced." (Abell:History of Kent. 1898)

Der er fejl i digital kopi, bogen er ikke set, årstallet er måske 1480 eller 1490?, men i hvert fald før 1500.

I John Lewis: History ... (1723, s.5) skrev han om den østlige del af Wantsum-kanalen, om tilsandingen af havnen i Sandwich, om skibstransport fra Fordwich til Sandwich og om den nordlige strækning mellem Northmouth og Stourmouth:

"This perhaps was done about the time that Tenderden steeple was built, when Sandwich harbour seems to have been brought towards the con-dition in which we now see it: in which state, its probable it hath been preserved by the remains of the Vantsume, and the River Stour's running into it; which serve still, especially after great rains, to scour the harbour, and to keep. it from being quite stop'd up by the Sands, c. This stream is still so deep that it serves for Lighters to go on it to and fro from Fordwich to Sandwich with Coals, Deal-boards and other such Heavy cariage. As to that part of the Vantsume which ran betwixt the Yenlade or North-muth-and where the Stour intermix'd with it, it is now no conti-nued stream, but dispersed among the lands, for the conveniency of watering the cattel kept on them."

Det vil sige at Wantsum kun kunne besejles mellem Sandwich og Fordwich (Canterbury), den strækning der svarer til floden Stour's løb.

Hvad angår den nordlige del af kanalen, fra Northmouth til Stour's udmunding så var *den* "... no continued stream", men de mindre vandløb og kanaler kunne bruges til at vande det kvæg, der afgræssede marsken.

Også Ifølge Lewis sejlede man i begyndelsen af 1700-tallet ikke længere gennem (hele) Wantsum på vej fra kontinentet til London. I stedet sejlede man rundt om North Foreland, dvs. østkysten af Thanet. (Lewis:History, 1723, s.4)

John Lewis brugte omtrent samme formulering på s.47 i afsnittet om Minster):

*"About half a mile to the South of the Church runs the Wantsum which was anciently much broader and deeper than it is now, flowing up, very probably, almost to the Church yard Fence : It is still a stream broad and deep enough for Lighters to sail or be towed in, laden with Coals, Deal boards and other Merchandises to and from Sandwich to Fordwich **for the supply of the City of Canterbury.**"*

Brayley 1806:

"Afterwards it (the Stour) proceeds in a north-east course to the Isle of Thanet, where it anciently joined the water called the Wantsum, which separated that Isle from the main land, and was once so considerable, as to admit vessels of great burthen to pass through it in their way to the Thames, and thus afford them a means of avoiding the danger and inconvenience of going round the North Foreland. This water was navigable throughout, so late as the time of Henry the Eighth, though it had continued to fill up through the depositions left by the tides through a long course of ages. Twyne, who lived in the latter part of that reign, is quoted by Hasted, as observing, that people were then living, who had often seen vessels of good burthen pass to and fro upon it, where the water at that period was totally excluded, especially towards the west; all which, he adds, happened 'because the fresh streams were not sufficient to check the salt water that choaked up the channel.'"

(Edward Wedlake Brayley, The beauties of England and Wales – Kent published in parts, 1806–7, July 1806.)

Havet

Stonar

Udover påvirkningen fra floden Stour har Stonar-halvøen i høj grad medvirket til Wantsum's forsvinden.

Havets nedbrydning af klinterne på Thanet's østkyst har ført en mængde materiale ud i havet, hvor strømmen har ført det sydpå. En del af dette sand, grus og ral lagde sig som sandbane, en ø, nord for Sandwich. Denne banke voksende i nordlig retning og blev med tiden en forlængelse mod syd af Ebbsfleet-halvøen. Dermed begyndte lukningen af Wantsum's østlige munding. Stour fortsatte dog med at løbe ud i Pegwell Bay, selvom dens løb blev ændret.

Stonar-banken er blevet forøget ved tidevandets transport af og ophobning på vestsiden af banken af det såkaldte Thanet-sand, formentlig især fra strækningen mellem Minster og Ebbsfleet. Nogle mener dog, at denne sandtransport er den egentlige begyndelse til bankens opståen.

George Dowker skrev i 1885:

"When Stonar beach was formed it travelled from north to south, exactly opposite to the present direction. This must have been caused by a different set of tides."

Når man i dag kører fra Ramsgate mod Sandwich og før byen drejer fra ringvejen og kører ind mod byen ad Ramsgate Road passerer man tæt forbi søen Stonar Lake, der er opstået ved grusgravning på Stonar Bank gennem tiden. Særdeles meget blev gravet ud her, da flådehavnen i Dover skulle bygges i 1898.

Området nord og vest for søen – mellem Stour's 2 parallelle løb - kaldes nu Great Stonar.

Søen Stonar Lake. - Nick Smith, [View across Stonar Lake - geograph.org.uk - 482937](#), CC BY-SA 2.0

Deal Spit

Langs østkysten af Kent ud for Deal (altså syd for Sandwich) opstod en landodde: Deal Spit. Denne odde, hvis opbygning skyldes en nordgående kyststrøm, strakte sig efterhånden op til den sydøstlige adgangsvej til strædet, Sandwich Haven. Hermed var lukningen tilendebragt og det endte med at Sandwich by blev helt afskåret fra havet.

Mennesket

Indvinding (Inning)

Indvinding af jord fra Wantsum Channel var dels et resultat af naturlig opmudring, dels af menneskelig aktivitet. Den sidste startede så småt allerede i Romersk Tid og blev genoptaget i i 600-tallet. Indvinding i større stil af jord fra havet og kanalen begyndte med det arbejde, som munkene fra St. Augustine's Kloster (Canterbury) udførte. Indenfor den østlige ende af den tidlige Wantsum Channel består flere af deres arbejder stadig som betydelige jordvolde i dag.

Indvindingen af land fra havet og strædet (på engelsk kaldet "innning" eller "reclaiming from the sea") er således foregået gennem mange århundreder og er sket ved at bygge beskyttelsesvolde mod havet (sea-walls) og diger og anlægge afvandingskanaler og dræningsgrøfter.

Abbot's Wall

Dette dige blev bygget i den tidlige middelalder, omkring år 1200, af abbeden ved St.Augustine's Abbey. Den blev bygget syd for Minster langs Wantsum, nord for Stour's nuværende løb, for at forhindre oversvømmelse af marsklandet ved Minster.

Det land der lå mellem dette og lignende diger og strømmen samt generelt det marskland, der opstod langs Wantsum's kyster, blev af de lokale kaldt "the salts", fordi det stadig blev beskyldet af saltvand.

Abbot's Wall består af en jordvold og en indvendig dræningsgrøft. Siden er et antal sluser bygget ind i volden i hele dens længde. Diget strækker sig over ca. 7 km og begynder syd for Monkton. Det meste af diget er stadig i god stand.

Abbot's Wall i retning af Minster Marshes

Abbot's Wall towards Minster Marshes by David Anstiss, This low embankment was built in the 12th / 13th century to reclaim land from the sea.

[Abbot's Wall towards Minster Marshes - geograph.org.uk - 2129383](https://www.geograph.org.uk/photo/2129383), CC BY-SA 2.0

Dokumentet "Kent Hundred Rolls" fra 1274-75 indeholder tekster under Hundred Bleangate (vest for Wantsum), om at Thanet- boerne for fælles midler og bistået af ridderen Richard de Bickel havde købt et stykke marsk og opført en vold (dige) (*fecissent murum*), så de let kunne gå fra Thanet til Canterbury. Her skrives det, at den fornævnte abbed havde bygget en dræningsgrøft langs diget (men altså ikke selve diget).

Monk's Wall

Monk's Wall blev bygget i det 13.årh. Det ligger nord for Sandwich på marskland, der oprindeligt var blevet indvundet af munke fra Sandwich. Diget danner nordgrænse for Monk's Wall Nature Reserve, men hele diget strækker sig i en bue rundt om Great Stonar og blev bygget som et sydligt havdige.

En i de seneste år anlagt Discovery Park ved Sandwich er placeret omkring Great Stonar øst for Monk's Wall. Parken ligger dels på Stonar-oddnen, nordøst for Stonar Lake, dels på marsklandet mod vest.

Op gennem middelalderen var marsklandet stadig en ressource til fiskeri, østersfangst og saltudvinding men i stigende grad også som græsningsland.

I det 17.årh. blev indvandrere fra Holland med erfaring i dræning ansat i Wantsum-området for at hjælpe med det fortsatte arbejde med afvanding, og de ledede organisationen af denne opgave.

Havdiget ved Cliffsend

Resterne af et havdige kan ses ved Cliffsend, hvorfra det strækker sig ca. 1,5 km mod syd. Det menes at være bygget omkring 1365 efter en kraftig oversvømmelse af landet mellem Cliffsend og Stonar. (*Kent County Council: Exploring Kent's Past. 14th century sea wall, Minster, Ramsgate and Sandwich parishes*)

Det må være dette dige, der omtales i John Lewis' History ... fra 1723, hvor han skrev, at klostrene St. Augustine og Christ Church, for at sikre bevarelsen af diget, i enighed forbød beboere på Stonar at fjerne så meget som en sten fra diget. Diget skulle forhindre oversvømmelse ved højvande og fremme landvindingen. Lewis skrev, at digets ryg i hans tid bar vejen fra Cliffsend via Ebbsfleet til Sandwich.

Sarre Wall

Med grundlag i en lov fra 1485 byggedes en dæmning fra Wall End i Kent til Sarre. Wantsum var på det tidspunkt kun vandfyldt ved højvande. Sarre Wall, som den senere kom til at hedde, var bred nok til af bære en vej.

Island Road (A28) (på Sarre Wall) ved Wall End

Island Road, Wall End by David Dixon, [Island Road, Wall End - geograph.org.uk - 3724319](https://www.geograph.org.uk/photo/3724319), CC BY-SA 2.0

Den moderne hovedvej, A28 fra Margate til Canterbury, følger nu på en kortere strækning den gamle vold.

Om sit indtryk af Sarre Wall skriver Charles Harper i: *The Kentish Coast*. (1914):

"The road leading across these marshy levels is really an ancient causeway, marked on old maps "Sarre Wall." This old history of it is still very plainly manifest in its straight course, in its level, raised above the surrounding fields, and in the deep dykes, brimming with water and filled with rushes, on either side. The tall, delicate poplars that line Sarre Wall and confer upon it a distinctive grace, like that of some country road in Picardy, give a gentle sighing voice to every breeze. It requires stronger winds to set the sword-blades of the clustered rushes rustling sharply in the dykes."

Saltudvinding

Saltudvinding var en vigtig aktivitet i marsken i gammel tid.

Spor af middelalderlig saltudvinding er bl.a. fundet I Chislet-marsken, der tidligere var en del af Wantsum Channel. Der var op mod 50 andre udvindingssteder for havsalt I området, herunder på søsiden af Stonar. I flere af disse tilfælde er der fundet skår af lerkrakker fra det 13. og 14.årh. Saltværkerne I Chislet-marsken såvel som på øen Thanet's kyster nævnes i Domesday Book (1086).

Kapitel 6.

Den nye jord

Hvor tidligere et bælte med vand strakte sig fra Nordsøen til Den Engelske Kanal, er der nu et frodigt grønt område med landbrug og bebyggelser og krydset af en jernbane og veje, der knytter den tidligere ø, Thanet, til resten af England. Men dette er sket gennem en enorm indsats gennem mange århundreder.

Hvordan de keltiske briter har set på Wantsum-strædet, ved vi af gode grunde ikke, men vi ved at allerede romerne, mens de herskede i England, begyndte at opføre diger og grave afvandingsgrøfter.

Gennem hele middelalderen – ja helt tilbage til romertiden – blev der bygget diger og beskyttelsesvolde, ligesom der blev foretaget omfattende dræning. Alt dette forvandlede en stigende del af Wantsum til marskland. Dette gjaldt også en strækning syd for strædets østlige munding fra et sted syd for Deal og op til Sandwich, hvor en odde langs kysten, kaldet Deal Spit, gjorde det muligt at indvinde land. Dette indvundne land fik navnet Lydden Valley. I denne “dal” var landets gennemsnitshøjde kun 1,5 – 2,7 meter over havet.

Marsklandet kaldes som helhed Wantsum Wetlands, Wantsum Marshes, Wantsum Valley Stour Valley og (et enkelt sted) Wantsum Moor.

Et indvundet land omgivet af diger og afvandet med kanaler kaldes på dansk for et ”kog”. I England såvel som Holland bruges også ordet ”polder”, som har en videre betydning.

I England byggede man havdiger henover mudderbanker og saltmarsk for at skabe disse polders. Afvandingen er i overvejende grad sket ved gravitationsdræning i mindre grad ved pumpning.

Indvindingen af land skete i flere tempi. Man kunne således se både ældre havdiger og aktuelle havdiger.

Landbrugsdrift på det indvundne land – korndyrkning og afgræsning - har ændret det naturlige habitat og har påvirket dyrelivet og plantearterne i området.

Det marskland, der nu har afløst den tidligere ”kanal”, er opstået ved aflejring på kanalens bund af sand, smågrus, ler samt organisk materiale, planterester, der er tilført af floderne Great Stour og Little Stour såvel som aflejring af sand, der er fremkommet ved erosion af kanalens kyster.

Efterhånden som dette sedimentlag voksende, opstod der øverst et muldlag hvor salttolerante græsser kunne vokse. Planterne holdt på jorden og befordrede også en yderligere sedimentaflejring. Hermed skete der en fortsat vækst af marsklandet. Så længe jorden stadig blev overskyldet af saltvand, om så kun ved højvande, var der tale om en såkaldt ”saltmarsk” med særlige planter, der kunne tåle saltet. Efterhånden som der blev bygget havdiger ved den nordlige munding, og efter at siltningen endegyldigt havde lukket den østlige munding ved Ebbsfleet, kunne den dræning og indvinding af land, der havde fundet sted i århundreder, fuldføres ved en gennemgribende dræning af hele området for at holde saltvandet ude og bevirke en sænkning af grundvandsniveauet. Lige siden middelalderen var der blevet bygget beskyttelsesdiger. Dette fortsattes i nyere tid med vægt på diger langs floder og dræningskanaler for at sikre at floderne ikke gik over deres bredder. Efterhånden som almindelige græsser og andre planter voksende op, kunne området bruges til græsning, og når mulden var tilstrækkeligt forbedret, kunne man anvende arealerne til agerbrug.

Voldene mod havet og strædet var tidligst af jord, men er nu af beton. Voldene beskytter mod stormflod og højvande. Efter en tid, hvis sedimentlaget uden for volden tager til, bygger man en ny vold længere ude mod havet.

Den yderste havvold ved Northmouth, den nordlige ende af Wantsum, hedder nu Northern Sea Wall. Volden understøtter en vej.

I det inddigede land anlægges større kanaler og mindre grøfter hvis vand løber ud i kanalerne. Vandet fra kanalerne har enten udløb til en flod eller direkte til havet (f.eks. North Stream ved Reculver).

Med afvanding bliver områderne anvendelige til jordbrug, senere til bebyggelse og anlæg af veje og jernbaner.

River Wantsum i dag.

Ron Strutt, [The River Wantsum today - geograph.org.uk - 41871](https://www.geograph.org.uk/photo/41871), CC BY-SA 2.0

De marskområder der nu dækker den tidligere Wantsum-kanal er:

Reculver Coastal Marshes, der dækker den nordlige del, mod øst til Twelve Foot Dike, mod syd til Thanet Way /A 299.

Syd for Reculver Coastal Marshes ligger Chislet Marshes, det strækker sig ned til Stourmouth.

Mod nordøst ligger Wade Marsh.

Fra Stourmouth/Sarre i østlig retning har vi Sarre Marshes, Monkton Marshes og Minster Marshes, alle nord for Stour.

I begyndelsen af 1700-tallet blev der bygget en sluse nær Ebbsfleet, der skulle bidrage til afvandingen af Minster Level (Minster Marshes) og gøre

jorden mere anvendelig til landbrug især efter en våd vinter, hvor en stor del af landet stod under vand.

Øst for Chislet Marshes og syd for Stour findes Ash Level, der strækker sig fra Plucks Gutter til Sandwich.

I Ash Level er der både marker til kornavl og områder med permanent græsland.

Worth Marshes er et område sydøst for Sandwich.

Dræningskanal i Wade Marsh

Drain in Wade Marsh by David Anstiss, [Drain in Wade Marsh - geograph.org.uk - 2006472](https://geograph.org.uk/photo/2006472), CC BY-SA 2.0

Svaner i Monkton Engine Sluice, en dræningskanal i Monkton Marshes, set mod nord. This drainage channel flows between the River Stour and the Western Monkton Stream. A footpath heads on the left from the River Stour towards Abbot's Wall (a former river wall).

Swans in Monkton Engine Sluice by David Anstiss, [Swans in Monkton Engine Sluice - geograph.org.uk - 2129402](https://geograph.org.uk/photo/2129402), CC BY-SA 2.0

Vådområdet øst for Fordwich kaldes Lower Stour, Her findes både intensivt landbrug og områder med vild natur (Stodmarsh Naturreservat).

Marskjorden, der har afløst Wantsum-kanalen, har en højde over havet på -1 til +3 m over havet. De pludselige niveaustigninger der markerer de tidlige kyster omkring Wantsum kan udgøre højder over marskjorden på 2-8 m.

Vandløb

Navne på vandløb i den tidligere Wantsum Channel i nyere tid

(herunder spørgsmålet om River Genlade):

Enkelte steder kaldtes den nordlige del af Wantsum for River Genlade, således hos Bede (*Historia*, bog 5, kapitel 8). Han skriver om et kloster kaldet Racuulfe (dvs. Reculver), der ligger ved floden Genlade's udmunding.

I bogen: *Kent (Cambridge County Geographies) af George F. Bosworth, Cambridge, 1909*, bringes et gammelt kort, hvor der er aftegnet en flod, kaldet Genlade, der løber ud Wantsum nord for Stour, en flod som har et nordgående løb og udmunder i Nordsøen via Northmouth, Wantsum's nordlige åbning.

I John Battely: *The Antiquities of Richborough and Reculver* (1774) anføres det - med Bede som kilde (HE, 5) at River Genlade er navnet på den nordlige del af strædet, mens navnet på den sydlige del er River Wantsum.

I Richard Shaw: *The Gregorian Mission to Kent in Bede's Ecclesiastical History* (2018) gøres opmærksom på modsigende betegnelser i HE af Bede, idet han i 5.8 skrev som ovenfor anført, mens han i HE 1.25 kun har ét navn for hele strædet: Wantsum.

På det fornævnte kort fra slutningen af 1700-tallet i Bosworth: Kent (1909) ser man flg. forløb af floder gennem (den tidligere) Wantsum Channel:

1. Great Stour og Little Stour der forenes mellem Sarre og Monkton og som River Stour løber til Den Engelske Kanal (med den aktuelle sløjfe via Sandwich)
2. En flod udmunder øst for Stourmouth og forenes med Stour lige nord for Richborough
3. En flod udmunder i kanalen sydvest for Richborough og forenes med Stour nord for Richborough.
4. Fra Great Stour – kort vest for dennes sammenløb med Little Stour – løber der en flod mod nord, der udmunder ved Northmouth (River Wantsum's nuværende løb)
5. Sidstnævnte flod har et tilløb, der kommer fra et punkt nær Chislet. Det kan tolkes som om denne flods navn er River Genlade.

6. Lige nord for Chislet er angivet 2 floder, der forenes ved udmundingen i kanalen til én strøm, der løber mod nord og udmunder ved Northmouth, tæt øst for Reculver (svarer til forløbet af North Stream (Chislet) i dag)
7. River Stour har et tilløb lige nordøst for Sandwich. (Det svarer til tilløbet i dag af North Stream (Lydden)).

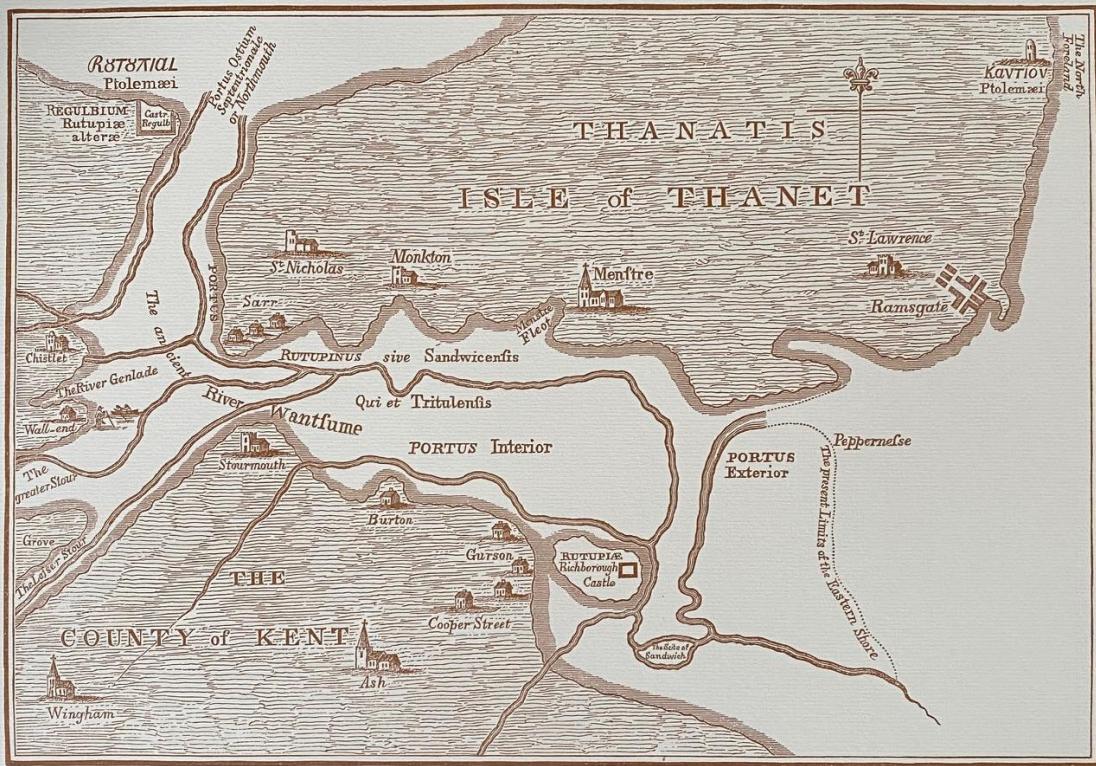
Det ser ud som om River Wantsume bruges om hele kanalen. Navnet River Genlade er anført med mindre skrift og kan både tolkes om et navn på en flod og som navnet på hele den nordlige del af Wantsum.

Kystlinien mod øst i 1770-erne er angivet.

Den tidligere færgeoverfart fra Wall End - ved Upstreet - til Sarre er markeret.

Lewis skrev i "History ..., 1723, s.28:

"A little to the West-ward of this Vill (i.e. Sarre) is now a small wooden bridge not above 10 or 12 feet over where the two streams of the Nethergone which runs by Chistlet, and the Wantsume, which comes from the Northmouth (??) meet. This conflux of Waters goes by the name of Serre Pent in consideration of which the lands adjoyning are not scotted to the repair of the Wall or Sea Fence at Reculver, some of those lands having. I suppose, been taken away for the making this Pent and setting up the Sluices there in order the better to sew the whole level."

A MAP of the Rutupian Ports, the ancient course of the Wantsume, and the present course of the River Stour. The white space between the Island of Thanet and the County of Kent, formerly covered entirely with water, being now all of it dry land as far as the Eastern Shore at Pepperneſſe.

Antique Copper Engraved Map Published 1778-99, London for "The History and Topographical Survey of the County of Kent" by Edward Hasted. Fine, later hand colour. - Paper Size: 16.5 x 10 inch (42 x 26cm)

Dowker (Archæologia Cantiana. XII. 1878. S.4) beskrev forholdene således:

"The Wantsum connected the waters of the Greater and Lesser Stour, which were carried by it to Richborough, and thence to sea southward, and also by a branch which emptied out northward near St. Nicholas, Thanet. Another river rising in the Blean flowed out at Chislet, uniting its waters with those of the Wantsum by one channel, and by another it flowed out near Reculver, at the north mouth, called the Genlade. There are at present two streams emptying out northward, one called the North Mouth, and the other the Cold Harbour; between these streams the intervening marsh land is tolerably level, but several hills seem to mark the former division of the stream."

("Yenlade" eller "Genlade" betyder en flods udmunding i havet eller en mindre flods udmunding i en større (Horsley: Place names in Kent). Sidste del af ordet: "lade" kommer af oldengelsk ladan eller hladan, der bl.a. kan betyde "at tage vand ind").

Floder i dag

River Stour

Great Stour udspringer ved Lenham sydøst for Maidstone. På sin vej gennem det østlige Kent passerer floden byen Ashford. Her modtager Great Stour sin vigtigste biflod: East Stour.

Little Stour har sin kilde ved Lyminge, nordvest for Folkestone. Den øvre del af flodløbet har dog et andet navn: Nail Bourne.

Med sine bifloder og andre tilløb dækker Stour-flodsystemet det meste af de østlige Kent.

Bifloden Little Stour forenes med Great Stour ved Plucks Gutter – sydøst for Sarre.

Da vandniveauet i Little Stour er blevet noget lavere end i Great Stour (forårsaget af et stort jordskred længere oppe ad Little Stour), er der ca. 1 km før udmundingen i Great Stour, etableret en pumpestation, hvor man udлиgger niveauet – for at undgå oversvømmelser. Mindst 1 pumpe arbejder her i døgndrift.

Efter dette sammenløb kaldes floden River Stour. På den sløjfe floden foretager sydpå til Sandwich passerer den umiddelbart forbi en af portene til den gamle by. Herefter løber floden mod nord til sit udløb i Pegwell Bay.

Stonar Cut er navnet på en forbindelse – en kanal - mellem de Stour's to parallelle løb, hvor afstanden mellem disse er mindst. Den blev etableret i 1776 i henhold til en vedtagen lov, dels for at spare flodtrafikken for den længere vej via Sandwich, dels for at mindske risikoen for oversvømmelse. I dag kan flodvandet ved kraftig og langvarig regn via en sluse dirigeres gennem denne kanal. Herved mindskes afstanden til udløbet i havet og man

undgår oversvømmelse af Sandwich, Sandwich Haven og det omkringliggende landområde.

Stonar Cut Sluse

Stonar Cut Sluice by Chris Whippet, [Stonar Cut Sluice - geograph.org.uk - 4596794](https://geograph.org.uk/photo/4596794), CC BY-SA 2.0

Sandwich Haven var floden Stour's tidevandspåvirkede munding, der dannede en naturlig havn nord for byen.

Området er nu marskland, som gennemstrømmes af en væsentligt mindre Stour-fod, men det kaldes stadig Sandwich Haven.

Ordet "haven" er et gammelt germansk ord i engelsk, der betyder havn (som i dansk: havn og tysk: Hafen).

Little Stour

Little Stour udspringer nær landsbyen Wingmore, nord for Folkestone. Den øverste og længste del af flodløbet har dog navnet Nail Bourne (indtil Wickham). I Wantsum-kanalens levetid havde den sit udløb i denne ved West Stourmouth. I dag løber den til Great Stour ved Plucks Gutter.

Dræningskanaler og dræningsgrøfter

River Wantsum

Nogle kalder River Wantsum, der løber fra Great Stour og op til nordkysten af Kent, for den sidste rest af Wantsum-kanalen.

Floden betegnes i adskillige kilder som en biflod til Stour. Dette er dog ikke tilfældet. River Wantsum dræner den nordlige del af det marskland, der repræsenterer den tidligere Wantsum-kanal, mens Stour dræner den sydlige del. Floden Wantsum kan, når tidevandet tillader det udtømme vand i Stour, og kun i den forstand kan den siges at fungere som en biflod. Omvendt pumpes der om sommeren vand fra Stour over i River Wantsum, når det er nødvendigt for at opretholde et passende grundvandsniveau i marsken.

River Wantsum møder Great Stour mellem Sarre og Pluck's Gutter, dvs midt i den tidligere Wantsum Channel, hvor der er etableret en sluse og en pumpestation.

River Wantsum, hvor den krydses af Old Road ved Sarre.

River Wantsum dræner således mod nord helt op til kysten, hvor den har et tyngdekraftsbaseret udløb - via en sluse og et rør med en nylig forlænget munding i beton - til Nordsøen. Dette udløb kaldes Coldharbour Outfall og befinner sig øst for Reculver. Gennem indsætning af en klapventil sikres det, at det ferske vand kan strømme ud i havet ved lavvande, mens man ved højvande forhindrer det salte havvand i at trænge ind.

Bro over River Wantsum sydøst for Reculver Broen bærer jernbanelinien fra Margate til Faversham - Roger W Haworth, [Wantsum bridge - geograph.org.uk - 445073](https://www.geograph.org.uk/photo/445073), CC BY-SA 2.0

Wantsum-floden er derfor først og fremmest en dræningskanal.

River Wantsum modtager fra sydvest vand fra vandløbet Sarre Penn, der lokalt kaldes Fishbourne Stream. Også flere andre vandløb, dræningskanaler og dræningsgrøfter løber til River Wantsum, den nordligste er Brooksend Stream. Den sidstnævnte forenes med River Wantsum tæt ved nordsøkysten.

River Wantsum kan på reguleret vis sende overflødigt vand ud i havet. I flodskrænten er der en sluse, hvor vandet fra floden ved lavvande føres gennem et rør ud under havdiget (der bærer kystvejen) og ud på stranden.

Det sker på det sted ved kysten hvor River Wantsum, der kommer fra syd, foretager en skarp drejning til venstre (vest). Her findes også en lille saltvandssø, kaldet Coldharbour Lagoon.

Fra Coldharbour Outfall ser man mod vest Reculver-tårnene og fæstningen, der ligger på et højdedrag, hvorfra der er et stejlt fald ned til det flade marskland mod øst. Marsklandet ligger i dette område højest 2-3 meter over normal vandstand i havet.

River Wantsum med Northern Sea Wall i det fjerne

River Wantsum - flowing towards the Northern Sea Wall by David Anstiss, [River Wantsum - flowing towards the Northern Sea Wall - geograph.org.uk - 2006105](https://www.geograph.org.uk/photo/2006105), CC BY-SA 2.0

I det hele taget er det tidligere kanalområde drænet på kryds og tværs af mange dræningsgrøfter, der afgiver vand til dræningskanaler, der igen enten har udløb i en større flod eller direkte i havet – såsom North Stream, der løber mod nord og udmunder i Nordsøen umiddelbart øst for Reculver.

Dræningen af området sikrer for at sikre et passende grundvandsniveau, hvilket igen er en forudsætning for at bruge jorden til landbrug og for at veje og jernbaner kan etableres.

Derudover er der gennem århundreder bygget beskyttelsesvolde – senest strandmure af beton for at hindre oversvømmelser og stormflod.

Slusen ved River Wantsum's udløb

Roger W Haworth, [Mouth of the Wantsum^ - geograph.org.uk - 443460](https://www.geograph.org.uk/photo/443460), CC BY-SA 2.0

Edward Hasted skrev i 1797 således i: The history and topographical survey of the county of Kent, volume 1:

"The eastermost of these waters last-mentioned directs its course northward from Sarre-bridge, below which, taking the name of the Nethergong, it flows almost due north into the sea at Coldharbour or Northmouth-sluce, formerly called the North Yenlade, at about five miles distance from Sarre-bridge."

North Stream

Der er 2 kanaler med dette navn. De står ikke i forbindelse med hinanden.

Dræningskanalen North Stream (Chislet) modtager vand fra Sarre Penn (øst for Chislet) hvorefter den dræner Chislet Marshes idet den løber mod nord til havet og udmunder via et "outfall", kaldet Northmouth Outfall, lige øst for Reculver-tårnene, dvs. mellem skråningen op til det terræn, hvor kirkeruinen og ruinerne af den romerske fæstning står, og bygningerne ved østers-farmen. I det samme outfall udledes Chislet Pump Channel via Reculver Pumpstation. – Området hvor Northmouth Outfall ligger, kaldtes tidligere Newhaven.

North Stream (Chislet) i retning af Marshside

North Stream towards Marshside by David Anstiss, [North Stream towards Marshside - geograph.org.uk - 2438960](https://www.geograph.org.uk/photo/2438960), CC BY-SA 2.0

Kanalen North Stream (Lydden) begynder syd for Worth (syd for Sandwich) og løber gennem Worth-marsken og Lydden Valley til River Stour nord for Sandwich – omtrent over for Sandwich Marina.

North Stream (Lydden) set mod nord fra Guilford Road Bridge nær Sandwich. I det fjerne anes tårnene på kraftværket ved Richborough.

Ian Capper, [North Stream, near Sandwich - geograph.org.uk - 893781](https://geograph.org.uk/photo/893781), CC BY-SA 2.0

Sarre Penn

Sarre Penn har sin kilde ved Dunkirk nordvest for Canterbury og udmundede tidligere i Wantsum Channel. Nu udmunder den i River Wantsum vest for Sarre.

Det kan formodes, at Sarre Penn tidligere fulgte den rute mod Nordsøen, som Northstream (Chislet) nu følger.

Pumpestation på Sarre Penn

Sarre Penn Pumping Station by David Anstiss, [Sarre Penn Pumping Station - geograph.org.uk - 2008054](https://www.geograph.org.uk/photo/2008054), CC BY-SA 2.0

Brooksend Stream

Brooksend Stream ved nordkysten har et udløb i Nordsøen i Brooksend Outfall vest for Birchington. En gren af dette vandløb går til River Wantsum.

Wade Marsh Stream

Wade Marsh Stream er navnet på en lang dræningskanal med et kompliceret forløb i Wade-marsken, som den afvander størstedelen af.

Hele det område der tidligere var Wantsum Channel er gennemkrydset af talrige kanaler og grøfter og der er pumpestationer langs kanalerne, således at vandet kan hæves op til et højere niveau, hvorfra det selv kan løbe videre. Der er også pumpestationer hvor vandet skal løftes fra en kanal op i et hovedvandløb. Der er sluser der regulerer vandstanden generelt og som specielt sikrer at vand fra en kanal eller flod kan løbe gennem et havdige og ud i havet ved ebbe, ligesom sluserne forhindrer havvandet i at strømme ind ved højvande. Dræningen har både til formål at afvande og vande området, dvs. sikre at grundvandet er på et niveau, der giver optimale betingelser for plantevækst.

Vedrørende River Wantsum er der 3 pumpestationer: Der er Reculver PS (Pumpestation) og Sarre PS, der er placeret ved hver sin ende af Chislet Pump Channel. Sarre PS pumper lokalt dræningsvand ind i River Wantsum mens Reculver PS pumper direkte ud i havet ved Northmouth. River Wantsum selv bliver ikke pumpet; vandet herfra føres ud i havet ved Coldharbour via gravitationskraft. Der er også en lille pumpe, hvor River Wantsum og Stour mødes; denne bruges til at lede vand fra floden Stour ind i River Wantsum og ud på Chislet-marsken om sommeren for at opretholde et passende grundvandsniveau.

Diger

Havdiger

Havdiger bygges for at sikre det bagvedliggende marskland mod oversvømmelse ved højvande og da især i tilfælde af stormflod. Kun forlandet mellem diget og havet er stadig utsat for virkninger af højvande.

Havdigerne kan være af naturligt materiale, men er i dag ofte af beton med eller uden armering, i hvert fald forskråningen, og ofte forsynet med en ekstra sikring i form af kampesten langs digets fod.

Det Nordlige Havdige (Northern Sea Wall)

Der blev bygget et havdige mod nord i 1808.

Efter de ødelæggende oversvømmelser i 1953, begyndte man at bygge flere kystbeskyttelsesanlæg af beton, således i 1954 et nyt havdige fra Reculver til Minnis Bay ved Margate, ialt 4,5 km. Diget, der skal beskytte mod oversvømmelse og erosion, er rejst på et solidt fundament, der på den søværts side har en overfladebeklædning af beton. Der er tale om armeret beton, der er bedst egnet til at absorbere og bortlede bølgeenergien. Betonlaget er yderligere forstærket med jernbjælker. Langs foden af diget er der placeret store sten for at undgå underminering.

Diget er således en meget robust konstruktion, der beskytter det lavtliggende landbrugsland (2 meter eller mindre over havet) såvel som jernbanen, der forbinder Ramsgate med London. Oven på diget (digekronen) er der anlagt en offentlig fod- og cykelsti.

Ved foden af diget er der bygget stenhøfder ud i havet med 150 meters mellemrum. Det højereliggende land i Reculver med kirkeruinen og de to tårne er yderligere beskyttet af en vold af kampesten for at forhindre yderligere tilbagerykning af skrænten.

Havdiget begynder ved selve Reculver og stopper ved Plum Pudding Riding School i den vestlige udkant af Birchington (ved Minnis Bay).

Det Nordlige Havdige med vejen set mod øst. De flade marker, der anes til højre i billede, er den tidligere Wantsum Channel. I det fjerne anes det højere land, der brat stiger fra ca. 2 til ca. 6 m.o.h., den tidligere Thanet Ø.

Nigel Chadwick, [The Northern Seawall - geograph.org.uk - 1470052](https://www.geograph.org.uk/photo/1470052), CC BY-SA 2.0

Rusbourne Sea Wall

Diget Rushbourne Sea Wall øst for Reculver

Richard Dorrell, [Rushbourne Sea Wall, Reculver - geograph.org.uk - 647603](https://www.geograph.org.uk/photo/647603), CC BY-SA 2.0

På ovenstående billede ses Rushbourne Sea Wall (også kendt som Crooked Wall) med de berømte tårne i Reculver i baggrunden. Diget – der bærer en offentlig fodsti - passerer lige syd for østersfarmen Seasalter Shellfish Hatchery. Mod vest går diget til det romerske fort i Reculver og langs den østlige ende af østersfarmen går diget mod nord til kysten. Vandløbet til venstre er en dræningskanal. Der anes en dræningsgrøft, der mødes vinkelret med kanalen. Diget menes at være bygget i 1500-tallet.

I dag har diget kun en sekundær betydning som beskyttelsesdige.

Det kan have været det havdige, der omtales i 1723 som “*Wall or Sea fence at Reculver*” af John Lewis i: *The History and Antiquities Ecclesiastical and*

Civil of The Isle of Tenet in Kent, s. 28. Det fremgår af teksten om landsbyen Sarre, at de beboere her, der havde jord ud til Wantsum, ikke (i modsætning til andre) forventedes at bidrage til den nødvendige reparation af dette dige.

Twelve Foot Dyke

Twelve Foot Dyke

Nigel Chadwick, [Twelve Foot Dike - geograph.org.uk - 1470075](https://geograph.org.uk/photo/1470075), CC BY-SA 2.0

Diget går fra Knock Point ved Northern Sea Wall og sydpå. Knock Point ligger lidt vest for slusen ved River Wantsum's udløb.

Diget var tidligere en vigtig vold, men i tidens løb er den eroderet og fra at være 12 fod (3,6 m.) er den nu mindre end 3 fod høj. Diget var engang en del af kystforsvaret i dette område – et havdige.

Pamphlet Wall

Dette dige ligger nordøst for Grays, mellem jernbanen og hovedvejen.

Chambers Wall

Chambers Wall ligger I Wade Marsh, mellem jernbanen og hovedvejen, nordvest for St Nicholas-at-Wade. Wade Marsh Stream løber parallelt med Chambers Wall en kort strækning hvorefter den passerer under hovedvejen (A299). Chambers Wall er også et vejnavn.

Chambers Wall og Wade Marsh Stream, set mod sydvest

Chambers Wall and Wade Marsh Stream by Robin Webster, [Chambers Wall and Wade Marsh Stream - geograph.org.uk - 4871414](https://www.geograph.org.uk/photo/4871414), CC BY-SA 2.0

Floddiger

Der er blevet bygget floddiger langs foder og kanaler i marsken. De sikrer, at vandet i kanalerne og foderne bliver inden for visse rammer og ikke svømmer over ved kraftigt regnvejr.

Broer

Den første bro over resten af Wantsum blev bygget i 1485 i nærheden af Sarre. Det vides ikke med sikkerhed hvor den præcist var placeret.

Der var dog stadig færgefart over Wantsum ved Sandwich indtil midten af 1700-tallet.

I 1723 skrev John Lewis i sin bog om "History of .....Isle of Tenet in Kent" om forholdene i den nordlige del af kanalen:

"A little to the West-ward of this Vill (i.e. Sarre) is now a small wooden bridge not above 10 or 12 feet over where the two streams of the Nethergone which runs by Chislet, and the Wantsume, which comes from the Northmouth (??) meet. This conflux of Waters goes by the name of Serre Pent".

I dag møder Sarre Penn (der længere mod vest, syd for Chislet, stadig hedder Nethergong Penn) River Wantsum vest for Sarre. Hvor disse mødes er der stadig en bro, der fører Old Road fra Sarre over River Wantsum.

Der er nu også en anden bro over River Wantsum ved Sarre der bærer jernbanelinien fra Ramsgate til Canterbury.

Den aktuelle jernbanebro over River Stour nær Ebbsfleet bærer banen fra Ramsgate til Sandwich.

Jernbanebroen over River Stour nær Ebbsfleet. Det er banelinien fra Ramsgate til Sandwich-Deal-Folkestone.

Nick Smith, [Bridge over the River Stour - geograph.org.uk - 778696](https://geograph.org.uk/photo/778696), CC BY-SA 2.0

Oversigt over broerne i Wantsum-marsken:

Broer over River Wantsum, fra nord:

Thanet Way A299, vejbro

Old Road (vest for Sarre)

Sarre Bridge, med hovedvej A28

Jernbanebro ved Sarre

Broer over River Stour

Grove Ferry Road (Øst for Upstreet)

Gore Street (ved Plucks Gutter)

Sandwich Bypass (nordvest for Sandwich)

Ramsgate Road (i Sandwich)

Jernbanebroen nær Ebbsfleet

Veje

(se også om Sarre Wall)

I det østlige Kent, herunder Thanet, findes nogle af de ældste veje i England, nemlig sådanne fra Romersk Tid og Angelsaksisk Tid. Nogle formodes endog at være anlagt af kelterne, der beboede landet før romerne kom.

Den historiske vej fra Margate via færgelejet ved Sarre til Kent er nu erstattet af vejene A253 og A28. Den sidste passerer den tidlige kanal og går til Upstreet på Kent-siden.

2 romerske veje endte i Ebbsfleet (hvor der var havn og færge): Den ene er Ebbsfleet Lane fra nord (Ramsgate via Manston). Her går i dag A256, der passerer Stonar Cut mellem Stour's 2 løb og krydser floden nordvest for Sandwich. Den anden er Cottingham Lane fra øst, der muligvis først er fra tidlig Angelsaksisk Tid. Den forlader Ebbsfleet Lane og møder den nuværende Sandwich Road ved Cliffsend.

Jernbaner

I dag er der 3 jernbanelinier fra Thanet mod London, der krydser den tidligere Wantsum Channel. Den ene går fra Ramsgate via Sandwich og Folkestone til Ashford. Den anden går fra Ramsgate mod nord til Margate og herfra via Birchington og Whitstable til Faversham. Den tredje fra Ramsgate via Canterbury til Ashford.

Den centrale linie til Canterbury passerer River Wantsum syd for Sarre. Linien åbnede i 1846.

Den nordlige linie, der startede i 1863, passerer River Wantsum kort syd for Coldharbour Lagoon, dvs. tæt ved denne kanals udløb i Nordsøen.

Den sydlige linie passerer River Stour vest for Ebbsfleet og løber parallelt med Stour over en længere strækning. Forbindelsen blev etableret i 1847.

Naturområder

Marsken er hjem for et stort antal vilde dyr og planter, herunder fugle og insekter. Der arbejdes på at bevare og forbedre biodiversiteten. Dele af marsklandet er beskyttede områder, hvor man søger at sikre, at menneskers aktiviteter ikke har en skadelig indflydelse på den vilde natur.

Således er Wantsum Wetlands Nature Recovery Network et projekt for "rewilding" af dele af marsklandet, hvor Wantsum Channel tidligere løb. Planen er at opkøbe og omlægge 130 ha land til dets tidligere tilstand som vådområde og gøre landet til et habitat for flere planter, insekter og dyr.

Allerede etablerede naturbeskyttelsesområder er:

Monk's Wall Nature Reserve

Reservatet ligger på marsklandet nord for Sandwich, mellem Monk's Way og floden Stour. Mod nord afgrænses det af det middelalderlige dige Monk's Wall. Reservatet dækker ca 28 ha. Området besøges af flere sjældne trækfugle. I reservatet genskabes vådenge, der var landets naturlige tilstand før det blev drænet til landbrugsformål. Flere oprindelige plante- og dyrearter er med tiden vendt tilbage.

Blik udover Monk's Wall Naturreservat

Nick Smith, [View across the Monk's Wall nature reserve - geograph.org.uk - 568830](https://www.geograph.org.uk/photo/568830), CC BY-SA 2.0

Sandwich and Pegwell Bay National Nature Reserve

Området strækker sig på begge sider af floden Stour's udmunding i Pegwell Bay, men især mod syd langs med kysten helt ned forbi Sandwich by til vejen King's Avenue. Nord for Stour er navnet Pegwell Bay Country Park.

Parken dækker således den nuværende østlige kyststrækning, hvor der tidligere var hav. På strækningen findes sandklitter og områder med saltmarsk.

Pegwell Bay National Nature Reserve ved Cliffsend

Pegwell Bay National Nature Reserve by Marathon, [Pegwell Bay National Nature Reserve - geograph.org.uk - 3815328](#), CC BY-SA 2.0

Lydden Valley Reserve

Denne naturpark ligger i Worth-marsken, sydøst for Sandwich. Landet er indvundet fra havet, men der er nu landbrugsdrift i området.

Området udgjorde tidligere den sydligste del af Wantsum-kanalens meget brede østlige munding.

Landbrugsområde i Lydden Valley

Nick Smith, [Farmland in Lydden Valley - geograph.org.uk - 584623](https://geograph.org.uk/photo/584623), CC BY-SA 2.0

Stodmarsh National Nature Reserve

Naturparken ligger nordøst for Canterbury og Fordwich og syd for Upstreet. Den langstrakte park begynder ved landsbyen Stodmarsh og slutter ved Grove Ferry. Området strækker sig langs sydsiden af floden Great Stour. Da Wantsum havde sit fulde omfang, var der her en fjord, hvor floden havde sit udløb.

Udsigt over søen i Stodmarsh National Nature Reserve

Nick Smith, [View across the lake at Stodmarsh nature reserve - geograph.org.uk - 464536](https://www.geograph.org.uk/photo/464536), CC BY-SA 2.0

Turistruter i marsken

Der findes detaillerede vandrurer, som turister kan følge for at få et indtryk af naturen i marsklandet, herunder fuglelivet. Ruterne går via fodstier langs kysten, smalle stier i den uberørte marsk såvel som markveje gennem opdyrket land, langs floder og kanaler og gennem små landsbyer både på vest- og østsiden af den tidligere Wantsum-kanal.

En sådan rute er The Wantsum Walk.

En del af Wantsum Walk ved Chambers Wall.

Nick Smith, [Part of the Wantsum walk at Chambers Wall - geograph.org.uk - 382901](https://www.geograph.org.uk/photo/382901), CC BY-SA 2.0

Landbrug

Op gennem middelalderen var marsklandet af fortsat og vigtig betydning for fiskeri, opdræt af østers, saltproduktion og om sommeren som græsland for kvæget. Indvindingen af jord fra Wantsum, der dels muliggjordes af en naturlig proces (opmudring) og af menneskelig indsats begyndte i det små allerede i det 7.årh. Man opførte volde for at forhindre vandløb i at gå over deres bredder og for at beskytte det græssende kvæg fra sådanne oversvømmelser, bl.a. fra Sarre Penn og North Stream.

I middelalderen var det især klostrene, der viste vejen til plantedyrkning på de nye landområder såvel som ved indførelse af visse afvandingssystemer og opførelse af diger, jfr. navne som Abbot's Wall and Monk's Wall.

Fra 1723 er der en interessant beskrivelse af hvordan marskjorden blev til landbrugsjord. Her er begyndelsen:

"In the Newland in the Marshes, or land newly broken up, they sow Canary seed for the first 8 or 10 years after its being first ploughed, the land being too rich to bear Wheat, &c. This land is first sown a year or two with Pease to kill the grass and gentle the mould. It is then ploughed after the Crop of Pease is off, and, the land being ready, the Canary seed is sown on it about the beginning of March, if the weather, permits, or it be a dry season: It used to be sown, as other seeds, all over the ground. But experience has shewn the Husbandmen, that the best way of sowing it is in furrows, and to drill the seed thro' the spout of a Tea Pot or some such thing. By this means the land is easier kept clear of weeds, and the crop of Canary is the greater, viz. as I've been told, a seam and a half an acre more than when it is sown the other way." (John Lewis: History)

Det fremgår således, at den jord, der første gang er under ploven, i de første 1-2 år bliver tilsået med ærteplanter for at kvæle græsset og forbedre mulden, hvorefter den samme jord tilsås i begyndelsen af marts med rørgræs de første 8-10 år efter den første pløjning, og helst i plovturen og det anbefales at frøene radsåes gennem tuden på en tekande eller lignende for at marken nemmere kan holdes fri for ukrudt.

I samme kilde bemærkes det, at der i Minster sogn i begyndelsen af det 18. årh. var flere store gårde end i noget andet sogn i Kent.

Det marsklandschap vi ser i dag, fandtes i et eller andet omfang siden sidste halvdel af 1500-tallet. Det nordlige dige fra 1808 omskabte endeligt Wantsum Channel fra et havstræde til at være landbrugsjord.

Landmændene i området tilstræber et bæredygtigt vandforbrug, således at landbruget kan eksistere ved siden af den vilde natur. Det drejer sig bl.a. om omhyggelig måling af vandforbruget og opretholdelse af en sund jordbund.

Mark på Chislet Marshes nær Sarre Wall

Nick Smith, [Farmland near Sarre Wall, Chislet Marshes - geograph.org.uk - 490518](https://www.geograph.org.uk/photo/490518), CC BY-SA 2.0

Kålmark på Ash Level

Cabbages, Ash Level by N Chadwick, [Cabbages, Ash Level - geograph.org.uk - 3490023](https://geograph.org.uk/photo/3490023), CC BY-SA 2.0

Bebygger i marsken

Plucks Gutter

Plucks Gutter er en lille bebyggelse, beliggende hvor floderne Great Stour og Little Stour mødes, mellem East Stourmouth og Monkton, hvilket igen vil sige midt i den tidligere Wantsum-kanal.

Efterhånden som kanalen opmudredes, blev der også her udført bestræbelser på at indvinde landet til landbrugsformål. Derfor blev der anlagt dræningssystemer og bygget diger.

Der er flere forklaringer på landsbyens særegne navn (hvor "gutter" i dag betyder rendesten):

Den ene går ud på, at "Pluck" er en forvrængning af et hollandsk efternavn: Ploeg (der betyder "plov"). Ploeg var efter sigende en hollandsk ingeniør, der var beskæftiget med dræningen af marsken i dette område. I Holland havde man betydelige erfaringer med dræning. Ploeg skulle være blevet begravet i eller ved All Saints-kirken i West Stourmouth (der er sognekirke for Plucks Gutter).

Ifølge den anden historie var der en kromand i landsbyen, der hed Pluck. Naboerne kaldte (noget ondskabsfuldt?) den del del af floden, der løb langs hans grund for Pluck's gutter.

Den tredje forklaring lyder: Ploeg er det hollandske ord for plov. I Holland startede man dræningen af et område ved at pløje en enkelt, men dyb fure i jorden, hvor vandet ville begynde at løbe. Når man fandt ud af den rigtige retning i det flade land, uddybede man gradvist furen for at få en egentlig dræningsgrøft. Det lokale navn i Øst Kent for en sådan første fure i jorden var "gutter". Og ordet "ploeg" blev med tiden forvansket til "pluck".

Personligt finder jeg den tredje forklaring mest sandsynlig.

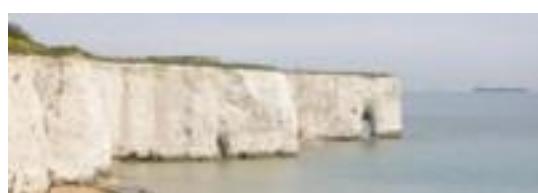
Broen over River Stour ved Plucks Gutter

Nick Smith, [Bridge over the River Stour at Plucks Gutter - geograph.org.uk - 459483](#), CC BY-SA 2.0

En tavle under broen i Plucks Gutter, hvoraf det fremgår at boen oprindeligt blev bygget i 1900 og ombygget i 1995. Tegningen viser den oprindelige bro

Nick Smith, [Plaque under the Plucks Gutter bridge - geograph.org.uk - 459523](https://www.geograph.org.uk/photo/459523), CC BY-SA 2.0

Kap. 7:

Vil havet komme tilbage?

Oversvømmelsen 1953

Denne oversvømmelse, der ramte den engelske østkyst, herunder Kent, begyndte natten til den 31.januar 1953. Den var forårsaget af en kombination af en høj springflood, et atmosfærisk lavtryk, der skabte en høj vandstand, og en ekstraordinært stærk storm fra nord, der førte til at havvandet skyllede ind over havdigerne med bølger på op til 6 m.

Alene i Essex omkom 95 mennesker i vandmasserne.

Havdiget mod nord blev brudt og vandet trængte ind over det lavliggende landbrugsland ned forbi Sarre med vanddybder på 2-3 meter.

Hundredevis af husdyr druknede på den tidlige Wantsum Channel's område.

Også på Thanet skabte stormfoden ødelæggelser, således i Margate, hvor man kunne sejle med både på King Street, mens byens fyrtårn helt forsvandt i bølgerne.

Efter denne katastrofe gik man i gang med bygge et nyt forsvarsdige mellem Reculver og Minnis Bay.

Oversvømmelse i Stour-dalen i december 2009. I baggrunden kraftværket ved Richborough

Nigel Chadwick, [Flooding in the Stour Valley - geograph.org.uk - 1621617](https://geograph.org.uk/photo/1621617), CC BY-SA 2.0

Fremtiden

I dag, 70 år efter den sidste store oversvømmelse, befinder vi os i en miljøkrise med en stigende udledning af CO₂ til atmosfæren, stigende temperaturer, voldsommere naturkatastrofer, rekordhurtig afsmelting af den resterende indlandsis på kloden og et stigende vandniveau i havene. Spørgsmålet for udsatte områder som Wantsum-dalen er, hvor længe de allerede etablerede foranstaltninger til beskyttelse mod havet vil være tilstrækkelige.

På det seneste er der fremsat planer fra officielt hold om en betydelig genvildning (rewilding) af Wantsum-marsken (Wantsum Wetlands). Målet er som andre steder at forøge biodiversiteten, binde mere CO₂ i tørvemoser og øge optagelsen af CO₂ i træer.

Afslutning

Denne bog har omhandlet Wantsum Channel fra de ældste tider til i dag samt øen Thanet fra de ældste tider til det tidspunkt, hvor Thanet ikke længere var en ø.

Thanet's historie fra genforeningen med fastlandet til i dag, med de store kystbyers udvikling, handelsmæssigt og turistmæssigt, herunder også Ramsgate havns militære betydning og dens betydning for skibsfarten, samt historien om flyvepladsen ved Manston må blive emnet for en selvstændig bog.

Jeg vil gerne rette en tak til Pete Dowling fra The River Stour (Kent) Internal Drainage Board for hans værdifulde svar på mine mange spørgsmål vedrørende dræningen af Wantsum-marsken.

I, the author, would like to convey my thanks to Pete Dowling with The River Stour (Kent) Internal Drainage Board for his valuable answers to several questions from me concerning the draining of the Wantsum Marshes.

Kilder og litteratur

1300 BC – The Dover Bronze Age Boat. 2007 (Current Archaeology)

The abbey of St Augustine: History. (Pages 158-177. The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 12. Originally published by W Bristow, Canterbury, 1801.

Abell, Henry Francis: A History of Kent. 1898 ([History of Kent ... With original sketches and maps \(git-lit.github.io\)](#))

The Anglo-Saxon Chronicles. – Ed.: Michael Swanton (Editor, Translator). 2021

Anglo-Saxons Runes and Anglo-Saxons Runic Inscriptions (<https://www.arild-hauge.com/eanglor.htm>)

Archaeologia Cantiana:

1860. Vol.3: Cardwell, E.: The Landing-Place of Julius Cæsar in Britain. By The Rev. E. Cardwell, D.D., Principal of St. Alban Hall, Oxford.

1863. Vol.5: ACCOUNT OF THE SOCIETY'S RESEARCHES IN THE SAXON CEMETERY AT SARR. BY JOHN BRENT, JUN., E.S.A.

1866. Vol. 6: ACCOUNT OF THE SOCIETY'S RESEARCHES IN THE ANGLO-SAXON CEMETERY AT SARR.

BY JOHN BRENT, JUN., F.S.A. (*Continued from Vol. V. p. 320.*)

1878. Vol. 12: ROMAN REMAINS FOUND AT RAMSGATE.

BY ROBERT HICKS, M.R.C.S.

1878. Vol. 12: THE ROMAN CASTRUM AT RECULVER.

BY GEORGE DOWKER, F.G.S.

1878. Vol.12: THE CHURCH OF SAINT NICHOLAS AT WADE. BY JOSEPH CLARKE, F.S.A.

1878. Vol.12: MINSTER CHURCH.

1878. Vol.12: ST. MARY'S MINSTER IN THANET, AND ST. MILDRED. BY CANON R. C. JENKINS.

1878. Vol.12: RECULVER CHURCH. BY GEORGE DOWKER, ESQ., F.G.S.

1878. Vol.12: MONKTON MANOR AND CHURCH. BY THE REV. E. H. MAC LACHLAN.

1878. Vol.12: ARCHAEOLOGICAL NOTES ON THANET.

1889. Vol.18: A BRITISH VILLAGE AT RAMSGATE. BY JAMES T. HILLIER.

1889. Vol.18: EXCAVATIONS AT RICHBOROUGH IN 1887. BY GEORGE DOWKER, E.G.S.
1914. Vol.30: LATE-CELTIC DISCOVERIES AT BROADSTAIRS. BY HOWARD HURD.
1926. Vol.38: OLD ROADS IN EAST KENT AND THANET. BY GEO. P. WALKER
1927. Vol.39: THE LOST WANTSUM CHANNEL ITS IMPORTANCE TO RICHBOROUGH CASTLE. By GEO. P. WALKER.
1932. Vol.44: VILLAGES ON THE WANTSUM CHANNEL. BY GEORGE P. WALKER.
1941. Vol. 53: STONAR AND THE WANTSUM CHANNEL. PART I — PHYSIOGRAPHICAL. BY F. W. HARDMAN, LL.D., F.S.A., AND W. P. D. STEBBING, F.S.A., F.G.S.
1942. Vol.54: STONAR AND THE WANTSUM CHANNEL. PART II.— HISTORICAL. BY F. W. HARDMAN, LL.D., F.S.A., AND W. P. D. STEBBING, F.S.A., F.G.S. WITH AN APPENDIX ON THE POTTERY. BY G. C. DUNNING, F.S.A.
1943. Vol.55: STONAR AND THE WANTSUM CHANNEL. PART III. (*conclusion*). THE SITE OF THE TOWN OF STONAR.
BY THE LATE F. W. HARDMAN, LL.D., F.S.A., AND W. P. D. STEBBING, F.S.A.
1944. Vol. 56: THE SAXON HISTORY OF THE WANTSUM. BY GORDON WARD, M.D., F.S.A.
1951. Vol. 63: THE VIKINGS COME TO THANET. GORDON WARD, M.D., F.S.A.
1953. Vol. 65: THE TOMB OF HORSA. By JOHN H. EVANS, F.S.A.
1954. Vol. 66: THE THANET SEAPORTS, 1650-1750. By John H. ANDREWS
1960. Vol. 73.: RECULVER: EXCAVATIONS ON THE ROMAN FORT IN 1957. By BRIAN J. PHILP, A.C.C.S. – *Reculver Excavation Group : First Research Report*
1960. Vol. 73: THE ANGLO-SAXON PLANE FROM SARRE. By G. C. DUNNING, F.S.A.
1960. Vol. 73: THE ANGLO-SAXON PLANE FROM SARRE. By W. L. GOODMAN
1962. Vol. 76: PLACE-NAMES AND EARLY SETTLEMENT IN KENT. By P. H. REANEY, LITT.D., PH.D., F.S.A.
1972. Vol. 86: EARLY COAST RECESSION AROUND RECULVER, KENT. By C. L. So, M.A., B.Sc., PH.D.
1975. Vol. 89: THE ANGLO-SAXON CEMETERY AT MONKTON, THANET. REPORT ON THE RESCUE EXCAVATIONS OF MAY/JUNE 1971. By SONIA

CHADWICK HAWKES, M.A., F.S.A., and A. C. HOGARTH, M.A., with a Report on the Skeletons by C. B. DENSTON

1977. Vol. 92: A LOWER THAMES FORD AND THE CAMPAIGNS OF 54 B.C. AND A.D. 43. PATRICK THORNHILL, B.A.

1981. Vol. 96: A THREE-WEEK HOLIDAY IN RAMSGATE DURING JULY AND AUGUST 1829. JOHN WHYMAN

1990. Vol. 107: DEVELOPMENT OF THE KENTISH MARSHES IN THE AFTERMATH OF THE NORMAN CONQUEST. K.P. WITNEY

1991. Vol. 108: A BEAKER BURIAL FROM MANSTON, NEAR RAMSGATE. D.R.J. PERKINS and A.M. GIBSON

1993. Vol. 110: ARCHAEOLOGICAL EVALUATIONS AT EBBSFLEET IN THE ISLE OF THANET. D.R.J. PERKINS. With appendices by A. Gibson, N. Macpherson-Grant and C. Wren.

1993. Vol. 111: THE SIGNIFICANCE OF THE HOY TO MARGATE'S EARLY GROWTH AS A SEASIDE RESORT. JOHN WHYMAN

1995. Vol. 114: MONKTON COURT FARM EVALUATION, 1992. D.R.J. PERKINS, N. MACPHERSON-GRANT AND E. HEALEY

1997. Vol. 117: THE EARLDOM OF KENT FROM c. 1050 TILL 1189. COLIN FLIGHT

1998. Vol. 118: AN EARLY ROMANO-BRITISH SALT-WORKING SITE AT SCOTNEY COURT. L. BARBER

1998. Vol. 118: RESEARCHES AND DISCOVERIES IN KENT. A REPORT ON WORK BY THE TRUST FOR THANET ARCHAEOLOGY 1997-1998

2000. Vol. 120: NEOLITHIC, BEAKER AND ANGLO-SAXON REMAINS: LAUNDRY ROAD, MINSTER IN THANET. EMMA BOAST AND ALEX GIBSON

2001. Vol. 121: THE CRYPT AT ST NICHOLAS COURT, ST NICHOLAS AT WADE, THANET. P. J. C. LAMBERT AND K. H. MCINTOSH

2001. Vol. 121: THE ROMAN ARCHAEOLOGY OF THE ISLE OF THANET. D. R. J. PERKINS

2002. Vol. 122: STONE SUPPLY TO THE SAXON SHORE FORTS AT RECULVER, RICHBOROUGH, DOVER AND LYMPNE. ANDREW PEARSON

2004. Vol. 124: THE FOURTEENTH-CENTURY MERCHANT SHIP FROM SANDWICH: A STUDY IN MEDIEVAL MARITIME ARCHAEOLOGY. GUSTAV MILNE

2007. Vol. 127: THE LONG DEMISE OF THE WANTSUM SEA CHANNEL: A RECAPITULATION BASED ON THE DATA. DAVE PERKINS

2008. Vol. 128: KENT AND THE SEA. SARAH PALMER

2008. Vol. 128: TWO BEAKER BURIALS RECENTLY DISCOVERED ON THE ISLE OF THANET. PAUL HART AND GERALD MOODY
2009. Vol. 129: KENTISH PLACE NAMES - WERE THEY EVER CELTIC? MICHAEL GOORMACHTIGH AND ANTHONY DURHAM
2010. Vol. 130: LATER BRONZE AGE CREMATION AT WEST CLIFF, RAMSGATE. GERALD MOODY, NIGEL MACPHERSON-GRANT AND TREVOR ANDERSON
2012. Vol. 132: BRONZE, BOATS AND THE KENTISH SEABOARD IN PREHISTORY: THE ROLE OF COASTAL KENT IN A MAJOR TRANS-CONTINENTAL TRADE ROUTE. TIM ALLEN
2014. Vol. 135: MIGRATION AND MOBILITY IN THE ISLE OF THANET IN THE LATE ELIZABETHAN/EARLY JACOBEAN PERIOD (C.1560-C.1620). GILL WYATT
Archæologica Cantiana. Volume XII. London, 1878. 451 s.

Around Pegwell Bay – A Special Area (Isle of Thanet Archaeological Society)
([Around Pegwell Bay - a special area — Kent Archaeological Society](#))

At The Great Crossroads: Prehistoric, Roman And Medieval Discoveries on The Isle of Thanet. 1994–95. By Paul Bennett, Peter Clark, Alison Hicks, Jonathan Rady And Ian Riddler (Canterbury Archaeological Trust Occasional Paper No. 4)

Baker, Colin A.: Investigation of an Iron Age pit and Roman cave at Spratling Court Farm, Manston, Kent. 2022

Battely: The Antiquities of Richborough and Reculver. Abridged from the Latin of Archdeacon Battely. London, 1774.

Bede: Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. 731

Bede: Ecclesiastical History of England by The Venerable Bede. About Bede's Ecclesiastical History of England by The Venerable Bede. URL: <http://www.ccel.org/ccel/bede/history.html>. London: George Bell and Sons, 1907

Bede: Venerabilis Bedæ Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. London, 1838

Bosworth, George F.: Kent (Cambridge County Geographies). Cambridge, 1909

Boys, William: Collections for an History of Sandwich in Kent. Canterbury, 1792

Bramston, William: A history of the abbey church of Minster, Isle of Sheppey, Kent : with a description of the monuments, and other matters relating to this ancient parish. 1896

Brayley, Edward Wedlake: The beauties of England and Wales. Kent. 1806-07.

Brookes, S.: Economies and Social Change in Anglo-Saxon Kent AD 400-900: Landscape, Communities and Exchange. BAR British Series 431. 2007

Brookes, Stuart & Sue Harrington: The Kingdom and People of Kent Ad 400-1066. 2010

Brookes, Stuart: Viking Age Kent, ca. 800-1042 (Sweetinburgh, S. (eds.) Early Medieval Kent, AD 800–1220. (Woodbridge, 2016), 103–32)

Burmand, F.C.: The ZZG or Zig Zag Guide Round and About the Bold and Beautiful Kentish Coast. London, 1897. 188 s.

Canterbury City Council. Canterbury Landscape. Character Assessment and Biodiversity Appraisal. Final report. Prepared by LUC. October 2020

Brooks, Nicholas: The early charters of Canterbury Cathedral ([BAR24-12-Brooks.pdf](#))

Camden, William: Britannia, sive Florentissimorum Regnorum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, et Insularem adiacentium ex intima antiquate, Chorographica descriptio: Nunc postremò recognita, plurimis locis magna accessione adacta, & Chartis Chorographicis illustrata. 1586.

Camden, Wiliam: Britain, or, a Chorographicall Description of the most flourishing Kingdomes, England, Scotland, and Ireland. London, 1610 (Første engelske oversættelse)

Canterbury City Council. Canterbury District. Local Landscape Designations. Review and Recommendations. Final report. Prepared by LUC. January 2021

Cantiaci Celtic Tribe. (<https://www.roman-britain.co.uk/tribes/cantiaci/>)

Cardwell, E.: The landing place of Julius Caesar in Britain (Archaeologia Cantiana, 3: 1-18) 1860

The Chalk Cliffs of Margate. 2018

Clarke, P. (ed.): The Dover Bronze Age Boat. London: English Heritage. 2004

Cleere, Henry: Roman harbours in Britain south of Hadrian's Wall.

(<https://www.ancientportsantiques.com/>)

Cliffs End Farm, Isle of Thanet, Kent. A mortuary and ritual site of the Bronze Age, Iron Age and Anglo-Saxon period with evidence for long-distance maritime mobility. By Jacqueline I. McKinley, Matt Leivers, Jörn Schuster, Peter Marshall, Alistair J. Barclay and Nick Stoodley (Wessex Archaeology Report 31) (Wessex Archaeology 2014)

Coastal Access | Ramsgate to Whitstable | Natural England's Proposals | Chapter 3: Westgate Bay to Reculver

Coastal and Geotechnical Services. Case Study 3. South East Coast of England ([SOBC-Case Study 34-South-East Central Southern England.19185458.pdf](#))

The Coastal Handbook. A guide for all those working on the coast
A collaborative project between the Environment Agency
and Maritime Local Authorities. June 2010

The Coastal Ports of Sandwich and Stonar (Dover District Heritage Strategy)
([Appendix 1: Theme 2.1 – the Coastal Ports of Sandwich and Stonar Dover District Heritage Strategy - DocsLib](#))

Coleman, Andrew: Bridge to Minster-in-Thanet. 2024 (Geomusings. Geology and Landscape of The Royal Saxon Way and proposed Cross-Channel Geopark)
(<https://geomusings.org/bridge-to-minster-in-thanet/>)

Coleman, Andrew: The Disappearance of the Wantsum Channel. 2024 (Geomusings. Geology and Landscape of The Royal Saxon Way and proposed Cross-Channel Geopark) (<https://geomusings.org/the-wantsum-channel/>)

Cæsar: Gai Iuli Caesaris - De Bello Gallico. Liber II. The War with The Belgæ. Edited With Notes and Vocabulary for Beginners by E. S. Shuckburgh, Litt.D. Late Fellow And Assistant Tutor Of Emmanuel College, Cambridge. Cambridge at the University Press, 1902

Cæsar: G. Iulii Caesaris De Bello Gallico Liber Quintus Edited With Introduction And Notes By Arthur Reynolds. London: George Bell & Sons York Street, Covent Garden 1900 (Bell's Illustrated Classics)

Dawkes, G; Hart, D; Grant, K; Swift, D.: Beyond the Wantsum: archaeological investigations in South Thanet, Kent. SpoilHeap Publications/Archaeology South-East: Portslade, UK. 2019

Defoe, Daniel: A Journal of the Plague Year. 1722

Digging at the Gateway. From Prehistory to Caesar and beyond. The Archaeology of the East Kent Access Road. Thanet. Published by Oxford Wessex Archaeology, a joint venture between Oxford Archaeology and Wessex Archaeology. Oxford Archaeology Ltd, 2017

Ditnning, G.C.: The Anglo-Saxon Plane from Sarre. By G. C. Ditnning, F.S.A ([The Anglo-Saxon Plane from Sarre — Kent Archaeological Society](#))

Do you Wantsum? The remarkable history & archaeology of Thanet. 2018

Domesday Book. A Complete Translation. Ed.: Ann Williams, G.H.Martin. London, 2003. 1436 s.

The Domesday Book Online ([The Domesday Book Online - Home](#))

Dover District Council. Dover District Landscape Character Assessment. Final report. Prepared by LUC. October 2020

Dover District Heritage Strategy. Theme 1 – Coastal Processes and Landscapes. ([DDHS Appendix 1 Theme 1 \(web\)](#))

Dover District Heritage Strategy. Case Study 1 – Discovery Park Enterprise Zone, Sandwich ([Appendix 4](#))

Dowker, George: The Roman Castrum at Reculver (Archæologia Cantiana. XII. 1878. S.1-13)

Drainage and Wastewater Management Plan (DWMP). Overview of the Stour River Basin Catchment. October 2022. Version 2

Drainage Strategy – North East Kent. 2016

Draper, Gillian: Land and Marsh: Settlement, Colonisation and Consolidation, c.800–1220. 2016

Europe's Lost World. The Rediscovery of Doggerland. Vincent Gaffney, Simon Fitch and David Smith. Research Report No 160. Council for British Archaeology, 2009

Evelyn, John: The Diary of John Evelyn. Vol. 1-2. Vol. I. 1620-1664. Vol. II. 1665-1706. 1901

Exploring Kent's Past. Medieval Kent. AD 1066 to AD 1540

Exploring Kent's Past. Simple Timeline

(webapps.kent.gov.uk/KCC.ExploringKentsPast.Web.Sites.Public/SingleResult.aspx?uid=TKE1048)

Exploring Kent's Past.: Site of Stonar medieval port, Sandwich (Richborough Medieval Wharf). Monument Details

(webapps.kent.gov.uk/KCC.ExploringKentsPast.Web.Sites.Public/SingleResult.aspx?uid=MKE7175)

Finden, W.: The Ports, Harbours, Watering-Places and Picturesque Scenery of Great Britain. u.a.

Franklin, Geraint, with Nick Dermott and Allan Brodie: Ramsgate. The town and its seaside heritage (Historic England). Liverpool, 2020

Galloway, James: Storm flooding, coastal defence and land use around the Thames estuary and tidal river c.1250-1450. James A. Galloway, Centre for Metropolitan History, Institute of Historical Research, University of London. 2012

Gateway to Britannia: reimagining Richborough Roman Fort (The Past). ([Gateway to Britannia: reimagining Richborough Roman fort – The Past \(the-past.com\)](http://Gateway to Britannia: reimagining Richborough Roman fort – The Past (the-past.com)))

Hasted, Edward: 'General history: Rivers (The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1 (Canterbury, 1797. pp. 272-293)

Graves, J.: The Bay and Town of Bannow. No. 1. (Transactions of the Kilkenny Archaeological Society, 1(2), 1850, 188)

Green, Caitlin: Thanet, Tanit and the Phoenicians: Place-Names, Archaeology and Pre-Roman Trading Settlements in Eastern Kent. (Caitlin Green: Thanet, Tanit and the Phoenicians: Place-Names, Archaeology and Pre-Roman Trading Settlements in Eastern Kent?)

Grigg, Erik: EARLY MEDIEVAL DYKES (400 TO 850 AD). A thesis submitted to the University of Manchester for the degree of Doctor of Philosophy in the Faculty of Humanities. 2015. (School of Arts, Languages and Cultures)

Hanson, Marilee. "The Viking Invasions of England"
(<https://englishhistory.net/vikings/the-viking-invasions-of-england/>, February 17, 2022

Harper, Charles G.: The Kentish Coast. London, 1914

Edward Hasted, The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 10. Canterbury, 1800

Hasted. Edward Hasted, 'Canterbury: Religious houses', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 11 (Canterbury, 1800), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol11/pp164-184> [accessed 28 July 2024].

Hasted, Edward: The History and Topographical Survey of the County of Kent. Vol. II. Canterbury, 1797. 578 s.

Hasted, Edward: Edward Hasted, 'General history: Rivers', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1 (Canterbury, 1797), pp. 272-293. British History Online <http://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp272-293> [accessed 15 October 2023].

Hasted. Edward: 'General history: Ancient jurisdiction', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury, 1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp99-110> [accessed 28 July 2024].

Hasted, Edward: 'General history: The Danes', The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1, (Canterbury, 1797), pp. 81-99. British History Online (<https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp81-99>)

Hasted. Edward : 'General history: Britons and Saxons', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury, 1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp44-62> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward : 'General history: Divisions of the county', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury,

1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp250-260> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward : 'General history: Kings of Kent (Hengist to Baldred)', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury, 1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp62-80> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward : 'General history: Soil and products', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury, 1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp265-271> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward : 'General history: The Domesday survey', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 1(Canterbury, 1797), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol1/pp332-336> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward : 'Canterbury: The river Stour', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 11(Canterbury, 1800), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol11/pp135-139> [accessed 28 July 2024].

Hasted. Edward: 'The island of Thanet: Introduction', in The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 10(Canterbury, 1800), British History Online <https://www.british-history.ac.uk/survey-kent/vol10/pp217-237> [accessed 22 September 2024].

Hendry, Lisa: First Britons. (Human Evolution)
(<https://www.nhm.ac.uk/discover/first-britons.html>)

Hibberd, Susan: The Little History of Kent. Cheltenham, Glos., 2019

Hicks, Robert: Roman Remains Found at Ramsgate. 1877.

Hillier, James T.: A British Village at Ramsgate ([A British Village at Ramsgate — Kent Archaeological Society](#))

Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis by Thomas of Elmham, Formerly Monk and Treasurer of that Foundation. Edited by Charles Hardwick. London, 1858

Historiae Anglicanae Scriptores. X. London, 1652 (Heri: Symeon of Durham's Historia de Regibus Anglorum et Dacorum)

Historic Manors and Estates in Minster (<https://www.kent-opc.org/Parishes/Manors%20and%20more/Thanet-Minstermanors.html>)

Historic Villages. Historic Country Trail. ([Historic Villages Trail Leaflet](#))

History of Acol. (Kent Past) ([History of Acol - KentPast](#))

History of Birchington

(<https://www.birchingtonheritage.org.uk/Archive/HISTORY%20OF%20BIRCHINGTON%20-%20Dot.pdf>)

The history of Manston Court (<https://www.anniescottage1.co.uk/history>)

History of Reculver Towers and Roman Fort (English Heritage)

(<https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/reculver-towers-and-roman-fort/history/>)

The History and Topographical Survey of the County of Kent: Volume 10.
Originally published by W Bristow, Canterbury, 1800.

Horsley, J.W.: Place names in Kent. Maidstone, 1921

Hubbard, Richard J.: Thanet Anticline's shifting shorelines: two millennia of change. 2021

Hughes, William: A Geographical Description Of The British Islands At Successive Periods From The Earliest Times To The Present Day : With A Sketch Of The Commencement Of Colonisation On The Part Of The English Nation. London, 1863 (The Geography of British History)

Jervis, Ben et al.: Early Anglo-Saxon Pottery in South East England: Recent Work and a Research Framework for the Future. Berni, 2018

Kent County Council: Monument record TR 36 SW 5 - 14th century sea wall, Minster, Ramsgate and Sandwich parishes. 2024

Kent County Council: Flood Risk to Communities – Canterbury ([Flood-risk-to-communities-in-Canterbury.pdf](#))

Kent Hundred Rolls Project. Text: Bridgett Jones. Layout: Kent Archaeological Society. 2007

Kent Hundred Rolls, 1274-5. 2023

(<https://storymaps.arcgis.com/stories/24c5bfefb4e1433dbd93bebedc99e4e1>)

Kerney, M.P.: Weichselian deposits in the Isle of Thanet, East Kent. 1965

Kræmmer, Michael: Højmiddelalderens jordmål og betalingsmål. Ph.d. afhandling. Antaget efter forsvar på Århus Universitet 20. februar 2015.

The Last Ice Sheet in the North Sea. Parts of this article are modified from Andy Emery's PhD thesis. (<https://www.antarcticglaciers.org/glacial-geology/british-irish-ice-sheet/last-glacial-maximum/the-last-ice-sheet-in-the-north-sea/>)

Leland, John: The Itinerary. In or About the Years 1535-1543. Vol. 1-3. London, 1907

Lewis, John: The History and Antiquities Ecclesiastical and Civil of The Isle of Tenet in Kent. London, 1723

Life in the 11th Century. 2024 (domesdaybook.co.uk.)

Linford, Neil: Reculver Towers Sea Defences, Reculver, Kent. Report on Geophysical Survey, November 2020

Love's Guide to the Church Bells of Kent. St. Clement's Sandwich
([Love's Guide to the Church Bells of Kent](#))

Lydden Valley Research Group: The Geology, Archaeology & History of Lydden Valley and Sandwich Bay. Deal: Lydden Valley Research Group. 2006

The making of an island. By Tate Greenhalgh and Lisa Hendry (Human Evolution) (Natural History Museum) (<https://www.nhm.ac.uk/discover/the-making-of-an-island.html>)

A Maritime Archaeological Research Agenda for England
(<https://researchframeworks.org/maritime/>)

Maritime history of England (Wikipedia)

McKinley, Jacqueline: Cliffs End Farm. Isle of Thanet, Kent (eBook, PDF). 2014

Medieval Kent AD 1066 to AD 1540 (Exploring Kent's Past)

Minster Abbey
(webapps.kent.gov.uk/KCC.ExploringKentsPast.Web.Sites.Public/SingleResult.aspx?uid=MKE35000)

Monastic Matrix. Minster-in-Thanet ([Communities | Monastic Matrix](#))

Moody, G.: The Isle of Thanet from Prehistory to the Norman Conquest.
Oxford: Oxbow Books, 2008

Neolithic Discoveries at Pegwell Bay (Kent Archaeological Society. Newsletter.
Nr 77. Summer 2008)

Newsletter. BIRCHINGTON HERITAGE TRUST. Preserving the Past for the
Future (www.birchingtonheritage.org.uk). February 2017

North and South Streams in the Lydden Valley Water Body
(<https://environment.data.gov.uk/catchment-planning/WaterBody/GB107040019550>)

North Kent River Basin Catchment (<https://www.southernwater.co.uk/about-us/our-plans/drainage-and-wastewater-management-plans/north-kent-river-basin-catchment/>)

Open Domesday. [Home | Domesday Book \(opendomesday.org\)](#)

Our Stour Interpretation

<https://kentishstour.org.uk/about-the-stour-valley/the-river-stour2/our-stour-interpretation/>

Parfitt, Keith: 1300 BC – The Dover Bronze Age Boat May 24, 2007 (Current Archaeology - Britain's favourite archaeology magazine)

Pedersen, E. Frimodt: Dræning og grundvandstand på marskjord. Drainage and Ground Water Level on Marsh Soil.

(https://dcapub.au.dk/pub/planteavl_81_325.pdf)

Perkins, David Richard John: A Gateway Island. An Exploration of Evidence for the Existence of a Cultural Focus in the Form of a 'Gateway Community' in the Isle of Thanet during the Bronze Age and Early and Middle Iron Ages. Vol. 1-2. 2000

Perkins, D.R.J.: Archaeological Evaluations at Ebbsfleet in The Isle of Thanet. With Appendices by A. Gibson, N. Macpherson-Grant and C. Wren
Reaney, P.H.: Place-Names and Early Settlement in Kent. By P. H. Reaney, Litt.D., Ph.D., F.S.A. ([Archaeological evaluations at Ebbsfleet in the Isle of Thanet — Kent Archaeological Society](#))

Perkins, D.R.J.: A LATE BRONZE AGE HOARD FOUND AT MONKTON COURT FARM, THANET. ([A Late Bronze Age hoard found at Monkton Court Farm, Thanet — Kent Archaeological Society](#))

Pliny the Elder: the Natural History ([LacusCurtius • Pliny the Elder's Natural History](#))

Pomponii Melæ De situ orbis. Libri tres. 1512

Quested, R.K.I.: Extracts from R.K.I. Quested, The Isle of Thanet Farming Community. An agrarian history of easternmost Kent: outlines from early times to 1993 (<https://sackettfamily.info/ui45.htm>)

Reculver Masterplan. Vol 1. Report. 2008

Reculver Masterplan. Vol. 2. Project Plans. 2008

Reilly, Seb: Thanet Writers Spotlight Julius Caesar. 2019

The River Stour. Introducing the Kentish Stour
(<https://kentishstour.org.uk/about-the-stour-valley/the-river-stour2/>)

The River Stour (Kent) Internal Drainage Board (Korrespondance)

The River Stour (Kent) Internal Drainage Board. Map of our Draining District
([River Stour Internal Drainage Board | Map of our Drainage District](#))

The River Stour (Kent) Internal Drainage Board. History
([River Stour Internal Drainage Board | History](#))

The Rivers Stour; five contrasting rivers. 2024

<https://www.cleanriverstrust.co.uk/the-rivers-stour-five-contrasting-rivers/>

Roberts, Anne: The Plague in England. Anne Roberts explores the incidence of plague in England from 1348 to 1679.

<https://www.historytoday.com/archive/feature/plague-england>

Roger of Wendover: Chronica sive Flores Historiarum. Vol.1. London, 1841

Royal Geographical Society. Discovering Britain. Saved haven. A self guided walk around Sandwich in Kent. London, 2013
(<https://www.discoveringbritain.org/content/discoveringbritain/walk%20booklets/Sandwich%20walk%20-%20written%20guide.pdf>)

Russell, Lee: The geology of Pegwell Bay (Open University Geological Society Journal. Spring Edition 2005)

Sandwich - the ‘completest medieval town in England’. A study of the town and port from its origins to 1600 by Helen Clarke, Sarah Pearson, Mavis Mate and Keith Parfitt. Documentary Research: Sheila Sweetinburgh, Bridgett Jones. Oxford, 2010

Sarre Inhumation Cemetery

<https://webapps.kent.gov.uk/KCC.ExploringKentsPast.Web.Sites.Public/SingleResult.aspx?uid=MKE19909>

Saved haven. A self guided walk around Sandwich in Kent
([Sandwich walk - written guide.pdf](#))

Shaw, Richard: The Gregorian Mission to Kent in Bede’s Ecclesiastical History (2018)

Shelf-edge margins of the British-Irish Ice Sheet. Royal Holloway, University of London. 2023

Shephard-Thorn, E R. 1988. Geology of the country around Ramsgate and Dover. Memoir of the British Geological Survey, Sheets 274 and 279 (England and Wales).

Shoreline Management (https://www.thanetcoast.org.uk/wp-content/uploads/2023/03/6_4TO6_6a.pdf)

Sleigh, Charlotte: Coasting to catastrophe. The Isle of Thanet .... 2022.
(<https://wellcomecollection.org/stories/coasting-to-catastrophe>)

Smeaton, John: Sandwich Haven. The Report of John Smeaton, Civil Engineer, upon the State of the Sandwich Haven. To the Mayor and Magistrates of Sandwich. (Online 2016)

Solinus: CAII JULII SOLINI DE MIRABILIBUS MUNDI
CAPITULA I – VI ("Om verdens vidundere") [Solinus](#)

Solinus: C.Ivlpii Solini: Collectanea Rerum Memorabilium. (Ed.) Th. Mommsen Berolini (Berlin), 1895

Some Monumental Inscriptions of Sandwich, St Clements Church, noted by Bax & Rice 19th May 1892. Page 79 of [Epitaphs from Kent Churches](#) typed up by Margaret Broomfield. Also some Monumental Inscriptions noted by Zechariah Cozens about 1795, added 6th September 2008.) ([Some](#)

[Monumental Inscriptions of Sandwich, St Clements Church — Kent Archaeological Society \(kentarchaeology.org.uk\)](#)

St. Augustine's Canterbury. 1952

Stahlschmidt, J.C.L: The Church Bells of Kent. London, 1887

Stephens, George: Handbook of the Old-Northern Runic Monuments of Scandinavia and England. Edinburgh, København, 1884. 281 s.

Stour Marshes Operational Catchment Water bodies. There are 4 water bodies in this operational catchment. : [Ash Level, Hogwell Sewer and Chislet North Stream, Monkton and Minster Marshes, Sarre Penn and River Wantsum \(Stour Marshes Operational Catchment | Catchment Data Explorer\)](#)

SWAT ARCHAEOLOGY. Swale and Thames Archaeological Survey Company: Archaeological Desk-Based Assessment in Relation to the Proposed Development at the Old Roman Oyster Beds, Reculver Lane, Reculver, Kent. June 2020

Thanet Archaeological Landscapes Mapping Project (Project Newsletter. No.1 - October 2023)

Thanet Archaeological Landscapes Mapping Project (Project Newsletter No.2, March 2024)

Thanet Archaeological Landscapes Mapping Project (Project Newsletter No.3 - August 2024)

Thanet Coast Project (<https://www.thanetcoast.org.uk/>)

Thanet District Council: Landscape Character Assessment. 2017

Thanet District Council: Strategic Flood Risk Assessment. March 2022

Thanet and the Wantsum (thanetonline: Thanet and the Wantsum)

Thanet Zone Plan – Minnis Bay to Pegwell Bay.
(https://www.kent.gov.uk/_data/assets/pdf_file/0004/47821/KMSPEP-annex-W-zonal-plan-Thanet.pdf)

Thomas of Elmham: Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis. London, 1858

Twine, John: De Rebus Albionicis . . London, 1590 (Ioannis Twini Bolingdunensis, Angli, De rebus Albionicis, Britannicis atque Anglicis, commentariorum libri duo. Londini, 1590)

Two-stage opening of the Dover Strait and the origin of island Britain. 2024

Viking Invasions of England (History Maps) (<https://history-maps.com/da/story/Viking-Invasions-of-England>)

The Virtual Museum of Thanet's Archaeology (maintained by the Trust for Thanet Archaeology) ([index](#))

Ward, Gordon: The Saxon History of The Wantsum. By Gordon Ward, M.D., F.S.A ([The Saxon History of the Wantsum — Kent Archaeological Society](#))

Ward, Gordon: The Vikings Come to Thanet ([The Vikings come to Thanet — Kent Archaeological Society](#))

White, J. Osborne in "The Geology of the Country near Ramsgate and Dover" (Mem. Geol. Survey, 1928, p. 71)

Wilmott, T: Richborough and Reculver (English Heritage guidebook, London, 2012)